61. Tiistaina 12 päivänä toukokuuta 1998

kello 14

Päiväjärjestys

Ilmoituksia

Lähetekeskustelu

1) Hallituksen esitys laiksi valtion vakuusrahastosta annetun lain muuttamisesta 2401

Hallituksen esitys 51/1998 vp

2) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta 2402

Hallituksen esitys 52/1998 vp

3) Hallituksen esitys laeiksi verotusmenettelystä annetun lain ja ennakkoperintälain 27 §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 53/1998 vp

4) Hallituksen esitys verontilityslaiksi ja laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta 2406

Hallituksen esitys 54/1998 vp

5) Hallituksen esitys energiaverotusta koskevan lainsäädännön muuttamisesta 2431

Hallituksen esitys 55/1998 vp

6) Hallituksen esitys laeiksi sijoituspalveluyrityksistä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta 2441

Hallituksen esitys 56/1998 vp

7) Hallituksen esitys laiksi lähestymiskiellosta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi ,,

Hallituksen esitys 41/1998 vp

Kolmas käsittely

8) Hallituksen esitys laiksi varainsiirtoverolain 3 ja 15 §:n muuttamisesta 2449

Hallituksen esitys 31/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

9) Hallituksen esitys laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 32/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 8/1998 vp

10) Lakialoite laeiksi kaupparekisterilain ja yhdistyslain muuttamisesta 2450

Lakialoite 93/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 9/1998 vp

11) Hallituksen esitys laiksi työsopimuslain muuttamisesta ..... ,,

Hallituksen esitys 37/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Lähetekeskustelu

12) Lakialoite laiksi eläkeläisten ja työttömien neuvotteluoikeudesta ..... ,,

Lakialoite 25/1998 vp (Mikko Elo /sd ym.)

13) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 18 a §:n muuttamisesta 2453

Lakialoite 27/1998 vp (Pia Viitanen /sd ym.)

14) Lakialoite vuoden 1999 veroasteikkolaiksi 2456

Lakialoite 28/1998 vp (Esko-Juhani Tennilä /va-r ym.)

15) Lakialoite laiksi tuloverolain 105 a §:n muuttamisesta 2457

Lakialoite 29/1998 vp (Mikko Kuoppa / va-r ym.)

16) Lakialoite laiksi lapsityövoimalla tuotettujen tavaroiden maahantuonnin estämisestä 2458

Lakialoite 32/1998 vp (Mikko Elo /sd ym.)

17) Lakialoite laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta ..... ”

Lakialoite 35/1998 vp (Eila Rimmi /vas ym.)

18) Lakialoite laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta 2462

Lakialoite 37/1998 vp (Mikko Kuoppa /va-r ym.)

19) Lakialoite laiksi tuloverolain 66 §:n muuttamisesta 2464

Lakialoite 39/1998 vp (Esko-Juhani Tennilä /va-r ym.)

20) Lakialoite laiksi moottoriveneen käyttömaksusta 2467

Lakialoite 41/1998 vp (Toimi Kankaanniemi /skl)

Puhetta johtaa puhemies Uosukainen.

Nimenhuudossa merkitään poissa oleviksi toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Ala-Nissilä, Alho, Andersson C., Andersson J., Aula, Aura, Biaudet, Brax, Gustafsson, Halonen, Huttu-Juntunen, Hämäläinen, Ihamäki, Isohookana-Asunmaa, Kalliomäki, Kallis, Karhunen, Kautto, Koistinen, Komi, Koskinen Johannes, Lapiolahti, Leppänen J., Liikkanen, Lipponen, Luhtanen, Markkula M., Myllyniemi, Mähönen, Norrback, Ojala A., Ojala R., Olin, Pykäläinen, Rask, Rauramo, Saarinen, Sasi, Soininvaara, Taina, Takkula, Tarkka, Tiuri, Tiusanen, Tuomioja, Uotila, Vehviläinen, Virtanen ja Vistbacka.

Nimenhuudon jälkeen ilmoittautuvat toinen varapuhemies Törnqvist sekä edustajat Soininvaara, Mähönen ja Gustafsson.

Ilmoitusasiat:

Lomanpyynnöt

Vapautusta eduskuntatyöstä saavat

tästä päivästä sairauden perusteella edustajat Kalliomäki ja Vehviläinen, virkatehtävien perusteella edustajat Aura, Halonen, Taina ja Tiuri sekä muun syyn perusteella edustajat Brax, Komi, Luhtanen, Myllyniemi, Törnqvist ja Virtanen,

tästä ja huomisesta päivästä virkatehtävien perusteella edustajat Alho, Aula, Isohookana-Asunmaa, Järvilahti, Kautto, Johannes Koskinen, J. Leppänen, Lipponen, A. Ojala, Olin, Tarkka, Tiusanen, Tuomioja, Vanhanen ja Vistbacka sekä muun syyn perusteella edustajat Biaudet ja Koistinen,

tämän kuun 14 päivään sairauden perusteella ed. Hämäläinen, virkatehtävien perusteella edustajat C. Andersson, Huttu-Juntunen, M. Markkula ja Rask sekä muun syyn perusteella edustajat J. Andersson ja Pykäläinen sekä

tämän kuun 15 päivään sairauden perusteella edustajat R. Ojala ja Takkula.

Maamme-laulun 150-vuotisjuhlan jumalanpalvelus

Puhemies: Maamme-laulun 150-vuotisjuhlan pääsihteeri on välittänyt eduskunnan puhemiehelle Helsingin Yliopiston Ylioppilaskunnan kutsun saapua Tuomiokirkossa 13 päivänä toukokuuta 1998 kello 10 pidettävään Maamme-laulun 150-vuotisjuhlajumalanpalvelukseen.

Pyydän edustajia kokoontumaan Tuomiokirkkoon menoa varten Yliopiston kirjaston edustalle huomenna 13 päivänä toukokuuta kello 9.45.

Puhemiesneuvoston ehdotus eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamisesta

Puhemies: Ilmoitetaan, että puhemiesneuvoston ehdotus n:o 1 eduskunnan kanslian ohjesäännön muuttamisesta (PNE 1/1998 vp) on saatettu eduskunnan tietoon jakamalla se edustajille.

Päiväjärjestyksessä olevat asiat:

1) Hallituksen esitys laiksi valtion vakuusrahastosta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 51/1998 vp

Puhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Hallituksen esityksessä ehdotetaan Valtion vakuusrahastoon perustettavaksi toimiohjelautakunta, joka käsittelisi lähinnä vahingonkorvaus- ja rikosoikeudenkäyntiin liittyviä asioita ja toimenpiteitä niiden suuntaan.

Eduskunnan asettamalta tarkastuslautakunnalta on paljon odotettu. Kyllähän perusteluista näkyykin, että se on antanut myös lausuntonsa asian tarpeellisuudesta. Kuitenkaan eduskunnan asettaman tarkastuslautakunnan työn tuloksista ei ole isommalti puhuttu muuta kuin tuuman mittainen pätkä hallituksen esityksessä, paitsi mitä kirjallisiin kysymyksiin on vähän vastailtu.

Toivoisin, että eduskunnan tarkastusvaliokunnan työn tuloksista jossakin määrin informoitaisiin jossakin vaiheessa myös eduskuntaa, koska täällä on varmasti henkilöitä, jotka ovat tuloksista kovin kiinnostuneita, jotkut ovat, jotkut eivät, mutta jos näin ei käy, tarkastusvaliokunnan työkin häipyy hämärään pimeyteen samanlaiseksi valiokuntatyöksi kuin kaikki muukin, missä Arsenalin toimintaa on tarkasteltu.

Arsenalin toiminta on kyseenalaista. Siinä on paljon hämäriä varjoja, perusteltuja tai ei. Valiokunnan tehtävänä on myös ollut niitä selvittää, ja olisi mukavaa jossakin vaiheessa nähdä paperilla, mitä se on saanut selville, mutta jos kaikki on ihan puhdasta ja valkoista, asiahan on kunnossa.

Ed. Kantalainen: Arvoisa puhemies! Kun ed. Aittoniemi otti tarkastusvaliokunnan esiin, todettakoon muutama sana aiheen ympäriltä.

Tarkastusvaliokunta on jättänyt viime joulukuussa esityksessä nähtävään asiaan liittyen oman raporttinsa ja lausuntonsa. Ymmärtääkseni lausuntomme tältä osin on myös huomioitu kyseistä lakiesitystä laadittaessa, jossa selkeästi lähdetään siitä, että ministeriössä ja Vakuusrahastossa asioita valmisteltaessa tulee käyttää kollegiaalista päätöksentekomenettelyä ja siihen liittyen selkeyttää päätöksentekoprosessia tältä osin. Tämä oli yksi asia, johon otimme kantaa.

Omalta osaltamme olemme myös jättäneet, niin kuin meille toimeksiannon mukaisesti kuuluu, lausuntomme ja raporttimme juuri vapun alla valtiovarainministeriölle Arsenalin tarkastukseen liittyvistä havainnoista ja korjausehdotuksista. Tältä osin asia on edennyt.

Työjärjestyksessämme sanotaan, että myös talousvaliokunnalla on mahdollisuus saada meiltä tietoa ja totta kai eduskunnalla yhtä lailla. Huomenna olen itse asiassa omalta osaltani talousvaliokunnalle informoimassa tätäkin asiaa. Siinä mielessä kirjallista tavaraa on, totta kai, saatavissa, mutta se menee normaalijärjestyksen mukaisesti ministeriön kautta.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Oli erinomaisen hyvä asia saada valiokunnan puheenjohtajalta ed. Kantalaiselta tietää, missä vaiheessa asiat ovat. Niin kuin sanottu, talousvaliokunta on vain yksi valiokunta eduskunnassa ja kiinnostuneita on muitakin. Se on vähän toisarvoinen valiokunta esimerkiksi lakivaliokunnan rinnalla. Mutta se on taas toinen asia.

Toivon, että jossakin vaiheessa tarkastusvaliokunnan työn tuloksista tulisi kirjallinen yhteenveto, joka olisi kansanedustajien nähtävissä. Sitten voitaisiin arvostella sitä, onko valiokunta pureutunut tarpeeksi syvälle Arsenalin väitettyihin ongelmiin vai ei ja mitkä ovat sen työn tulokset. Jos näin ei tehdä, hetken kuluttua muut kuin talousvaliokunta eivät näistä asioista tiedä, ja se on kovin kovin vähän, jos talousvaliokunta näistä asioista eduskunnan piirissä tietää.

Ed. Kantalainen: Arvoisa puhemies! Totta kai näistä on tietoa saatavissa. Meidän raporttimme ovat aika laajoja, ja jakelu on hoi-

dettavissa. En näe mitään epäilystä, ettei näitä voida saada yleiseen jakeluun, niin että ilman muuta ed. Aittoniemelläkin on mahdollisuus tämä paperi saada.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään talousvaliokuntaan, jolle perustuslakivaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

2) Hallituksen esitys laiksi valtion talousarviosta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esitys 52/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti valtiovarainvaliokuntaan.

3) Hallituksen esitys laeiksi verotusmenettelystä annetun lain ja ennakkoperintälain 27 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 53/1998 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. J a n s s o n : Arvoisa puhemies! On vähän sääli, etteivät ministerit ole vielä ehtineet paikalle tärkeätä esitystä esittelemään. Toivottavasti keskustelu jatkuu siihen saakka, kunnes he kerkiävät paikalle, koska nyt hyvin lyhyesti kerron vain, että esityksessä on paljon hankalia pykäliä. Kaksi niistä koskee vaalipiiriäni erityisesti. Asia oli esillä hallituksessa, mutta syistä, joita en tunne, ei ihan ehditty asioita hoitaa hallituksen käsittelyn aikana ja on tultu vain sellaiseen periaatepäätökseen, että eduskuntakäsittelyn aikana asianomaisessa valiokunnassa asia hoidetaan.

Ongelma on siinä, että eduskunnan ja maakuntapäivien toimivaltajaon kannalta tämä on niin kutsuttu sekalaki. Siinä on elementit, joista eduskunta päättää koskien myös Ahvenanmaata, ja siinä on elementit, joista maakuntapäivät säätää lait. Kun näin on, ei ole ihan tarpeeksi tarkoin otettu huomioon vallanjakoa, ja tämän johdosta ilmeisesti 15 §:ää pitää muuttaa sellaiseen suuntaan ja sellaiseen muotoon, että se sopii itsehallintojärjestelmään, ja myös ihan selvästi sanoa, miten laki on sovellettavissa koskien kunnallisverotusta Ahvenanmaalla.

Värderade fru talman! Den här lagen om skatteredovisning bör alltså undergå justering här i riksdagen. Jag väntar därför med spänning på vad eventuellt ministrarna Skinnari och Järventaus har att säga eller om det går så bra att eventuellt finansminister Niinistö reagerar. Nå, det här ordnar sig.

Problemet är alltså, och jag bör ju i den goda språksämjans namn säga ungefär samma sak på svenska språket till protokollet och utskottsmedlemmarnas kännedom och efterrättelse, att denna lag innehåller element om vilka riksdagen och Ålands lagting lagstiftar. Det är alltså lagstiftning med delad kompetens och det här har man kanske inte hunnit, för jag spårar ingen illvilja eller ovilja, man har kanske inte hunnit beakta den omständigheten tillräckligt under lagarnas beredning i regeringen.

Eftersom riksdagen inte kan och naturligtvis inte heller skall gå in i områden som gäller kommunalbeskattningen och den här lagen avser fördelningen av samfundsskatt mellan kommuner, församlingar och staten, så bör denna maktåtskillnad respekteras. I synnerhet 15 § behöver justeras och skrivas litet tydligare och dessutom så att i motiveringen till 15 §, kanske också 14 §, det tydligt framgår att den här lagstiftningen inte kommer att ha verkan beträffande kommunalskatteandelen på Åland, utan det är en omständighet som Ålands lagting bestämmer över.

Arvoisa rouva puhemies! Huomaan, että ministeri Skinnari on ehtinyt paikalle. Uskon, että hän on taitavana ministerinä niin tietoinen tästä kysymyksestä, etten toista, mitä olen sanonut, vaan odotan vain, että hän selvittää myös Ahvenanmaan ulottuvuuden tässä laissa.

Ed. S j ö b l o m : Arvoisa puhemies! Hallitus esittää uudistuksia, joilla pyritään parantamaan yrityksiä koskevien veroratkaisujen pysyvyyttä ja ennustettavuutta sekä siirtämään todistustaakkaa myös verottajalle. Esitykseen sisältyvä luottamusperiaate merkitsee, että verovelvollisen tulee voida luottaa viranomaisen noudattamien käytäntöjen jatkuvuuteen. Tämä on monen pienen ja keskisuuren yrityksen näkökulmasta erinomaisen tärkeää. Verottajan tekemän tulkinnan epävarmuutta on vähennettävä, sillä se on perusedellytys verottajan ja verovelvollisen väli-

sen luottamuksen kasvamiselle. Pienyrityksillä on oltava oikeus yhtiötyyppiseen verotukseen. Se on varmasti myös unionin tavoitteena. Verovelvollisen yrittäjän on voitava luottaa siihen, että aikaisempina vuosina erillisenä verotettua osakeyhtiötä ei myöskään myöhempinä vuosina sivuuteta. Hallitus esittää myös lievennyksiä verojen ankaraan maksuunpanoon, kun verovelvollinen on tehnyt valituksen.

Tämä hallituksen esitys on hyvään suuntaan kokonaisuudessaan, ja toivon tälle todella ripeää käsittelyä valiokunnassa, jotta tämä saataisiin mahdollisimman pikaisesti voimaan.

Ministeri Skinnari: Arvoisa puhemies! Voin yhtyä siihen, mitä edellisessä puheenvuorossa todettiin. Omastakin puolestani toivon, että tämä erittäin myönteinen asia niin yksittäisten verovelvollisten kuin yrittäjienkin osalta saadaan valiokunnassa nopeasti käsitellyksi. Taustanahan ovat professori Niskakankaan toimikunnan ehdotukset, jotka tältä osin, kuin ne tähän lakiin on otettu, ja pääosin kaikki on otettu tästä toimikunnan ehdotuksesta, ovat olleet yksimielisiä.

Mitä tulee ed. Janssonin esittämään kysymykseen, hänen kanssaan selvitimmekin sen, että se kuuluu seuraavaan asiaan, joten en tässä yhteydessä siihen puutu. Neuvottelut Ahvenanmaan kanssa on aloitettu, ja asiasta lähetetään aikanaan eduskunnalle asianomainen valtioneuvoston kirje, jos aihetta siihen on.

Tähän lainsäädäntöön, viitaten nykyiseen oikeuskäytäntöön, on otettu säännös siitä, että asia on ratkaistava verovelvollisen hyväksi, jos asia on tulkinnanvarainen tai epäselvä ja verovelvollinen on toiminut vilpittömässä mielessä viranomaisen noudattaman käytännön tai ohjeiden mukaisesti, jos ei erityisistä syistä muuta johdu. Toisin sanoen on verovelvollinen sitten yksittäinen kansalainen tai yrittäjä, hänen asemansa selkiytyy ja vahvistuu nimenomaisen säännöksen tullessa eikä nojaa enää yksistään oikeuskäytäntöön.

Tämä niin sanottu luottamusperiaate, joka on tähän kirjattu lakiin, tarkoittaa myös verovelvollisen oikeusturvan vahvistumista, ja liittyy myös erityisesti Suomen Yrittäjien mutta muidenkin tahojen esille ottamaan ongelmaan siitä, missä tapauksissa yhtiö voidaan sivuuttaa. Tämän esityksen sivulla 11 vasemmanpuoleisessa kappaleessa on tämän asian osalta, voi sanoa, sana sanalta käyty keskustelua siitä, mitä tämä käytännössä merkitsee. Tältä osin tässä vaiheessa tyydyn viittaamaan hallituksen esityksen perusteluihin.

Paitsi mainitut periaatteet tähän lakiin sisältyy myös viivästysseuraamusten kohtuullistaminen, joka voidaan tehdä jo verotuksen toimittamisen yhteydessä. Vaikka luottamuksen, suojan antamisen, edellytyksien ei katsottaisi täysin täyttyvän, voitaisiin veroon liittyvät viivästysseuraamukset jättää perimättä, jos niiden perintä olisi kohtuutonta asian tulkinnanvaraisuuden tai epäselvyyden vuoksi.

Lakiin tulevat muutokset ovat tietenkin sellaisia, että ne vaativat verohenkilökunnan koulutusta, jota tietysti suoritetaan jatkuvasti, mutta tämän asian osalta siihen on varmasti erityistä tarvetta tämä lakiesitys kokonaisuutena huomioon ottaen.

Sitten selvittämisvelvollisuudesta. Veroasiain selvittämisvelvollisuuden pääperiaatteet esitetään sisällytettäväksi tähän lainsäädäntöön. Niiden mukaan sekä veroviranomaisen että verovelvollisen tulisi mahdollisuuksien mukaan osallistua asian selvittämiseen. Pääasiallisesti sen osapuolen, jolla on siihen paremmat edellytykset, olisi esitettävä asiasta selvitystä. Toisin sanoen tavoitteena on se, että saadaan mahdollisimman oikeudenmukaiset ja oikeat tiedot siitä, mikä on verotuksen pohja.

Lakiehdotukseen on sisällytetty säännös, jota ei ollut professori Niskakankaan ehdotuksessa, ja se on jonkinlainen vastaus siihen keskusteluun, mitä Suomessa ja EU-maissa ja myös Oecd-maissa on käyty niin sanotuista verokeidastapauksista. Niin kuin tässä laissa on kirjoitettu, tilanteissa, joissa oikeustoimen toinen osapuoli ei asu Suomessa tai tällä ei ole kotipaikkaa täällä eikä veroviranomainen voi saada oikeustoimesta tai sen osapuolesta riittävää tietoa kansainvälisen sopimuksen nojalla, olisi verovelvollisen ensisijaisesti esitettävä selvitystä asiasta tai oikeustoimen toisesta osapuolesta. Tämä monimutkaiselta tuntuva juridinen säännös tähtää siihen, että todistustaakka näissä kysymyksissä tulee sille, jolla on varallisuutta tai omaisuutta, rahaa, niin sanotuissa verokeitaissa. Hänen pitää pystyä osoittamaan, millä tavoin hän on omaisuutensa hankkinut.

Mikään helppo tehtävä tämä ei tietenkään verottajalle ja tarvittaessa yhteistyössä olevalle poliisiviranomaiselle ole, mutta joka tapauksessa tämä nyt antaa verolainsäädännössä pohjan sille, että päästäisiin tilanteeseen, jossa tämän tyyppiset tapaukset tulisivat myös verotuksen piiriin. Toisin sanoen on kysymyksessä yritys tai yksit-

täinen kansalainen, hän joutuisi maksamaan veroa tasavertaisesti muiden kanssa riippumatta siitä, missä varallisuus on. Tämä harmaan talouden torjuntaan liittyvä säännös on mielestäni erittäin merkittävä asia.

Päätösten perusteleminen tulee pakolliseksi tietyissä tilanteissa. Päätös olisi perusteltava, jos siinä poiketaan olennaisesti verovelvollisen antamasta veroilmoituksesta tai jos viranomainen muuttaa verotusta vero-oikaisuin tai jälkiverotuksin verovelvollisen vahingoksi. Muilta osin sovellettaisiin hallintomenettelylain säännöksiä. Toisin sanoen tässä lähdetään siitä, että tällainen olennainen poikkeaminen veroilmoituksesta velvoittaa verottajaa perustelemaan päätöksensä.

Monet verotukseen liittyvät kysymykset saattavat kestää pitkän ajan, ja se tuo hyvin epävarman tilanteen erityisesti yritysten, mutta kenen kannalta tahansa. Sen takia lakiin on kirjoitettu säännös, että vastineiden ja selvitysten antamiselle on tarvittaessa asetettava määräaika.

Eräissä tapauksissa verovelvolliset voivat myös joutua arvioverotuksen piiriin, joka on koettu meillä joissakin tapauksissa epäoikeudenmukaiseksi. Nyt lakiehdotukseen on otettu säännös, jossa verovelvollisille olisi ilmoitettava, jos mahdollista, käytettävät vertailutiedot silloin, kun verotus toimitetaan vertailuarvioon perustuen arvioverotuksena. Vertailuarvion pohjalta tehtävän arvioverotuksen lisäedellytykseksi esitetään epäilys siitä, että verovelvollinen salaa tulojaan. Tämä tarkoittaa yksittäisen elinkeinonharjoittajan osalta sitä, että hänelle on selvitettävä paikkakunnalla samanlaisessa tehtävässä olevien henkilöiden tiedot — tietysti tuomatta esiin, keitä nämä henkilöt ovat — se että näissä tehtävissä yleensä tulot ovat tällaista luokkaa, jolloin täytyy verottajan näkökulmasta olla epäilys siitä, että verovelvollinen salaa tulojaan. Mutta verottajalla myös pitää olla silloin nämä vertailuarviot verovelvolliselle esitettävänä, eli ei riitä se, että verottaja vain sanoo, että asia olisi näin.

Hallituksen esityksessä on myös veronoikaisuun liittyviä parannuksia, samaten jälkiverotukseen liittyen verotettavan tulon siirtäminen auki olevaan verotukseen.

Lakiehdotuksessa myös täsmennetään veronkorotussäännöstä. Säännöksen mukaan veronkorotus tulee mahdolliseksi myös silloin, kun verotuksen muuttaminen johtaa tulonlisäykseen vasta verotuksen kohteena olevia vuosia myöhempinä verovuosina epäsuoran tuloutumisen kautta. Tällä on tarkoitus selkeyttää nykyistä tilannetta.

Monille yrittäjille on ollut erittäin epämieluisaa se, että jos heillä on ollut ennakkoperintärekisteriin liittyen sellaisia laiminlyöntejä, jotka ovat aiheuttaneet sen, että heidät on poistettu ennakkoperintärekisteristä, on saattanut kestää pitkänkin aikaa, ennen kuin he ovat päässeet siihen takaisin. Nyt ottamisen takaisin rekisteriin pitäisi tapahtua viimeistään vuoden kuluttua sieltä poistamisesta, ellei laiminlyöntien jatkumista ole pidettävä ilmeisenä.

Tässä myös kumotaan säännös siitä, että tappiot jätetään vahvistamatta silloin, kun verovelvollinen ei ole jättänyt kehotuksetta veroilmoitusta. Tällaisesta säännöksestä hallituksen esityksessä luovutaan.

Esityksen yhteydessä, arvoisa puhemies, on myös kiirehditty oikeusministeriötä valmistelemaan oikeusturvatyöryhmän ehdotusta siitä, että ulosoton kieltoa ja keskeytystä koskevat säännökset tulisivat myös tällä tavoin oikeusturvan kannalta professori Niskakankaan toimikunnan ehdottamalla tavalla tai ainakin siltä pohjalta nykyistä paremmiksi.

Arvoisa puhemies! Voisi sanoa, että tämän hallituksen aikana tapahtuneen valmistelun tuloksena yrittäjien ja myös samalla tavallisten kansalaisten oikeusturva paranee huomattavasti suomalaisessa verotuksessa nimenomaan luottamusperiaatteen ja äsken lueteltujen uudistusten seurauksena. Se on yksi niitä tavoitteita, joita nykyisellä hallituksella on ollut.

Jotta nämä lait tulisivat ensi vuoden alusta voimaan, on todellakin toivottavaa se, että eduskunnan asianomainen valiokunta käsittelee nämä asiat vielä ennen eduskunnan kesäloman alkamista.

Edustajat Soininvaara, Mähönen ja Gustafsson merkitään läsnä oleviksi.

Ed. M. Pohjola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ministeri Skinnari kiinnitti huomiota siihen, että tässä ehdotuksessa on harmaan talouden ja rikollisuuden kannalta merkittävä asia, niin sanottu käännetty todistustaakka, otettu käyttöön. Olen tehnyt vastaavan sisältöisen lakialoitteen ja tietysti siinä mielessä tervehdin tyydytyksellä sitä, että tämä toistaiseksi suomalaisessa oikeuskäytännössä ja ennen kaikkea lainsäädännössä uusi periaate on nyt täälläkin omaksuttu. Muualla Euroopassahan se on jo pitkään ollut käytännössä nimenomaan silloin, kun

on rikollisuudesta tai harmaasta taloudesta ollut kysymys.

Kun oikeusministerikin istuu aitiossa, totean, että mielellään näkisi, että tämä periaate rikosoikeuden puolella myös tulisi mahdollisimman pian kirjattua lakiin taisteltaessa harmaata taloutta ja talousrikollisuutta vastaan.

Ed. K u o s m a n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Minun mielestäni tämä hallituksen esitys on hyvä ja oikean suuntainen, mutta puuttuisin pariin asiaan:

Perustuslaissahan on yksityisyyden suoja. Eikö tämä lakiesitys loukkaa sitä siltä osin, että omaisuuden omistaja joutuu kertomaan julkisesti, mistä hän on sen suuren omaisuuden saanut, vaikka siinä ei mitään rikollista toimintaa takana olisikaan?

Toinen asia, mihin puuttuisin, on hallituksen esityksessä kohta, jossa lukee: "Veronoikaisua koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että veronoikaisu voitaisiin tehdä verovelvollisen vahingoksi myös silloin, kun toimitettu verotus perustuu sivulliselta saatuihin virheellisiin - - tietoihin." Toisin sanoen onko tässä kysymyksessä vanha Neuvostoliiton systeemi, että naapurin ilmiantamalla aiheuttaa hänelle ylimääräisen veroseuraamuksen? Eikö tässä hallituksen esityksessä tältä osin olla nyt vähän menossa väärään suuntaan?

P u h e m i e s : Seuraava varsinainen puheenvuoro ed. Kantalaisella. Varsinaisen puheenvuoron käytti myös ed. Kuosmanen.

P u h u j a : Ei, ei suinkaan ollut siitä kysymys.

Ed. K a n t a l a i n e n : Arvoisa rouva puhemies! On erinomainen asia, että verotusasiat tällä tavalla ovat nousemassa esille, aivan niin kuin ministeri Skinnari joku viikko sitten kyselytunnin puheenvuorossaan lupasikin.

Oecd:n tilastojen mukaan Suomen veroaste on yksi maailman ankarimmista. On tunnettua, että korkea veroaste tappaa työnteon ja yrittämisen motivaation, mikä on merkittävä syy myös harmaan talouden kehitykseen. Korkean veroasteen johdosta verovelvollisten oikeusturvaan tulee kiinnittää erityistä huomiota, ja siihenhän tässä lakiesityksessä on lähdetty huomiota kiinnittämään. Samasta asiasta myös presidentti Ahtisaari on omalta osaltaan esittänyt huolestuneisuutensa.

Verotuksen keskeisiä kulmakiviä ovat oikeudenmukaisuus ja ennakoitavuus. Verolait tulee säätää niin, että keskiverto verovelvollinen ymmärtää niiden sisällön ja ymmärtää nimenomaan etukäteen. Huolellisestikin valmisteltu verolaki sisältää usein tulkintaongelmia. Tästä meillä on runsaasti esimerkkejä. Tulkintaongelmien vaikeutta kuvaavat myös ne lukuisat korkeimman hallinto-oikeuden päätökset, jotka ovat syntyneet tiukkojen äänestysten jälkeen.

Verovelvolliset kokevat käytännössä hankaliksi useat verotusmenettelyyn liittyvät seikat. Lisäksi verotuskäytäntö vaihtelee veropiireittäin. Verottajan verovelvollisille antamat määräajat näyttövelvollisuuden suhteen ovat usein kohtuuttomia, ja niiden on koettu olevan jopa mielivaltaisia. Verotuksen oikeudenmukaisuuden varmistamiseksi tulee nimenomaan rakentaa tämän tyyppistä lainsäädäntöä, mitä tässä hallituksen esityksessä nyt on lähdetty tekemään.

Hallituksen esittämät verotusmenettelyiden korjaukset mielestäni vähentävät verotuksen tulkinnanvaraisuutta ja parantavat erityisesti pienyritysverotuksen ennustettavuutta. Yrittäjyyden kannalta korjausehdotuksilla on mielestäni hyvin keskeinen ja tärkeä asema. Hallituksen esityksellä pyritään muun muassa parantamaan veroratkaisujen pysyvyyttä ja ennustettavuutta sekä siirtämään todistustaakkaa selkeästi myös verottajalle.

Hallituksen esitykseen sisältyvä luottamusperiaate merkitsee sitä, että verovelvollisen tulee voida luottaa viranomaisten noudattamien käytäntöjen jatkuvuuteen, eli tarkoitus on, että luottamusperiaate nimenomaan vähentäisi tulkintaepävarmuuksia. Luottamuspulaa verovelvollisten ja verohallinnon välillä ovat aiheuttaneet erityisesti taannehtivat tulkintamuutokset ja asioiden ratkaisu epäselvissä tapauksissa verovelvollisten vahingoksi.

Niin kutsuttujen pienten osakeyhtiöiden sivuuttamisongelman ratkaiseminen vahvistetulla luottamusperiaatteella on tyydyttävä ratkaisu. Kattavampi ratkaisu toki olisi ollut, jos hallituksen esitykseen olisi saatu sivuutusten totaalinen kielto, jota oikeusturvatyöryhmä omalta osaltaan esitti. Käytännössä siis periaate, jonka mukaan verovelvollisen tulee voida luottaa siihen, että aikaisempina vuosina osakeyhtiönä verotettua yritystoimintaa verotetaan myös tulevina vuosina osakeyhtiönä, merkitsee KHO:n uusimman oikeuskäytännön vahvistamista myös lainsäätäjän tarkoitukseksi. Siten tulevia ratkaisutilanteita voidaan perustella KHO:n päätöksen sijasta suoralla lainsäädännöllä.

Uusi periaate poistaa verotuksellista epävarmuutta, mikä omalta osaltaan varmastikin edistää kasvavien pienyritysten markkinoillepääsyä ja myös yritysten rahoitusmahdollisuuksia. Pienyrityksillä tulee olla oikeus yhtiötyyppiseen verotukseen. Nämä ovat myös EU:n yrityspoliittisten tavoitteiden mukaiset linjaukset.

Vastaisuudessa verottaja joutuisi entistä enemmän selvittämään asioita ja perustelemaan päätöksensä. Tämä on juuri sitä tasapuolista toimintaperiaatetta. Lakiesityksen mukaan verottajalla on mahdollisuus luopua viivästysseuraamuksista tulkintatilanteessa, mikä lisää verotuksen kohtuullisuutta, edellyttäen että mahdollisuutta käytetään rohkeasti verovelvollisten eduksi.

Verovelvolliset ovat kokeneet ongelmaksi myös verojen ankaran maksuunpanon valituksesta huolimatta. Tähän onkin tulossa erillisellä ehdotuksella lievennyksiä, jotka korjaisivat ongelmaa. Esityksen yhteydessä luvataan antaa verohallinnon ohjeistus työsopimuslain ja ennakkoperintälain palkan käsitteiden yhdenmukaisesta tulkinnasta. Siten vähennettäisiin myös pienen alihankintatyön verotukseen liittyneitä tulkintaongelmia.

Arvoisa puhemies! Hallituksen ehdotukset perustuvat verotuksen oikeusturvatyöryhmän esityksiin. Hyvä näin! Tässä mielessä näitä esityksiä on pidettävä kannatettavina, mutta on selvää, että meillä on vielä selkiyttämistä näiden asioiden osalta. Yrittäjät kokevat selkeästikin ongelmina verotuksessa hankalan näyttötaakan, ankaran maksuunpanon verotuksessa, tulkinnanvaraisen suhtautumisen esimerkiksi alihankintatoimintaan, kuten myös edellä mainitut taannehtivat tulkintamuutokset ja niistä aiheutuvat haitat sekä virheellisen verotuksen korvauskysymykset.

Näillä ajatuksilla toivon, että tämä edelleenkin etenee valiokunnassa nopeasti ja omalta osaltaan on vaikuttamassa siihen, että työllisyys ja yritysten toimintaedellytykset jatkossa entisestään paranevat ja siten toteutetaan sitä politiikkaa, mihin hallitus on omalta osaltaan pk-poliittisessa linjauksessaan pyrkinyt.

Ed. K a r j u l a : Arvoisa rouva puhemies! On erittäin hyvä asia, että hallitus on saanut tämän lakiesityksen valmiiksi. Meillä yrittäjäriski ja sen huomioiminen koko yhteiskunnassa on monella tavalla jäänyt puutteelliseksi. Jos ajatellaan verottajan toimintaa ja ennen kaikkea taannehtivia tulkintoja, joiden kohteena liian moni suomalainen pienyrittäjä on ollut, on vaikea hyväksyä sitä, että tällainen toiminta vielä tänäänkin on mahdollista. Siinä mielessä toivonkin, että tämä lakiesitys muuttaa ihan periaatteessa suhtautumista yrittäjiin ja ennen kaikkea pienyrittäjiin ja käytännön toimintamuotoja.

Sivuuttamisperiaate, johon ed. Kantalainenkin puheenvuorossaan tarttui, on mielestäni sellainen iso periaatteellinen kysymys, jossa olisi toivonut, että hallitus olisi mennyt vielä tätä lakiesitystä pidemmälle, koska tätä kautta säilyy vielä se epävarmuus, joka omalta osaltaan on vaikuttamassa siihen, että liian moni suomalainen toteaa, että on helpompaa toimia edelleen palkansaajana kuin astua yrittäjän uralle.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

4) Hallituksen esitys verontilityslaiksi ja laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 54/1998 vp

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan, jolla hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

Keskustelu:

Ministeri S k i n n a r i : Arvoisa puhemies! Haluan lyhyesti muutaman asian tästä hallituksen esityksestä todeta. Julkisuudessahan tämä on ollut useaan otteeseen. Hallitus oli valmistellut talouspoliittisessa ministeriövaliokunnassa ensin tekemäänsä ehdotusta. Sitten sen keskustelun perusteella, jota käytiin voi sanoa, ympäri Suomea, ministeriölle tuli kannanottoja, ja talouspoliittisessa ministerivaliokunnassa asia otettiin uudelleen käsiteltäväksi ja alkuperäiseen esitykseen tehtiin muutamia muutoksia, joista tuon tässä esille eräitä.

Eräs on se, että vain yhdessä kunnassa toimivan yhteisön maksama yhteisövero ohjataan sijaintikunnalle ja usean kunnan alueella toimivan yhteisön vero jaetaan yhteisön toimipaikkakuntien kesken toimipaikkojen henkilömäärän suhteessa. Pääkonttorikunnalle tulevaa osuutta ei eroteta erillisenä pääkonttoriosuutena. Tämä oli sellainen asia, jota eduskunnassa, voi sanoa, täs-

sä lähellä nyt istuva ed. Manninenkin muun muassa edellytti ja joka toivottavasti nyt häntä tyydyttää, ja oli monia muitakin.

Konsernisuhteessa olevien yhteisöjen verot lasketaan yhteen ja jaetaan konserniin kuuluvien yhteisöjen kunnittaisten henkilömäärien suhteessa. Tämä toteutetaan viimeistään vuodelta 99 maksuunpantujen lopullisten yhteisöverojen tilityksistä lähtien.

Tämä hallituksen esitys, joka pohjautui toimikunnan työhön, on tietysti monien erilaisten intressien kompromissi, ja on toisaalta ymmärrettävää, että tämä eri alueita Suomessa ei tyydytä. Se ei tyydytä niitä kuntia, jotka ovat katsoneet hyötyvänsä nykyisestä järjestelmästä, ja vaikka loppulaskelmassa päästäänkin noin nollatulokseen, sekään ei ole näiden kuntien edustajien taholta tyydyttävää, mikä varmasti tässä keskustelussa tulee käymään ilmi. Tämä tyytyväisyys tai tyytymättömyys ei ole myöskään aina ihan puolueesta kiinni eikä hallitus — oppositio-asemasta vaan siitä, miten minun vaalipiirini kuntien käy. Mutta tähän kritiikkiin on tässä vaiheessa jo todettava se, että julkistaloutta on katsottava kokonaisuutena ja tämä on kuitenkin vain yksi, tosin viime vuosina yhä enemmän valtiolle mutta myös kunnille tuloa tuottanut verolaki.

Ministeri Backman on johtamassa työryhmää, jonka tehtävänä on tuoda valtionosuusuudistukseen uusia periaatteita, jotka vastaisivat tällä hetkellä paremmin niitä tarpeita, joita eräissä kunnissa on, yhtenä esimerkkinä lapsiperheiden ja esimerkiksi päivähoidon parempi huomioon ottaminen valtionosuuksia jaettaessa.

Senkin osalta, millä tavoin rahat Suomessa jakautuvat, on katsottava kokonaisuutta, millä tavoin esimerkiksi Kansaneläkelaitoksen rahat, 55 miljardia markkaa, kerätään ja millä tavoin ne jakautuvat ympäri Suomea ja millä periaatteella. Monta muuta esimerkkiä voitaisiin tässä yhteydessä perustellusti ottaa esille.

Tästä on tehty myös kuntakohtaisia vertailuja, mutta niihin on suhtauduttava sikäli varauksellisesti ainakin toteuttamisen osalta vuoden 1999 alusta, että nämä esimerkit on laskettu vuoden 1995 verotustilanteen mukaisesti. Hallituksen esitys tullaan, kuten siinä ehdotetaan, toteuttamaan viime vuoden verotustietojen pohjalta. Niiden kuntien, joissa elinkeinotoiminta on vireytynyt, tilanne vuonna 1997 saattaa olla jopa olennaisesti toisenlainen kuin se oli vuonna 1995. Tässä suhteessa, on kysymyksessä 1a- tai 1b-taulukko tai mikä tahansa näistä vertailuista, siinä pitää tämä varaus ottaa huomioon.

Siirtymäsäännöksiin tuli ensinnäkin se muutos presidentin esittelyssä annetussa lakiehdotuksessa, että kolmen vuoden viive lyhennettiin kahteen vuoteen vuodesta 2001 lukien, jolloin 1999 voimaan tulevat uudet yhteisöveron jakoosuudet vaikuttavat ensimmäisen kerran valtionosuuksiin. Lisäksi vanhojen ja uusien jakoosuuksien painoarvoina kumpanakin vuotena käytettäisiin 50:tä prosenttia.

Arvoisa puhemies! Ei tarvitse olla kovin hyvä ennustaja, jos toteaa, että keskustelu asian osalta tulee olemaan vilkasta. Mutta on todettava myös hallituksen näkökulmasta se, että on ollut vaikea löytää parempaa ja myöskään oikeudenmukaisempaa ratkaisua ottaen huomioon mennyt ja ottaen huomioon tuleva kuin se, mitä hallitus nyt esittää.

Jos valtiovarainvaliokunnassa nyt löydetään viisastenkivi, kuten aikoinaan odotettiin muun muassa kuntien etujärjestöltä Kuntaliitolta, että sieltä olisi tullut jokin yksimielinen ehdotus, niin näitä ehdotuksia hallituksen piirissä tullaan tutkimaan tietysti siitä periaatteesta lähtien, joka kuntien sisäisessä kustannusjaossa on, ja myös ottaen huomioon se periaate, joka on valtion ja kuntien kustannusten osalta.

Arvoisa puhemies! Hallitus lähtee siitä, että tämäkin esitys, kuten äskeinenkin, käsitellään eduskunnassa vielä ennen kuin eduskunnan kesäloma alkaa.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys eduskunnalle verontilityslaiksi ja laiksi tuloverolain 124 §:n muuttamisesta sisältää pääosaltaan pituudella mitattuna verontilitykseen liittyvien menettelytapojen ajantasaistamisen, joka sinänsä on myönteinen ja erinomainen asia, koska nykyisin verontilitykset ja erityisesti oikaisut tilityksissä ovat viivästyneet kohtuuttoman kauan. Suurempi ja tärkeämpi asia taloudelliselta merkitykseltään on kuitenkin yhteisöveron jakoperusteita koskevat muutokset, jotka sisältyvät tähän lakiin.

Ensinnäkin on syytä todeta, että on aika uudistaa yhteisöverotusta ja tälle uudistamiselle on kiistattomat perusteet ajan muuttumisen myötä. Yhteisöverouudistuksen jakoperusteiden valmistelu on ollut kyllä monessa suhteessa surkuhupaisa, täysin luokaton näytelmä. Ensimmäisen kerran ainakin vuosikymmeniin tapahtui niin, että valmistelunaikaiset koelaskelmat salattiin kaikilta ulkopuolisilta ja hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokuntakin löi periaatteet lukkoon ennen kuin mikään muu, ulkopuolinen,

yhteisö oli päässyt ottamaan kantaa asiaan. Tosin myöhemmin talouspoliittinen ministerivaliokunta saatujen lausuntojen perusteella muutti kantojaan ja tältä osin, se on reilusti todettava, myönteisempään suuntaan. Näistä muutoksista ministeri Skinnari äsken kertoi.

Tosiasia kuitenkin on, että uudistusesitys lisää kuntien tuloeroja. Tämän uudistusesityksen keskeiseksi tavoitteeksihan hallitus on ilmoittanut, että se haluaa rakentaa oikeudenmukaisen järjestelmän, joka kannustaa kuntia elinkeinopolitiikkansa hoitamiseen ja palkitsee sellaisia kuntia, jotka ovat onnistuneet tässä työssä. Tavoite on sinänsä tietysti myönteinen ja kannatettava. Todellisuus ja toteutumismahdollisuudet ovat kuitenkin täysin toiset.

On täysin selvää, että kunnan elinkeinopoliittisten toimenpiteiden merkitys kokonaisuudessaan kunnan elinkeinopohjaan on useimmissa tapauksissa rajallinen ja marginaalinen. Ei voida väittää, että jonkin kunnan, jossa elinkeinopohja on kymmenkertainen verrattuna toiseen kuntaan, elinkeinopoliittiset satsaukset olisivat tai elinkeinopolitiikka olisi kymmenen kertaa parempia. On täysin selvää, että esimerkiksi pääkaupunkiseutu ja monet suuret keskukset, joissa on yliopistot, erilaisia tutkimuslaitoksia, virastoja, (Ed. Bryggare: Eikä lainkaan kuluja!) vetävät puoleensa elinkeinoelämää eikä Helsingilläkään, jos sinne sijoittuu pääkonttori, kaupunkina kovin suurta ansiota ole siinä. Suurin ansio lienee siinä, että se on määrätty Suomen pääkaupungiksi, jossa virastot, kaikki etujärjestöt, yliopistot ja monet tutkimuslaitokset sijaitsevat. Näihin laitoksiinhan valtio sijoittaa esimerkiksi teknologian kehittämisvaroja miljarditolkulla, ja kun laitokset kehittävät elinkeinoelämää, se tavallaan palkitaan uudelleen yhteisöveron kautta.

Kaiken kaikkiaan on syytä todeta, että tämän uudistuksen yhteydessä on käyty myös informaatiosotaa hyvin pitkälti pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä ja laajemminkin siitä, mitä yhteisöverouudistus todellisuudessa tarkoittaa.

Ensimmäinen virhe tapahtui siinä, että hallitus loi omalla tiedottamisellaan virheellistä mielikuvaa siitä, että kun verotulon tasausjärjestelmä toimii, niin todellisuudessa ne kunnat, jotka ovat tasausjärjestelmän piirissä, eivät menetä mitään tässä uudistuksessa. Tosiasiahan kuitenkin on, että siirtymäkauden johdosta ja verotulojen täydennyksen viipeestä johtuen kunnat menettävät neljän vuoden aikana yhteisöveroa määrän, joka on kaksi kertaa täysi vuodessa tapahtuva menetys. Eikä tätä siirtymäkauden menetystä saada koskaan takaisin. Se jää pysyvästi näiden kuntien tappioksi. Kun tämä virheellinen kuva annettiin, monissa maakunnissa esimerkiksi sosialidemokraattiset piirit ottivat voimakkaasti kantaa järjestelmän puolesta, mutta myöhemmin, havaittuaan tosiasian, joutuivat vastenmielisesti myöntämään, että ei asia aivan näin ollutkaan.

Kaikkein suurin informaatiosota on kuitenkin käyty siitä, mikä on pääkaupunkiseudun oikea osuus ja asema suhteessa muuhun Suomeen. Erityisen voimakkaasti tässä on kunnostautunut Helsingin Sanomat, joka ilmeisen tahattomasti myös on joutunut virheellisen informaation ja mielikuvan uhriksi.

Nykyisten yhteisöveron jakoperusteiden mukaan pääkaupunkiseudun eli Helsingin, Vantaan, Espoon ja Kauniaisten osuus yhteisöverosta on noin 38 prosenttia. Työryhmän esityksen mukaan osuus olisi noussut 41,5 prosenttiin, ja niin sanotussa Kuntaliiton mallissa se olisi ollut noin 35 prosenttia. Tavaksihan on tullut, että kun tällaisia lukuja ja uudistuksia esitetään, ne otetaan totena sillä tavoin, että katsotaan, että nyt on saatu aikaan oikeudenmukainen järjestelmä. Kuitenkin yleensä, kun matemaattisten asioiden parissa ollaan, on hyvä tapa arvioida lopputulosta muiden yleisesti tunnettujen tosiasioiden valossa ja arvioida, antaako tuo malli oikeudenmukaisen tuloksen. Näin myös tässä yhteydessä.

Elinkeinoelämän osuutta koko valtakunnan elinkeinoelämästä voidaan mitata hyvin monilla mittareilla. Tilastokeskuksesta saadun tiedon mukaan kaikkien toimialojen arvonlisäyksestä tässä maassa pääkaupunkiseudulla tulee 26,3 prosenttia. Pääkaupunkiseudun bruttokansantuote on myös vajaat 30 prosenttia, työpaikkojen osuus koko maan työpaikoista on noin 26 prosentin luokkaa, kokonaistulokertymä samoin, palkkatulot noin 29 prosenttia ja koko maan ostovoimakertymästä noin 25 prosenttia. Nämä luvut kiistattomasti osoittavat, että suhteutettuna elinkeinoelämään pääkaupunkiseudun oikea osuus olisi noin 26—27 prosenttia.

Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että jos yhteisöveroon otetaan, niin kuin keskusta pitää oikeudenmukaisena, asukaslukuelementti, niin 50 prosentin asukasluvulla painotettuna ja 50 prosentilla työryhmän malliin sisältyvistä painotuksista saavutettaisiin kutakuinkin oikeudenmukainen tasapaino pääkaupunkiseudun ja muun Suomen välillä. Miten se sijoittuu yksittäisten

kuntien kohdalla, siinä varmasti tulee heittoja tälläkin mallilla.

Näin ollen on syytä todeta, että tämä järjestelmä suosii pääkaupunkiseudun kunnista erityisesti Helsinkiä ja Espoota. Vantaan osalta tilanne on huomattavasti tasapainoisempi.

Seuraavaksi tietysti kysytään, miksi tämä malli suosii niitä. Kaikkein suurin tekijä on se, että kun tässä järjestelmässä lasketaan tuotot työpaikkojen suhteessa ja kun koelaskelmat on tehty vielä niin, kuten alun perin olikin, että konserniyrityksen rahoitusvirtoja ei millään tavalla huomioida, se merkitsi erittäin merkittävää tulonsiirtoa pääkonttoripaikkakunnille. Siinä oli myös pääkonttorilisä, jonka merkitys kokonaisuudessaan ei kuitenkaan ole niin suuri, ja sen hallitus on tässä esityksessään poistanut. (Ed. Bryggare: 100 miljoonaa Helsingin osalta!)

Sen sijaan konserniavustusten osalta on kysymys todella sadoista miljoonista pääkaupunkiseudunkin osalta, mutta tämä uusikaan järjestelmä ei jaa todellisen tuloksen perusteella enempää monikuntaisia yrityksiä kuin konserniyrityksiäkään. Vaikka tämä oikaisee varmasti aika merkittävällä tavalla tätä suhdetta, niin vieläkään se ei vastaa läheskään todellisuutta, koska tilannehan on sen laatuinen, että teollinen tuotantotoiminta sijaitsee tässä maassa pääosin pääkaupunkiseudun ulkopuolella, sillä teollisuuden bruttokansantuotteesta koko Uudenmaan osuus on ainoastaan 20 prosenttia. Näin ollen varsinaiset tuottavat yksiköt sijaitsevat muualla maassa, mitä tämä järjestelmä ei ota huomioon. Tähän perustuen keskusta onkin nähnyt oleellisen tärkeänä sen, että tässä uudistuksessa otettaisiin myös asukaslukuelementti mukaan.

Nyt esitetty järjestelmä aiheuttaa ongelmia myös seudullisen elinkeinopolitiikan suhteen, sillä kun yksikuntaisissa yrityksissä verot menevät sijaintikuntaan, seudullinen yhteistyö voi kärsiä ja aiheuttaa asiatonta ja tarpeetonta kilpailua. Jatkossa myös tätä seudullista kysymystä yhteisöveron tiimoilta täytyy harkita, jotta tarpeettomia tämän tyyppisiä ongelmia ei syntyisi.

Kaiken kaikkiaan oleellisinta on kuitenkin tässä esityksessä siirtymäkauden aikana syntyvät ongelmat, joihin en kuitenkaan ajanpuutteen vuoksi tässä yhteydessä tarkemmin puutu. Totean vain, että tämän lain vaikutuksista on annettu todella väärää ja virheellistä informaatiota ja luotu väärää mielikuvaa siitä, että muu maa olisi muka riistämässä pääkaupunkiseutua, kun tilanne todellisuudessa on päinvastoin, kun todellisiin lukuihin mennään.

Mitä tulee lain muuhun sisältöön, totean tässä yhteydessä, että ainakaan tässä laissa ei ole myöskään säännöksiä siitä, millä tavoin kunnat voivat tarkistaa, onko Tilastokeskuksen yritys- ja toimipaikkarekisteri ajan tasalla, eikä myöskään menettelyä, millä tavalla oikaisut kuntien osalta tehdään. Toivottavasti se määräytyy joko asetuksen tai muiden lakien perusteella sillä tavalla, että kuntien oikeusturva tulee huomioiduksi.

Myös on syytä todeta, että tämähän on tietysti osa kuntatalouden kokonaisuutta. Kuntien tuloja tasataan tietysti muillakin järjestelmillä, niin kuin hyvin tiedämme, mutta on syytä todeta, että yhteisöveron tappiot kohdistuvat monilta osin samoihin kuntiin kuin Kosken valtionosuusjärjestelmän muutokset. Siksi tämä käy erittäin raskaaksi siirtymäkauden aikana ainakin sataan nousevalle kuntajoukolle.

Kun viime päivinä on puhuttu täällä opettajien lomautuksista, voi myös todeta, että 33 lomauttavasta kunnasta 23 tulee kärsimään aika merkittävällä tavalla myös yhteisöverouudistuksessa, joten sen vuoksi tarvittaisiin entistä kipeämmin sellaisia toimenpiteitä, joilla voitaisiin estää näiden kuntien ajautuminen todelliseen kriisitilanteeseen, joka uhkaa suurta kuntajoukkoa maassamme.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Pääomaverouudistukseen liittyen yhteisöjen kunnille maksamien verojen määräytymisperusteet muuttuivat vuoden 93 alusta lukien. Verot alettiin kerätä yhteen pussiin. Kädenvääntöjen jälkeen kunnille tuosta pussista päätettiin osoittaa sama osuus, mikä niillä oli ennen uudistusta koko silloisesta yhteisöveropotista. Alun perin, siis vuodesta 93 lähtien, tämä osuus oli runsaat 43 prosenttia yhteisöveron koko tuotosta, seurakuntien osuus muutama prosentti, ja loppu tuosta yhteisöveropotista tuli valtiolle. Kuluvan vuoden alusta lukien hallitus muutti tätä jakosuhdetta siten, että kuntien osuus putosi 40 prosenttiin yhteisöveron koko potista. Kuntien kesken yhteisöverotuotto päätettiin jakaa alun alkaen, siis 93 alusta lukien, tuolloin käytössä olleitten viimeisten uudistusta edeltäneitten vuosien eli vuosien 91 ja 92 perusteella ja kuntien keskinäinen jakosuhde siis rakennettiin noiden vuosien keskiarvon mukaiseksi.

Lamastanousun myötä erityyppisten yhteisöjen maksamien yhteisöverojen määrä on noussut kokonaisuutena ottaen erittäin nopeasti, mutta yhteisöverolajista riippuen hyvin erimääräistä

vauhtia. Selvää mielestäni onkin ollut jo pitkään se, että yhteisöverotuoton jakoperusteet tulisi voida uudistaa nykyistä paremmin vastaamaan elinkeinotoiminnan viime vuosien muutosta ja kehityskulkua. Nykyinen malli, jota ed. Manninen osin äsken esitteli, on viime vuosien aikana suosinut erityisen voimakkaasti muutamaa sellaista teollisuuskeskusta, joiden elinkeinoelämään ei lama vielä vuosina 1991 ja 1992 juurikaan ollut kerennyt vaikuttaa. Samoin tämä malli on suosinut erityisesti pääkaupunkiseudun kunnista Helsinkiä, mutta ei esimerkiksi enää Vantaata. Esimerkiksi näiden kahden kunnan välillä on ollut selvä ero nykyisen järjestelmän kohtelussa.

Laskennallisesti malli on ollut myötäsukainen, siis hyvältä näyttävä, myös pienille metsävaltaisille kunnille. Silloin kun 1991 ja 1992 määriteltiin nämä perusteet, metsäverojen osuus suhteessa kuntien koko yhteisöveropotista oli tuolloin aika suuri, koska teollisuuden veronmaksukyky oli yleensä perin heikko noitten vuosien aikaan. Tästä seurasi se, että uudistuksen ensimmäisenä vuonna 1993 metsävaltaiset kunnat maksoivat suhteettoman paljon silloisesta yhteisöveropotista. Tosin potti oli tavattoman pieni sinä vuonna 1993.

Vielä korostan metsävaltaisten kuntien kohtelua näiden vuosien aikana. Vaikka siis laskennallisesti ne ovat saaneet hyvän osuuden yhteisöveropotista, käytännössä näiden kuntien kassaan kuitenkaan tuota hyvää pottia ei ole sellaisenaan tullut. Mistä syystä näin on käynyt? Siitä syystä, että verotulojen tasausjärjestelmä on tasannut näiltä kunnilta pois sen lisätuoton, mikä yhteisöveron kautta niille on tullut.

Objektiivisen oikean jakomallin aikaan saaminen on ollut vaikea tehtävä. Ei ole kadehdittava tehtävä kenenkään laatia sellainen malli, mikä tekee oikeutta mahdollisimman pitkälle kaiken tyyppisille kunnille ja veronsaajille. Ratkaisua on entisestään vaikeuttanut mielestäni se, että hallitus on perustellut tähän saakka suorittamiaan mittavia kuntien valtionosuuksien leikkauksia ja niiden kohdistamista monesti juuri heikompiin kuntiin sillä, että nämä kunnat ovat saaneet yhteisöveropotista hallituksen mielestä viime vuosina kohtuuttoman suuren osan.

Sisäministeriön työryhmän valmistelema yhteisöveron jakomalli ei ole oikeudenmukainen, niin kuin ed. Manninen aiemmin vähän laajemmin jo todistikin. Kuka vakavasti uskoo esimerkiksi, että Helsinki olisi oikeutettu yli kymmenen kertaa suurempaan yhteisöverotuottoon asukasta kohti kuin Elimäen kunta tai Helsingin kaupunki noin viisi kertaa suurempaan yhteisöverotuottoon asukasta kohti laskien kuin sattumoisin oma kotikaupunkini Jyväskylä, nyt Helsingissä 5 080 markkaa per asukas, Jyväskylän kaupungissa 1 131 markkaa per asukas? Joku voi ehkä jossakin muussa yhteydessä ajatella, että kun on maatalousvaltainen paikkakunta, mutta minun ymmärtääkseni Helsingin kaupungissa on enemmän maatiloja kuin Jyväskylän kaupungissa. Siellä niitä ei ole.

Pyrkimys löytää malli, joka ikään kuin palkitsee kuntia niiden elinkeinoelämän hyväksi tekemistä satsauksista, on teoriassa aivan hyvä, kuten ed. Manninen edellä totesi. Mutta käytännössä tuo periaate toimii valmistellussa ja nyt esillä olevassa mallissa aika huonosti. Paikkakunnat, joilla tai joiden naapuristossa on esimerkiksi yliopistoja, tutkimuslaitoksia ja julkisia tutkimusresursseja parhaimmillaan miljardeja hyödyntäviä suuryrityksiä, saavat ensin valtiolta suorat sijoitukset, jotka sen päälle vielä tosiasiassa vaikuttavat näitten kuntien yhteisöveropottiin monesti aika merkittävälläkin tavalla. Muun muassa tässä esimerkki siitä, minkä takia on käytännössä vaikea löytää sellaista mallia, joka toteuttaa objektiivisesti ideaalin palkita kuntia, jotka satsaavat elinkeinoelämään.

Hallitus nyt esittää kuitenkin mallia, jossa yhteisöveropotti jaettaisiin — korostan — pysyvässä järjestelmässä sisäasiainministeriön työryhmän ehdotuksen mukaisesti yritysten työpaikkamäärä pääasiallisena kuntaosuuden määräytymisperusteena. Siirtymäkauden ajaksi hallitus esittää mallia, jossa kahden vuoden ajan nykyiset jakoperusteet ja uusi vaikuttaisivat molemmat puoliksi. Suurin ongelma hallituksen esityksessä on juuri tässä asiassa, siirtymäkaudessa, niissä neljässä vuodessa, jotka seuraavat, kun uudistus tulee voimaan vuoden 1999 alusta lukien. Suurin piirtein yhtä suuri tuo ongelma on myös Kuntaliiton hallituksen esittämässä mallissa, siirtymäkauden ongelma, joka kestää vuoden 2000 loppuun saakka. Tuon siirtymäkauden kuluessa nyt käsittelyssä olevan mallin mukaan sadat pääasiassa muutoinkin heikoimmassa asemassa olevat kunnat, joilta hallitus on muutoinkin ottanut paljon, menettävät vielä lisää.

Koelaskemien mukaan, jotka on jaettu, jotka tänä päivänä aivan uudet sain, 12.5. päivätyt, noin 130 kunnassa menetykset ovat pääsääntöisesti neljän vuoden ajan yli 500 markkaa asukasta kohti. Yli 20 kunnassa menetykset ovat yli 1 000 markkaa asukasta kohti, ja hallituksen

asettamassa katossakin, siis siinä 1 500 markassa asukasta kohti, on muutama kunta. Kuntaliiton hallituksen mallissa suurimpien menettäjien menetykset ovat lähes yhtä suuret kuin äsken luetussa, hallituksen nyt jakamassa mallissa, joka, ja yhdyn siinä ed. Manniseen, on parempi kuin hallituksen alkuperäinen malli, joka työryhmän pöydältä valmistui. Mutta vieläkin nämä luvut, varmistin sen äsken istuessani uusimmasta versiosta, nämä menetysmäärät, ovat myös uusimman laskelman mukaan tässä kertomani mittaisia.

Kun sanotaan, että noin 130 kunnassa menetykset ovat 500 markkaa tai enemmän asukasta kohti useamman vuoden ajan, kannattaa muistaa, että useimmissa kunnissa kaiketi, kun on paljon puhuttu opettajien palkkauksista ja siitä, kuinka paljon niihin menee rahaa, 500 markkaa per asukas taitaa olla aika tarkkaan se määrä, minkä verran kunnan koulutoimen opettajien palkkoihin rahaa menee tällä hetkellä. Kysymys ei ole pienestä leikkauksesta vaan erittäin suuresta ja rajusta leikkauksesta tämän siirtymäkauden aikaan, vielä korostan, siirtymäkauden aikana, joka on varsinainen koko tämän järjestelmän ongelma. Verotulojen tasauksen päästessä vaikuttamaan normaalisti vuoden 2003 alusta lähtien menettäjien määrä vähenee radikaalisti.

Olen täysin samaa mieltä siitä, minkä olen kuullut ministeri Backmanin muun muassa julkisuudessa kertoneen, että siirtymäkauden jälkeen verotulojen tasaus tasaa tämän systeemin. Niin tasaakin yli 360 kunnan kohdalla. Aivan valtaosan kuntia kohdalla näin käy, mutta siirtymäkausi on paha, 2+2 vuotta, koska käytännössä tämä vaikuttaa neljä vuotta, ei vain kaksi vuotta vaan 2+2 vuotta, niin kuin asian tuntevat hyvin tarkkaan tietävätkin.

Arvoisa puhemies! Yhteisöveron toiseksi jakoperusteeksi tulisikin ottaa asukasluku, niin kuin aiemmin perusteellisemmin asiaa ed. Manninen hyvin esittelikin. Toiseksi perusteeksi voitaisiin ottaa ja tulisi ottaa hallituksen nyt esittämä malli, lähinnä pääasiassa työpaikkakohtainen peruste. Näin tasattaisiin myös suhdannevaihtelujen yksittäisen kunnan talouteen aiheuttamia vaikutuksia, heittoja puoleen ja toiseen, tilapäisiä "voittoja" ja hieman suhdannetaantuman, kyseisen kunnan kannalta tärkeän toimialan suhdannetaantuman, seurauksena syntyviä merkittäviä menetyksiä.

Missä suhteessa nämä kaksi tekijää tulisi pysyvässä järjestelmässä ottaa huomioon? Pysyvässä ratkaisussa molemmilla tekijöillä voisi olla sama painoarvo, mistä edellä ed. Manninen puhui, tai olisi Kuntaliiton hallituksessa esillä ollut malli, jossa työpaikkaperuste vaikuttaisi 75 prosenttia ja asukasluku 25-prosenttisesti, tai valittaisiin jokin malli näiden väliltä. Kovin suurta merkitystä pysyvässä järjestelmässä ei ole ennen kaikkea verotulojen tasauksen järjestelmän piirissä olevien kuntien kannalta sillä, mikä jakosuhde näiden kahden asian välillä on. Tämän suuntaista mallia ovat esittäneet myös kehitysalueen maakuntien liitot yhteisessä kirjelmässään, jonka tiedän näiden esittäneen ainakin kahteen eri otteeseen, kahteen eri kertaan, ministeri Skinnarille. En tiedä, onko ministeri Backmanille jätetty, mutta todennäköisesti myös hänelle tämä kirjelmä on jätetty.

Vielä kerran: Pysyvässä järjestelmässä verotulojen 90 prosentin tasaus tasaa lähes kaikki suurimmat menetykset ja myös suurimmat voitot. Koko uudistushankkeen kriittisin vaihe siis liittyy edellä osoitetusti siirtymäkauteen, käytännössä neljään vuoteen, jolloin yhteisöveromenetykset ovat menettäjäkunnissa suurimmillaan, jolloin verotulojen tasaus ei niitä vielä tasaa kohtuullisesti. Siirtymäkauden vuosiksi tulisikin rakentaa järjestelmään pehmennys — käytän ilmaisua pehmennys — jolla suurimpia mahdollisia menetyksiä ja voittoja tasattaisiin.

Maksimimuutoksiksi voitaisiin rajata asukasta kohti laskien esimerkiksi äsken esille ottamani 500 tai 400 markkaa asukasta kohti. Suurin piirtein tämän suuruisista luvuista voisi kysymys olla. Silloin kun mennään tätä huomattavasti suurempiin vuosimuutoksiin usean vuoden ajalle, näiden muutosten vaikutukset ovat tavattoman dramaattisia erityisesti niihin kuntiin, joihin vielä tulee seuraavien vuosien aikaan varsinainen valtionosuusjärjestelmä sattumaan kipeällä tavalla, näiden kuntien valtionosuuksia vielä vähentävällä tavalla. Sellaisia kuntiahan on iso joukko, niin kuin kaikki hyvin tiedämme.

Tämän suuntainen menettely, jossa näin pehmennettäisiin suurimmat voitot ja suurimmat menetykset siirtymäkauden ajaksi, ei ajaisi yhtään kuntaa kohtuuttomiin menetyksiin. Olen aivan varma, kun on viime aikoina puhuttu pääkaupunkiseudun kunnista, että myös ne pääkaupunkiseudun kunnat, jotka siinä menettäisivät maksimissaan 500 markkaa asukasta kohti, taatusti sen kestävät, varsinkin se kunta, jonka vuosikate on kaiketi pitkästi yli 2 miljardia markkaa edelliseltä vuodelta, vuodelta 97.

Arvoisa puhemies! Aivan viimeisenä huomiona vielä pari sanaa järjestelmän vaikutuksista seurakuntiin. Kun kuntien kohdalla verotulojen tasausjärjestelmä koko lailla pysyvässä järjestelmässä oikaisee järjestelmän kielteisiä vaikutuksia erityyppisiin kuntiin, ovat tämän järjestelmän seurakuntakohtaiset vaikutukset tavattoman suuret. Minusta olisi tavattoman tärkeätä, että nyt voitaisiin hyvässä yhteisymmärryksessä myös seurakuntien kohtelua tarkastella ja pohtia, onko oikein se, että jokin seurakunta saa asukasta kohti kymmenen kertaa enemmän yhteisöverotuottoa kuin jokin toinen saa. Tämän tyyppisiin suuriin erilaisuuksiin olisi syytä aivan välttämättä saada korjaus.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen totesi hallituksen lähteneen oikein liikkeelle uudistaessaan yhteisöverotusta. Perusteena on se, että elinkeinotoiminnoissa on tapahtunut muutoksia. Hän viittasi ed. Mannisen puheenvuoroon ja yhtyi siihen, että olisi nimenomaan tässä muutosprosessissa oikeudenmukaisuusprinsiippiä pidettävä esillä. Ed. Manninen puheenvuorossaan viittasi Uudenmaan lääniin ja totesi, että Suomen teollisen tuotannon bruttokansantuotteesta 20 prosenttia tapahtuu Uudellamaalla, jolloin hän katsoi, että tämä vääristää asetelmia, koska Uudenmaan teollisuus on työvoimavaltaisempaa kuin muissa maan osissa. Molemmat edustajat näkivät perusteeksi sen, että nimenomaan asukasluvun pitäisi olla määräämässä yhteisöveron jakaumaa.

Minulle herää nyt vakava kysymys: Millä pohjalla edustajat arvioivat kuntien palvelurakenteen paineiden kehittyvän, muotoutuvan, silläkö pohjalla, missä teollisuusyritysten jalostusarvo on korkein, vai sillä pohjalla, missä teollisuusyritysten työntekijät sijaitsevat? Minun käsitykseni mukaan nimenomaan jälkimmäinen on se lähtökohta, jossa kuntiin liittyvät palvelupaineet muotoutuvat. Silloin luonnollisesti hallituksen esityksen ajatus siitä, että nimenomaan työpaikkasidonnaisuus on määräävä yhteisöveron perustana, on aivan oikea ja toteuttaa sen oikeudenmukaisuusprinsiipin, jota molemmat edustajat peräänkuuluttivat.

Ed. L a a k s o (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Pyydän ensinnäkin anteeksi, etten ollut aivan ed. Pekkarisen puheenvuoron alkuvaiheessa paikalla, mutta ed. Pekkarinen teki pääkaupunkiseudun kuntien osalta johtopäätöksen, että nämä kunnat kestäisivät noin 500 markan leikkauksen per capita, ainakin kunta, jolla te varmaankin tarkoititte Helsinkiä. On sanottava suoraan, että Vantaa ei tällaista leikkausta kestäisi.

Kun ymmärsin, että meidän kaikkien tavoitteena on rakentaa sellainen järjestelmä, joka olisi oikeudenmukainen kaikille kunnille riippumatta siitä, missä nämä kunnat sijaitsevat, epäilen, että pelkästään — ja luulen, että ed. Pekkarinen on samaa mieltä kanssani — yhteisöveron muutoksilla ei oikeudenmukaiseen järjestelmään päästä vaan on välttämätöntä muuttaa ja aika radikaalisti eräiden kuntien osalta myös kuntien nykyistä valtionosuusjärjestelmää.

Ongelma tällä hetkellä on se, että me emme oikeastaan voi olla varmoja mistään luvusta. Kun viimeksi kuntien valtionosuusjärjestelmää uudistettiin, Vantaan piti käydä suurin piirtein kohtalaisen hyvin. Nyt meille kerrotaan, että kun yhteisöverojärjestelmää uudistetaan, tämä esitys on sellainen, että me voitamme kovin paljon, mutta voimmeko me, ed. Pekkarinen, luottaa mihinkään lukuihin, kun me olemme joutuneet pettymään niin monta kertaa? Vai onko koko järjestelmä niin monimutkainen, että se pitäisi yksinkertaistaa?

Ed. B r y g g a r e (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Pekkarinen on siinä ihan oikeassa, kun hän pohdiskelee sitä hankaluutta, jolla uudistusta on tehty. On todellakin varmaan niin, että sellaista mallia, joka todella oikealla tavalla varmimmin kohdentuu joka kuntaan, on täysin mahdotonta saada aikaan, mutta jos peruslähtökohtana on yhteisöverotuottojen jakaminen yhteisöjen kautta toimiviin kuntiin, on lähimpänä sitä kokonaisuutta.

Mielestäni erikoista ed. Mannisen puheenvuorossa oli bkt-jakauma, jossa julkinen sektori on myös mukana, jota tuetaan kohtuudella valtionosuuksissa, josta unohtuu esimerkkinä keskustelu siitä, millä tavalla Helsinki tai Tornio saavat valtionosuuksia. Toivoisin, että yksisilmäinen ajattelu tässä salissa loppuisi ja pohdittaisiin joskus ihan vakavasti näitä suuria haasteita kaikkialla Suomenmaassa.

Palvelujen suhteen myös Helsingissä on valtavia haasteita. Se on todettu täällä aikoinaan. Tällaiset 500 markan leikkaukset eivät toisi kuin suurta surua ja murhetta myös pääkaupunkiin ja ennen kaikkea myös Helsinkiin, jonne ymmärtääkseni keskustapuolue on kovasti nyt haluamassa. Mielestäni olisi syytä, että Suomen kansa

saa tietää sen, mikä on jokaisen vastuullisen puolueen kanta jokaisesta Suomen kunnasta, myös Helsingin suhteen.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Bryggare on aivan oikeassa. On tavattoman tärkeää, että kansa tietää, mikä on eri tahojen vastuullinen suhtautuminen. Ed. Bryggare, hallituksen esitys merkitsee sitä, että neljän vuoden aikana on noin 130 kuntaa, jotka joka tapauksessa tällä mallilla nyt menettävät yli 500 markkaa asukasta kohti. Joukossa on niitä, jotka menettävät 1 500 markkaa asukasta kohti. Ed. Bryggare, se on aivan hirvittävä menetys. Vielä sanon teille, että näiden kuntien, jotka menettävät yli 500 markkaa asukasta kohti, joukossa on monta sellaista kuntaa, joiden vuosikate on nyt jo suurin piirtein nollilla tai jopa nollilla ja joilta vielä valtionosuusjärjestelmässä ensi vuodelle säädetyt ikään kuin hännät tulevat ottamaan valtionosuuksiakin lisää pois.

Arvoisa puhemies! Minä ymmärsin, että ed. Bryggarella on hyvää tahtoa hakea yhteistä ratkaisua. Minä toivon, että täällä löydettäisiin sellainen menetelmä, jolla ennen kaikkea siirtymäkauteen nyt paneuduttaisiin ja löydettäisiin pysyvä järjestelmä. Minä en epäile, ettei siitä löydy jonkinlaista mallia.

Muuten olen ed. Laakson kanssa samaa mieltä siitä, että tämä järjestelmä on aika monimutkainen. Pitäisi oikeastaan katsoa molempia asioita yhtä aikaa.

Mitä vielä tulee siihen, onko työpaikkaperuste oikea peruste, minä kuittaan tämän vielä kertaalleen seuraavalla: Käytän nyt esimerkkinä Helsingin kaupunkia tai voisi käyttää Loviisan kaupunkiakin, joka saa vielä paljon enemmän kuin Helsingin kaupunki asukasta kohti, siis oikeasti paljon enemmän. Jos käytetään Helsinkiä ja jos se saa kymmenen kertaa enemmän asukasta kohti kuin Tornio tai 55 kertaa enemmän kuin Jyväskylän kaupunki, ed. Kiljunen, tässä järjestelmässä on taatusti mätää. Se ei taatusti toimi oikein!

Ed. U. Anttila: Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni aluksi totean, että pääpiirteissään olen tyytyväinen hallituksen esitykseen ja toivon, että se valtiovarainvaliokunnassa ja verojaostossa tulee ripeästi käsitellyksi.

Keskustelussa on esitetty kritiikkiä, joka toisaalta on liittynyt siihen, mikä on kuntien rahoitusasema ja erityisesti taloudellisesta taantumasta kärsineiden kuntien rahoitusasema ja valtionosuusleikkauksista kärsineiden kuntien rahoitusasema. Sen lisäksi myös yhteisöverouudistuksen muutosten vaikutuksia on käsitelty.

Pidän järkevänä sitä, että yhteisöverojärjestelmä ja valtionosuusjärjestelmä pääsääntöisesti pidetään erillään toisistaan. Yhteisöveromallissa pitää olla sisällä kannustava elementti, kuten hallitus esittää. Näin ollen pidän tarkoituksenmukaisena työpaikkaperusteisuutta enkä kannata sitä, että yhteisöverojärjestelmään asukaslukumomentti sisällytetään mukaan.

Sinänsä tulevaisuudennäkymänä, jota nyt tässä yhteydessä lienee mahdotonta toteuttaa, pidän järkevänä sitä, että yhteisöverojärjestelmään otetaan mukaan jonkinlainen seudullinen verontasaus. Esimerkiksi tässä sanotaan, että pääkaupungin ja sen työssäkäyntialueen sisällä tapahtuu eriytymistä ja sillä, että Helsingissä on työpaikkoja, on myös heijastusvaikutuksia tälle alueelle kaiken kaikkiaan. Näiltä osin seudullisen elementin mukaan saattamisen verojärjestelmään olen valmis hyväksymään, mutta luultavasti uudistuksen tässä vaiheessa tätä elementtiä on mahdotonta sisällyttää mukaan.

Mitä tulee valtionosuusjärjestelmään, katson, että sitäkin pitää uudistaa ja seurata. Pidän erityisen tärkeänä, tämän sanon nimenomaan vantaalaisen kokemuksen valossa, että valtionosuuksien laskentaperustemalliin otetaan mukaan paremmin päivähoidon tarve, joka on viime aikoina ollut hyvin iso kysymys ratkaistavana, kun subjektiivinen oikeus päivähoitoon saatettiin voimaan. Mutta se on kysymys, joka pitää ratkaista siinä vaiheessa, kun valtionosuusjärjestelmän muutos tulee voimaan, eli tässä yhteydessä, kun yhteisöveroista keskustellaan, kysymys ei ole ajankohtainen. Sinänsä olen tietoinen siitä, että valtionosuusjärjestelmään ensi vuoden alusta lukien ei ole tarkoitettu tulemaan voimaan suuria muutoksia, mutta toivoisin, että päivähoitoasia kuitenkin perusteellisesti vielä selvitettäisiin ja hallituksen esitykseen, joka syksyllä ilmeisesti tulee, tämäkin puoli saataisiin mukaan.

Arvoisa puhemies! Varmasti seuraavan vuoden aikana käydään hyvin paljon keskusteluja siitä, mikä on valtion ja toisaalta kuntien rahoitusasema ja mitkä ovat kuntien velvoitteet. Monet kunnat ja kuntien yhdistelmät ovat esittäneet, että kuntien lakisääteisiä velvoitteita vähennettäisiin. Monien kuntien heikko taloudellinen tilanne on johtanut lomautuksiin, joista viime viikolla keskusteltiin ja varmaan koululakien yhteydessä keskustellaan edelleenkin.

Mielestäni juuri valtionosuusjärjestelmän reiluus on se, jolla taataan sopusuhtaisuus siinä,

mitkä ovat kuntien velvoitteet ja toisaalta juuri se rahoitus, joka valtiolta on saatavissa. Pelkään, että ennen vaaleja käydään myös kilpalaulantaa siitä, että kuntien pitää saada ratkaisevasti enemmän rahaa kokonaisuudessaan. Valtiontalouden kannalta en pidä tätä mahdollisena, vaan lähinnä on kysymys siitä, että kuntien keskinäistä jakomallia joko yhteisöverossa tai valtionosuuksissa muutetaan reilumpaan suuntaan. Mutta kuten tämäkin keskustelu osoittaa, tästä reilusta pelistä meillä on hyvin erilaiset käsitykset. Näihin käsityksiin voidaan liittää monimutkaisia perusteluja. Toivonkin, että keskustelu jäsentyisi paremmin eikä jäisi vain epämääräisiksi viittauksiksi siihen suuntaan, että hallitus on toiminut väärin tai huonosti.

Ed. J a n s s o n : Värderade talman! Jag tror nog att det råder stor, ja bred enighet om att en sådan här lagstiftning är nödvändig — alltså en allmän lagstiftning om redovisning av skatter och avgifter till kompetenta skattetagare. Problemen uppstår förstås när man diskuterar i vilka proportioner redovisningen skall ske, men jag tänkte inte alls gå in på den detaljen. Den faller delvis utanför de utskott jag representerar och jag tänkte beröra det som jag faktiskt delvis sade redan under ärende nummer 3.

Sen tähden, arvoisa puhemies, järjestyksen ylläpitämiseksi toistan, mitä jo sanoin silloin, kun 3) asia lähetekeskusteltiin. Se ei ollut ihan se asianomainen esitys, josta olisi ollut aihetta puhua, niin kuin tein, mutta toisaalta se oli aika onnistunut puhe sikäli, että verotministeri Skinnari ehti paikalle ja vastasi. Oli ihan kiitettävää, että hän vastasi kysymykseeni sen asian käsittelyn aikana. Sen takia olen myös kiitollinen puhemiehelle, että minulle annettiin tilaisuus puhua vähän asian vierestä. Mutta näin toimii hyvä parlamentarismi. (Ed. Kemppainen: Erikoisetuja tarjotaan!) — Näin on. Kiitoksia, arvoisat kollegat.

Mutta tämä verotilityslaki on nimenomaan sellainen laki, jonka käsittelyä normeerataan itsehallintolain 28 §:ssä, joka sanoo, että kun hallitus valmistelee, eduskunta säätää ja presidentti mahdollisesti vahvistaa sellaisen lain, jolla on erityinen merkitys itsehallintojärjestelmälle, niin se tehdään yhteistyössä sen jälkeen, kun maakunta — siinä laissa sanotaan maakunta, ei nimitetä viranomaista, vaan sanotaan maakunta — on osallistunut valmisteluun, käsittelyyn ja tarvittaessa antanut lausuntonsa. Jostain syystä, en tunne oikein, mitä on tässä asiassa tapahtunut, tätä menettelyä ei ole otettu huomioon.

Nyt, kuten ministeri Skinnari sanoi, kun näin käy ja deadline oli 8 päivänä toukokuuta, niin esitys n:o 54/1998 vp oli annettava, kuten tehtiin perjantaina. Mutta sen yhteydessä sanottiin myös, että jos Ahvenanmaan maakunnan näkemykset — käytännössä ilmeisesti maakuntahallitus tuottaa ne näkemykset — antavat aiheen muutoksiin, ne muutokset tehdään eduskunnassa. Viisas, lämmin, sydämellinen eduskunta varmasti tekeekin niin, koska tässä asiassa on ihan välttämätöntä niin tehdä. Se koski juuri 15 §:ää. (Ed. Elo: Puhuuko ed. Jansson nykyisestä eduskunnasta?) — Sekä edellisestä että nykyisestä.

Värderade talman! Med de vänliga orden vill jag bara avsluta och säga att jag är övertygad om att detta lilla misstag som insmugit sig i 15 §, det kommer att behandlas av statsrådet som vid behov ger en kompletterande, kanske inte proposition men i varje fall ett förslag till kompetenta åtgärder.

Jag är sedan övertygad om att statsutskottets skattedelegation välvilligt behandlar ärendet så, att den här omgången inte på något sätt behöver innebära dröjsmål i behandlingen eller fördröja propositionen. Jag delar helt minister Skinnaris åsikt om att det är bra om vi kan slutbehandla ärendet före midsommar och att lagarna, dvs. dessa två lagar, kan träda i kraft vid årsskiftet.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa rouva puhemies! Hallitus on antanut verotukseen liittyvät lakiesitykset nyt kevätkautena. Esitys n:o 54/1998 vp verontilityslaiksi ja tuloverolain 124 §:n muuttamiseksi on nyt myös annettu.

Ministeri esitti toivomuksen, vai oliko se koettava vaatimukseksi, että tämä käsiteltäisiin myös ennen kesätaukoa. Tämä on tulossa hallintovaliokuntaan lausunnolle. Valtiovarainvaliokunta tekee mietinnön. Meillä on hallintovaliokunnassa tavattoman paljon asioita, jolloin on tietysti vaara, että emme ehdi tähän todella tärkeään kokonaisuuteen riittävän hyvin paneutua. Toivon, että edustajat kuitenkin jaksavat paneutua tähän asiaan. Tämä on todella tärkeä.

Esitys sisältää ehdotuksen uusiksi verotulojen tilityssäännöksiksi. Näiltä osin keskustelua ei näköjään paljon tarvitse käydä, eli uuteen lakiin on nyt kirjattu vanhat menetelmät pääpiirteittäin, ja siltä osin ei varmastikaan kenelläkään ole erityistä huomauttamista.

Sen sijaan yhteisöverokysymys on poikkeuk-

sellisen tärkeä asia. Yhteisövero tuottaa tänä päivänä kunnille, joista tässä ensi sijassa puhutaan, noin 10 miljardin markan suuruusluokkaa olevan summan. Yhteisöveron merkitys oli muutama vuosi sitten, kun edellisen hallituksen aikana pääomatulojen verotusta uudistettiin, tavattoman paljon pienempi, lieneekö ollut kymmenesosa siitä, mitä se on nyt. Eli summa, noin 10 miljardia markkaa, on niin iso, että sillä on kunnallistaloudessa suuri merkitys. Erityisen suureksi merkityksen tekee se, että tässä yhteydessä päätetään, miten tämä noin 10 miljardin markan potti jaetaan kuntien kesken.

Niin kuin jo aikaisemmin on tullut esille, kuntien osuuden keskinäinen jako on syytä uudistaa. Siihen on malli löydettävä. Vanha malli ei enää vastaa ajan vaatimuksia eikä ole missään mielessä oikeudenmukainen, kuntien kannalta kohtuullinenkaan. Siksi mallia on etsitty. Täytyy sanoa, että hyvin hyvin harvoille mallin etsimisestä on kunniaa kertynyt, mainetta sitäkin enemmän. Ilmeisesti Kuntaliiton päättäjät eivät voi rintaansa röyhistää, mutta sitä ei voi tehdä myöskään maan hallitus.

Tässä meillä on kuitenkin esitys, joka sisältää yhteisöveron jakoperusteet siirtymäkauden ja pysyvän mallin osalta. Kokonaisuutena huonona on pidettävä sitä, että ainakin olemassa olevien laskelmien pohjalta näyttäisi siltä, että kuntien väliset erot vain kasvavat. Tätä linjaa ei pitäisi olla ruokkimassa, vaan pitäisi lähteä siitä, että kuntien välisiä taloudellisia eroja supistetaan. Mutta tähän ei hallitus ole onnistunut löytämään sellaista mallia, joka näin toimisi. Oppositiolla sellainen malli näyttää olevan.

On puhuttu lain tavoitteesta siltä osin kuin on pyrkimyksenä kunnan elinkeinotoiminnan aktivoiminen. Mielestäni se on tietysti sinänsä hyvä ja tärkeä tavoite, mutta vielä tärkeämpänä pidän tänäkin päivänä sitä, että kuntalaiset olisivat mahdollisimman tasavertaisessa asemassa asuinpaikasta riippumatta. Tämä on se perusta, jolta erityisesti haluan tarkastella asiaa ja uudistusta.

Emme lähde tänä päivänä, kun yhteisöverojakoa kunnittain tarkastellaan ja uudistetaan, puhtaalta pöydältä. Kunnilla on tänä päivänä erilainen elinkeinorakenne. Kuntien sijainti, luonnonolosuhteet ja niiden alueella olemassa olevat toiminnot ovat lähtökohtana. Tämä vaikuttaa muun muassa siihen, että pääkaupungissa on paljon virastoja, laitoksia, erilaisia työnantajia, joiden merkitys on varsin suuri. Tämä johtaa siihen, että esimerkiksi verotettavat tulot asukasta kohti ovat näissä kasvukeskuksissa ja kaupungeissa ja eräissä kunnissa huomattavasti korkeammat kuin niissä kunnissa, jotka ovat sijainniltaan tai kehitysasteeltaan heikommat. Niin kuin täällä on sanottu, kunnan tämän päivän elinkeinopolitiikan aktiivisuus ei ole suurikaan tekijä tässä suhteessa. Lähtökohdat on saneltu jo aikaisemmin, ehkä jo vuosisatoja sitten, kun on pääkaupunkioikeuksia jaettu taikka yliopistoja perustettu tai valtion virastoja sijoitettu. Tämä on tosiasia, joka vaikuttaa nyt ja tulevaisuudessa.

Sen sijaan perustuslakikin edellyttää, että kansalaisia, tai nykyisin ihmisiä, on kohdeltava tasavertaisesti ja silloin lähtökohdaksi tulisi tässäkin lainsäädännössä ottaa elinkeinoelämän lähtökohtia painokkaammin asukaskohtainen, ihmisten tasavertaisesta kohtelusta lähtevä ajattelumalli. Tämä ajattelumalli, jota itse haluan korostaa, edellyttää sitä, että asukaslukupohjainen tekijä otetaan huomioon yhteisöveron jaossa kuntien kesken. Tämä on se syy, jonka puolesta kannatan sitä, että tämä malli tulisi korjata niin, että jokin osa otettaisiin asukaslukupohjaisesti.

Se pienentäisi kuntien välisiä eroja, ja se olisi oikeudenmukainen kuntalaisten, ihmisten, kannalta. Se merkitsisi ilmeisesti käytännössä sitä, että vauraat ja suuret kaupungit, pääkaupunkiseudun vauraimmat kaupungit, menettäisivät jossakin määrin ja taas köyhimmät kunnat ja sitä kautta kuntalaiset olisivat saamapuolella, mikä olisi oikeudenmukaista. Eli tämä toimisi samaan suuntaan kuin valtionosuusjärjestelmä, joka ei kuitenkaan tasaa näitä tuloeroja ja taloudellisia eroja kuntien välillä tänä päivänä lähellekään riittävästi. Se näkyy kaikessa kehityksessä ja talousluvuissa.

Tästä esityksestä on siihen nähden, mitä oli aikaisemmin esillä, poistettu tämä pääkonttoriosuus. Mielestäni se on aivan hyvä. Konserniyhtiöiden käsittely on sen verran monimutkainen, etten tässä yhteydessä osaa siihen suuremmin sanoa. Ehkä tämä esitys on parempaan suuntaan mennyt siitä, mitä olivat alkukaavailut, mutta valiokunnissa on syytä vielä tarkistella hyvin huolellisesti, miten nämä säädökset tulevat toimimaan ja vaikuttamaan. Niistä laskelmienkin tekeminen näyttää olevan aika vaikeaa.

Edelleen, seudulliset kysymykset ovat tärkeitä. Nyt monilla alueilla, esimerkiksi omalla asuinseudullani Jyväskylän seudulla, on seudullinen kehitysyhtiö ja elinkeinotoiminta on erittäin vahvasti viety yhteiselle pohjalle useamman kunnan yhteistoiminnan muodossa. Tämä malli ei ota näitä tekijöitä juurikaan huomioon. Tätä

puolta pitäisi myös käsittelyn yhteydessä hyvin voimakkaasti vielä tutkia, miten voitaisiin ottaa huomioon oikeudenmukaisella tavalla kohtuullisesti tällainen yhteistyö.

On selvää — ja näistä laskelmista, joita kuitenkin on tehty, näkyy — että eräät kunnat saavat yhteisöveroa ja verotulojen tasausta sitten, kun järjestelmä on siirtymäkauden jälkeen pysyvästi astunut voimaan, moninkertaisesti toisiin kuntiin nähden asukaslukuun verrattuna. Erot ovat mielestäni kohtuuttoman suuret, reilusti yli 5 000 markasta muutamaan sataan markkaan. Tämä asukasta kohden ja todella kuntien palveluvarustusta ja kansalaisten tasa-arvoista kohtelua ajatellen antaa sen kuvan, että ei yritetäkään päästä tasa-arvoisuuteen tässä suhteessa, vaan elinkeinopolitiikka vaikuttaa hyvin voimakkaasti. Tämä on siis sen pysyvän mallin lopputulos. Kuntien erot ovat isot.

Siirtymäaika on toinen tekijä. Siirtymäkauden aikana kunnat menettävät pysyvästi. Monet kunnat menettävät pysyvästi monta sataakin markkaa asukasta kohti. Tämä on ongelma ja epäkohta. Siihen pitäisi pystyä pureutumaan vielä täällä eduskunnassa, jotta näin ei tapahtuisi.

Yksi mahdollisuus saattaisi olla se, että 1 500 markan ja 4 000 markan rajaa menetyksille supistettaisiin siirtymäkauden aikana jonkin verran, jolloin voitaisiin tätä kohtuuttomalta tuntuvaa menetystä ainakin pehmentää, joka tähän esitykseen sisältyy. Tietysti voidaan sanoa, että nämä kunnat ovat saaneet nyt vähän ansiottomasti jo vanhentuneiden perusteiden takia yhteisöveron tuottoa, mutta siitä huolimatta menetykset ovat varsin suuret ja niitä voitaisiin tällä siirtymäsäännöksen rajauksen tiukentamisella tältä puolen korjata kohtuullisemmiksi.

Ed. Hellberg: Arvoisa rouva puhemies! Muutama näkemys yhteisöveron jako-osuuksien laskentaperusteiden uudistamisesta.

Minusta vaatimukset siitä, että kuntien asukasluku otettaisiin yhdeksi määräytymisperustaksi, eivät kyllä ole oikeita, koska tässä on nimenomaan kysymys yhteisöverosta eli lähinnä elinkeinotoimintojen verottamisesta. Siinä mielessä oleellinen pohja tietysti tälle toiminnalle täytyy olla elinkeinotoiminnoissa. Jos vertaa nyt toimikunnan esitykseen hallituksen esitystä, minusta tässä on kaksi hyvää parannusta.

Tästä on poistettu mielestäni perusteeton pääkonttorilisä, ja useammassa kunnassa toimivalle yhteisölle maksuunpantu verotus jaettaisiin nyt yhteisöjen toimipaikkakuntien kesken toimipaikkojen henkilöstömäärien suhteessa. Tämä on parannus aikaisempaan, toimikunnan, esitykseen ja myös se, että konserni on otettu huomioon niin, että konserniavustuslain mukaan konsernisuhteessa oleville yhteisöille maksuunpantu vero jaettaisiin myös konserniin kuuluvien yhteisöjen kunnittaisten henkilöstömäärien suhteessa. Tämäkin on minusta ihan hyvä asia.

Kyllä on niin, että tämän veron pitää perustua elinkeinotoimintoihin kunnissa. Ylimenovaihe on varmasti monelle kunnalle vaikea. Verontasausjärjestelmä mahdollista ongelmaa hieman lievittää. Meillä on myös valtionosuusjärjestelmät jne., jotka ottavat asukasluvun toisella lailla huomioon. Kyllä yhteisöveron täytyy pohjautua nimenomaan elinkeinotoimintoihin ja niiden ympärillä pyörivään tilanteeseen eikä asukaslukuun.

Ed. Manninen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Kun ed. Hellberg totesi, että on mahdotonta ottaa asukaslukua mukaan, haluan todeta, että tämä ei ole suinkaan keskustan keksintöä, niin kuin julkisuudessa tiedotusvälineet ovat antaneet ymmärtää. Keskuskauppakamarin varatoimitusjohtaja Pauli K. Mattila, joka on veroasiantuntija, on yhteisöverotoimikunnan mietintöön liitetyssä lausunnossaan nimenomaan todennut, että ei ole rakennettavissa oikeudenmukaista järjestelmää, joka kohtelisi kuntia sillä tavalla, jota yritysten tuotot edellyttävät, jonka vuoksi hän katsoi, että asukaslukuperuste tulisi nimenomaan ottaa huomioon. Hän on yksi tämän maan johtavia verotusasiantuntijoita, joten tässäkin mielessä tälle on kyllä täydet perusteet, päinvastoin kuin ed. Hellberg totesi.

Ed. Hellberg (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Ed. Manniselle vielä toteaisin vain sen, että meidän täytyy kehittää näitä muita tasausjärjestelmiä ja valtionosuusjärjestelmiä. Minusta yhteisöveron täytyy kyllä perustua siihen, miten yhteisöt toimivat. Sen täytyy olla määräytymisperuste. (Eduskunnasta: Se ei perustu siihen!) — Kyllä se siihen perustuu, nimenomaan. — Ei asukasluku voi olla mikään perusta yhteisöverolle. Se on aivan selvä.

Ed. Rajamäki: Rouva puhemies! Täällä on jonkin verran väärää mielikuvaa tästä uudistuksesta tuotu. Ongelmahan on juuri siinä, että meillä on perustunut syvän 1990-luvun laman alkuvuosiin koko tämä järjestelmä ja sitä on pak-

ko nyt korjata. Ne kunnat, jotka menettävät paljon, ovat saaneet ansiotta, perusteetta, yhteisöveroa. Niille kunnille, jotka huomattavasti nyt voittavat, ei ilmeisesti oppositio ole esittänyt mitään korvausjärjestelmää, jotta ne saisivat menetyksiään ja hävikkiään takaisin.

On ihan luonnollista, että kunnan elinkeinopoliittinen aktiivisuus ja elinkeinopoliittiset panostukset, kunnallistekniikan ja muun kustannukset, korvataan kunnalle, koska kunta myös työpaikkoja tällä tavalla rakentaa ja elinkeinojaan kehittää. Tietysti korjauksen lykkääntyminen liian pitkälle — se olisi pitänyt tehdä aikaisemmin — aiheuttaa ongelmia, jotka kärjistyvät kunnallistalouden yleisen tilanteen myötä. Tässä tarvitaan muun valtionosuusjärjestelmän — ikärakenteen, lapsiperheiden ja vanhusten — kertoimien tarkistamista yleisen valtionosuusjärjestelmän kautta.

Asukasperusteisuus on todella mieletön esitys. Se on ihan sama, kuin jos ruvetaan yleensä valtion kautta kierrättämään kunnallisveroa, palkkaveroäyrejä, myöskin. Ei se erityisellä tavalla mitään hyvää luo. Päinvastoin se tulee taannuttamaan niitä kasvukeskuksia, joilla olisi työllisyyden eteen voimavaroja käyttää jnp.

Mutta seutukuntakohtaista tarkastelua varmasti tarvitaan, koska kehittämistyötä tapahtuu yleensä Suomessa jo seutukunnittain. Tältä osin tietysti myös kuntajaotuksen tarkistamiseen täytyisi olla kykyä. Mutta ehkä valiokunta voi pohtia sitä, millä tavalla voitaisiin kehittämistyön työpaikkoja tarkastella seutukunnittain.

Ed. P e k k a r i n e n (vastauspuheenvuoro): Puhemies! Minä myös ed. Rajamäen puheenvuoron johdosta palaan vielä asukaslukupohjaisuuden käyttöön. Ed. Rajamäki sanoi, että se on mieletön peruste. Kyllä minusta muun muassa ed. Mannisen ja osittain itsenikin esittämien esimerkkien perusteella voidaan osoittaa, että tämä järjestely, tämä malli, mikä tässä on pohjana, ei ole kerta kaikkiaan objektiivinen.

Ed. Rajamäki ei ollut ehkä paikalla, kun otin kaupunkiesimerkkejä, erilaisia kaupunkeja, joiden välillä voi olla kymmenkertainen ero yhteisöveron tuotossa asukasta kohti. Mainitsin myös oman kotikuntani Jyväskylän, joka saa yhden viidenneksen siitä, mikä Helsingissä on yhteisöveron tuotto asukasta kohti. Ed. Rajamäki, tämä ei kerta kaikkiaan ole oikein. Se kertoo vain siitä, että tätä perustetta käyttäen on tällaisia rakenteellisia vinoumia, jotka tuottavat tällaisen tuloksen, jonka nyt tämä malli tuottaa.

Mitä tulee siihen, että olemme vaienneet niin sanotuista voittajista, kyllä voittajia on. Niitä ovat nämä muutamat suuret kunnat, muutamat sellaisista teollisuuspaikkakunnista, joilla oli hyvä verotuotto 1991 ja 1992, eikä niistä kannata vaieta. Myös eräät pienemmät, metsävaltaiset ovat voittaneet hyvin tilapäisesti ja aika vähän, vähän sen takia, että verotulojen tasaus on ottanut näiltä suuren osan voitosta pois.

Ed. D r o m b e r g (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Rajamäki otti seutukohtaisen tarkastelun esiin, toki voidaan tarkastella, miten vero kohtaantuisi sillä työssäkäyntialueella, mutta kuitenkin aika kriittisesti suhtautuisin myös siihen, ettei siihen pompata ykskaks. Täytyy olla todelliset perustelut, ennen kuin siihen lähdetään.

Yleisesti asukaskohtaiseen tarkasteluun mennäkseni olen myös sitä mieltä, ettei voi ottaa tämän tyyppistä tarkastelua yhteisöveroasiaan, vaan se täytyy valtionosuusuudistuksen kautta viedä läpi ja siellä oikaista vinoutumat. Vantaan kaupunginvaltuuston puheenjohtajana kannan huolta valtionosuusjärjestelmästä, että sitä voitaisiin oikaista oikeudenmukaiseksi siltä pohjalta, että siinä otettaisiin huomioon paremmin naisten työssä käyminen, joka aiheuttaa erilaisia palvelutarpeita.

Mutta vielä yhteisöveroon. Minun mielestäni malli, joka nyt tuodaan eduskuntaan, palvelee juuri sitä oikeudenmukaista tarkoitusperää, että elinkeinotoimintaa kannustetaan ja myös sitä kautta pystytään luomaan hyvinvointia Suomenmaahan ja tuottamaan palveluita laajemmallekin myös valtakuntaan.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Rouva puhemies! Ed. Rajamäki totesi seutukuntakohtaisen tarkastelun tarpeen. Ed. Rajamäki, teidän pitäisi huomata, että tämähän juuri vie vastakkaiseen suuntaan. Elinkeinopolitiikassa on aluepolitiikan toteuttamisessa seutukuntakohtaisesti päästy eteenpäin. Tämä tuo väistämättä eteen kuntakateuden, kuntien välisen kilpailun, ja sitä kautta mennään aimo annos taaksepäin. Se tulee tämän lain perusteista. Jos tämän lain perusteita ei muuteta, teidän toivomanne seutukuntakohtaisuus ei parane puheilla. Käytäntö tulee viemään päinvastaiseen suuntaan.

Ed. R a j a m ä k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Pääperiaate selkeästi pitää ilman muuta olla sen, että yhteisöverouudistus kytkey-

tyy kunnan elinkeinopoliittiseen aktiviteettiin ja siihen työhön. Jos se jopa palvelisi pienten kuntien yhdistymistä, se on silloin hyvä asia.

Ed. Pekkarinen, on itsestäänselvää, että yleinen valtionosuusjärjestelmä, totta kai, on asukasperusteinen. Siinä Espoo ja Helsinki saavat 3 000—4 000 markkaa per asukas, kun Keski-Suomi ja Itä-Suomi saavat monin kerroin per asukas. Se on ihan selkeä homma. Yhteisöveroa ei näin voi tarkastella.

Kun kuunteli ed. Pekkarisen aikaisempaa maltillista puhetta, nyt täytyy sanoa, että äsken jo taisi melkein unohtua Helsinkiin pyrkivän puheenjohtaja Esko Ahon varoituksen sanat: tarkastella hillitysti ja hallitusti yhteisöverouudistusta pääkaupungin kannalta.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan ensimmäinen varapuhemies Pesälä.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Minäkin puheenvuorossani kiinnittäisin huomiota nimenomaan hallituksen esityksen yhteisöveroa koskevaan osaan.

Tässähän on sellainen rakenteellinen vaikeus, että kun me pohdimme yhteisöveron jakoperusteita, tahdomme katsoa asioita kansanedustajina ensisijaisesti omasta kulmakunnastamme, omasta kunnastamme, liikkeelle lähtien. (Ed. Kemppainen: Katsooko ed. Kiljunen näin?) — Tulen myöskin itse syyllistymään täsmälleen samaan näkökulmaharhaan. — (Ed. Dromberg: Harhakuvia!) Hallituksella on ollut tietysti pyrkimyksenä tehdä esitys, joka kattaa koko maan. Aina kun tämän kaltaisia esityksiä tehdään, on voittajia ja häviäjiä. — Yksittäisten kuntien kohdalta arvioitaessa koko lakiesitystä muodostuu harha, ed. Dromberg. — Harha muodostuu siitä, että katsomme koko lakiesitystä yksittäisen kunnan kannalta. Tästähän ei voi olla hallituksen esityksessä primäärisesti kysymys.

Toinen harha muodostuu siitä, minkä ed. Pekkarinen omassa puheenvuorossaan aikaisemmin toi esille ja mikä on aivan oikeakin ongelma, niin sanotusta siirtymäkauden ongelmasta. Aina kun tehdään merkittäviä uudistuksia, siirtymäkaudet ovat kompastelevia, hankalia, ja yhdet voittavat enemmän, toiset vähemmän, jotkut häviävätkin. Tästä syntyy vaikeus. Kunnat ja yhteisöt joutuvat tietysti sopeutumaan tähän perustilanteeseen.

Itse, arvoisa puhemies, olen kannattamassa hallituksen esitystä ja näen siinä monia tärkeitä piirteitä.

Ensimmäinen ja olennaisin seikka on luonnollisesti se, että siinä pyritään nyt ottamaan huomioon elinkeinotoiminnoissa tapahtuneet muutokset kunnissa. Nykyinen laki, joka muistojeni mukaan tuli voimaan vuonna 93, määrittää jakoperusteet vuosien 91 ja 92 tietojen perusteella. Olemme kaikki aivan selvillä siitä, että asetelmat ovat muuttuneet kunnissa. On kasvukuntia, joilla elinkeinotoiminnat ovat aktiivisesti muotoutuneet, ja on taantuvia paikkakuntia, joilla elinkeinotoiminnat ovat vähentyneet. Kun puhumme yhteisöverosta, on luonnollisesti selvää, että taantuvien ja kasvavien paikkakuntien ero tulee tässä huomioida. Hallituksen esityksessä onkin järkevä lähtökohta se, että vastaisuudessa yhteisöveroperustaa tarkistetaan vuosittain, jolloin häviää se ongelma, että tätä muutosta ei tultaisi huomioimaan.

Täällä on käyty pitkälti kiistaa siitä, pitäisikö ja missä määrin asukasluvun olla jakoperusteissa mukana vai pitäisikö sitoutua hallituksen esitykseen, jossa nimenomaan työpaikkojen määrä määrittää yhteisöveroperustan ja jaon.

Jos asukaspohjaisuuteen mennään, jota keskusta täällä on ajamassa, vaikkakin vain rajallisessa muodossa tietyllä suhdeosuudella, siinä on selkeästi vähintäänkin kahdella tasolla ongelmia. Ensimmäinen ongelma on se, että yhteisöverohan primäärisesti on osakeyhtiöiden voitosta kannettavaa veroa. Kun näin on, eikö ole tietysti tarkoituksenmukaista, että se verotus kohdistuu niille alueille, joilla yritykset — yhteisöt, yhtiöt — toimivat? Tämänhän on tietenkin oltava lähtökohta. (Ed. Pekkarinen: Näinhän ei tapahdu!) Jos asukasluku on pohjana tässä, silloin se tietysti ohjaa tästä perusprinsiipistä ulos. Se ohjaa toiseen olennaiseen ongelmaan, ed. Pekkarinen, joka on siinä, että jos asukasluku tulisi määräävästi myös yhteisöveroa jaettaessa, silloin yhteisövero tavallaan muodostuisi erääksi alalajiksi valtionosuusjärjestelmiä. Tästä ei voi olla kysymys. Kysymys on yhteisöverosta, jossa on tietenkin viime kädessä kysymys niistä yhtiöistä, joiden voittoja verotetaan, ja valtio suorittaa jaon. Tässä suhteessa asukaslukupohjaisuus ei voi olla tarkoituksenmukainen lähestymistapa määritelmällisestikään.

Arvoisa puhemies! Täällä on puhuttu myös seutukuntakohtaisista ongelmista, jotka työpaikkasidonnaisuus tulee aiheuttamaan. Kun olen Vantaalta ja näen pääkaupunkiseudun erityisaseman, täytyy yhtyä siihen kantaan, jonka

ed. U. Anttila aikaisemmin puheenvuorossaan toi esille, että nykyinenkään hallituksen esitys ei voi olla täysin tyydyttävä tällaisella seutukunta-alueella, joka on yhtenäinen työssäkäynti- ja asuinalue, kuitenkin niin että kuntarajat halkovat osittain keinotekoisesti tätä kokonaisaluetta. (Ed. Kemppainen: Eikö silloin pitäisi yhdistyä?) — Tilannehan pääkaupunkiseudulla, ed. Kemppainen, on sen kaltainen, että Helsingissä työpaikkaomavaraisuusaste on 136 prosenttia. Vantaalla ja Espoossa se on alle 90, 88 prosentin tasolla, eli Vantaalla asuu ihmisiä, jotka käyvät Helsingissä töissä. — Helsingissä on siis työpaikkoja huomattavasti enemmän kuin työntekijöitä. Tästä tietenkin muodostuu rakenteellista ongelmaa sikäli, että kun puhtaasti työpaikkasidonnaisuus on määräävänä tekijänä, se aiheuttaa tiettyä harhaa. Tämä tietysti pitäisi tavalla tai toisella ottaa huomioon, nähdä seutukunnan kokonaisuus.

Pääkaupunkiseudulla itse asiassa ongelman ydin ja ratkaisu onkin siinä, että tänne pitäisi saada yhtenäisverotus koko alueelle, (Ed. Kemppainen: Suurkunta olisi ratkaisu!) seutukunnallinen verotusjärjestelmä, jonka alla ovat itsehallinnolliset kunnat, jotka sitten saavat tietyillä jakoosuuksilla seudullista verotusta. Tämähän on viime kädessä se tapa, jolla pääkaupunkiseudun kuntien tietyn tyyppinen alueellinen eriarvoisuus, joka näkyy verotuskäytännössä, tulisi oikaistua. Sehän näkyy konkreettisesti muun muassa siinä, että mitä köyhempi kunta on, sen korkeammat ovat kunnallisverot. Tämä tietenkin on vakava rakenteellinen ongelma. Tähän tietysti hallitus ei tässä esityksessä ole voinut puuttua. Olen tietoinen kuitenkin siitä, että sisäasiainministeriössä myös tätä seudullista ongelmaa on käsitelty.

Nyt me käsittelemme yhteisöveroa. Oma kantani on se, että hallituksen esitys on rakentava ja se ansaitsee kannatuksen. Ongelma, mikä tässä oli pääkonttorilisien osalta, on häivytetty. Se ei ole minusta suuri myönnytys. Se saattoi olla tarkoituksenmukainen uudistus. Kaiken kaikkiaan kokonaisuus on tuettava.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Aikaisemmassa keskustelussa ed. Rajamäki totesi, että seutukunnallisuus voi johtaa tai ohjata pieniä kuntia yhdistymään. Eikös oikein olisi sitten, että pääkaupunkiseudulla, koska siellä työssäkäyntialueen rajat eivät noudata verotuksen rajoja, kehityksen pitäisi olla samanlainen? Otan vain tämän esimerkiksi, kun hallituksen taholta on monissa yhteyksissä vihjattu siihen, että kuntarakenne olisi jotenkin vinoutunut ja että meillä on liian paljon pieniä kuntia. Ei ainakaan tämä lakiesitys oikeudenmukaisella tavalla johda oikeaan suuntaan, koska ennen kaikkeahan tämän pitäisi yhdistää pääkaupunkiseudun kunnat yhteen.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen itse asiassa kosketteli aivan oikeata ongelmaa. Pääkaupunkiseudulla kuntien pitäisi liittää tiettyjä toimintoja yhteen.

Se ero vain on, ed. Kemppainen, pieniin maalaiskuntiin, joissa yhdistymistarvetta on, että pääkaupunkiseutu on metropolialue. Täällä itse asiassa ongelmia ei ratkaista sillä, että Vantaa, Helsinki, Espoo ja Kauniainen liitetään yhdeksi suurkunnaksi sinänsä, vaan se ratkeaa sitä kautta, että luomme seutuhallinnon, jossa ovat tietyt kunnalliset julkiset tehtävät, mukaan lukien verotus, johon viittasin äsken, ja sen alla on sitten itsehallinnollisia kuntia. Tämä on kaksiportainen hallintomalli, joka on maailmalla tyypillinen kaikilla suurkaupunkialueilla. Tätä uudistusta pääkaupunkiseutu kaipaa, ei samaa mallia kuin pienissä maalaiskunnissa, joissa yhdistämispaineita on ehdottomasti olemassa.

Ed. K a r j a l a i n e n: Arvoisa puhemies! Kyseinen aihe on sellainen, jossa absoluuttinen totuus on varmasti tavallistakin enemmän hämärän peitossa. On vain vaihtoehtoisia malleja ja niille perustelufilosofiat.

Omalta osaltani hyväksyn hallituksen esityksen prosessia seurattuani lähinnä sinä mallina, joka on parhaana läpivietävissä, mutta kyllä se jättää kysymyksiä, sellaisia kysymyksiä, mitä tässä on toistettu. Ehkä voi lisätä, että iso kysymys on varmasti se, missä tuotanto tapahtuu pitkässä tuotantoketjussa. Sen määritteleminen paikkakuntakohtaisesti ja pitäjärajoittain on vaikeaa, vielä enemmän sen osan tuotantoa, jossa syntyy yritysmuodosta johtuen yhteisöverollista tuloa.

Onko tarkoituksena tällä lailla korvata tuotantoon liittyviä haittoja ja kustannuksia vai varmistaa se, että tuotantoon liittyvä palvelutaso säilytetään? Siinäkin tässä taiteillaan ja haetaan kompromissia.

Tällä pitää olla kannustavuutta, hyväksyn sen. Mutta tietenkin on sekin tosiasia, että satsaukset elinkeinoelämään teollisissa kasvukeskuksissa tapahtuvat suurin piirtein ilman ponnis-

tuksia verrattuna johonkin tuotantoketjun alkupäässä olevaan haja-asutuskuntaan. Voi sanoa, että suuri kunta myy kaavoitettua teollisuustonttia korkealla hinnalla samaan aikaan, kun pienempi kunta kenkkää sitä miltei ilmaiseksi ja rakentaa vielä teollisuusrakennukset siihen päälle.

Iso ongelma, mihin toivoisin vielä valiokuntavaiheessa tai eduskuntakäsittelyssä pystyttävän jotakin saamaan aikaan, on todellakin seutukunnallinen yhteistyö. Siinä on menty hyvään suuntaan, mutta tähän lakiin kyllä sisältyy se itsekkyyden siemen, että tästä eteenpäin jokainen hakee entistä enemmän työpaikkoja juuri omaan kuntaan eikä seutukunnalle, niin kuin olisi syytä. Mikä siihen on reseptinä? Siihen varmaan löytyy tai toivottavasti löytyy tämän käsittelyn aikana jonkinlainen kohtuus.

Ed. K e m p p a i n e n : Herra puhemies! Verolakien, joita tänä päivänä on ollut lähetekeskustelussa, hyvä asia hallituksen taholta on, että ne tuodaan tänne eduskuntaan jo keväällä, etteivät ne ole budjettiruuhkassa syksyllä ja hautaudu muiden asioiden alle. Tämä käsittely jo keväällä mahdollistaa perusteellisemman keskustelun.

Itse en kovin paljon muuta hyvää näissä laeissa näe. Ed. Kiljunen totesi, että me tahdomme syyllistyä poliitikkoina katsomaan vain omasta vaalipiiristämme ja näkökulmastamme asioita. On varmasti syyllisyyttäkin, että katsomme, mutta näen kyllä vähän velvollisuudeksenikin katsoa tätä Kainuun suunnasta.

On valitettavasti näin, että tämän hallituksen aikana niin monet asiat ovat tulleet negatiivisina nimenomaan Kainuuseen, lähinnä kolme isoa asiaa. Kuntatalouden säästöt yhtenä, ne ovat olleet muotopuolisia, Kainuuta rankaisevia. Markkamääräiset säästöt asukasta kohti ovat olleet reilusti isompia kuin muualla. Se on ollut omiaan vaikeuttamaan alueella työllisyyden hoitoa, supistanut aluetalouden rahavirtoja ja tehnyt noidankehäkierrettä. Toinen asia, joka on poikkeuksellisen kovasti kohdistunut Kainuuseen, liittyy osin tähän, maaseutuun kohdistuvat säästöt. Kolmas on suojelusäästöt. Kun nämä pannaan yhteen, niin olemme sellaisessa kehitystilassa, että emme enää uutta iskua tarvitsisi.

Yhteisöveroesitys alkuperäisessä muodossaan oli poikkeuksellisen voimakkaasti taas Kainuuta rokottava. Yhteensä kymmenen kunnan, vajaan 100 000 asukkaan alueen, menetys olisi ollut 150 miljoonaa markkaa. Nyt tätä on sen verran siistitty, että menetys ei tule olemaan enää kuin 130 miljoonaa markkaa siirtymäkauden aikana, mutta kyllä se on aivan liian iso, että alue kehityksessä voisi pärjätä. Ei ole mitään keinoja, ei ole mitään sellaista hokkuspokkusta, jolla kehityksen pyörää voitaisiin kääntää, kun hallitus omilla toimenpiteillään on kääntämässä pyörää toiseen suuntaan. Se näkyy muuttoliikkeessä. Se on näkynyt jo tähän asti. Se on ollut asukaslukuun suhteutettuna 2,5 kertaa korkeampaa kuin seuraavissa maakunnissa, ja nyt se näkyy jo syntyvyydessä, joka on ilmeisesti herkin mittari siinä, miten tulevaisuutta ajatellaan.

Ehkä sen verran myönteistä, kun totesin, että ei ole paljon myönteistä sanomista, kuitenkin on, että alkuperäisestä esityksestä tämä toki parani ja sitä ilmeisesti on muuttamassa pääkonttorikorotuksen pois ottaminen.

Herra puhemies! Kun katsoo, miten tätä esitystä on valmisteltu, niin ei sekään kyllä kovin paljon kiitosta saa. Toimikuntaan oli valittu edustajia kunnista, ja kun katsoo lopputulosta, niin poikkeuksetta juuri ne kunnat ovat suuria hyötyjiä, jotka olivat toimikunnassa edustettuina. On siinä ehkä mennyt vähän aikaa, kun sellainen malli on keksitty, että kaikki, jotka toimikuntaan on valittu, hyötyvät. Siellä on tyyppiesimerkkejä, Kempele jne.

Ehkä oman alueen ministerin kiitokseksi voisi sanoa, että erityisasiantuntijaksi oli valittu Suomussalmen kunnanjohtaja, mutta komiteatyön säännöt tai työskentelytavat määrättiin sellaisiksi, että työ ei ollut edes julkinen, sitä ei saanut kommentoida. Sitä ei ehditty kommentoida, ennen kuin hallituksen talouspoliittinen ministerivaliokunta jo löi lukkoon esityksen pääperiaatteet, eikä sinne ollut lupa edes panna eriäviä mielipiteitä. Asiahan käytännössä vietiin päätökseen, ennen kuin julkinen keskustelu oli edes alkanut.

Hallitus käytti muutoksen tarpeena oikeastaan paria asiaa, ja ensimmäinen on tietysti se, että ei varmaankaan nykykäytännön mukainen jakoperuste ole periaatteeltaan kestävä, vaan jakoperusteissa on epäkohtia, ne eivät nykyaikaan sovellu. Mutta kun väitetään löydetyn uusi käytäntö, joka olisi oikeudenmukainen, niin kuin tässä keskustelussa on sanottu ja yritetty sitä puolustella, niin ei sekään kyllä kovia periaatteita kestä. Täällä monessa puheenvuorossa on onneksi tunnustettu, että ei varmasti ole löydettävissäkään oikeudenmukaista jakotapaa. Hallitus ei kyllä esityksessään ole sitä mieltä, ja ne, jotka esitystä kiivaimmin puolustavat, ovat sitä mieltä, että nyt olisi löytynyt jotenkin oikea lähtökohta.

Se että kunnille tuleva osuus määräytyisi työpaikkojen mukaan, ei kestä kunnollista tarkastelua. Jos kuntien elinkeinopolitiikka olisi se ratkaiseva tekijä, joka määräisi minkä verran kunnassa on yrityksiä ja työpaikkoja — jos näin ideaalisti olisi ja toimisi — silloinhan se voitaisiin hyväksyä. Mutta ensinnäkään suomalainen käytäntö ei anna kunnille elinkeinopoliittisia välineitä. Ei kunnalla ole lainsäädäntövaltaa eikä resursseja elinkeinopolitiikkaa toteuttaa, eikä mikään kunta toteuta sitä.

On erikoista, että ne, jotka itse asiassa lähes vähiten ovat satsanneet elinkeinopolitiikkaan ja satsaavat tällä hetkellä, voittavat esityksessä eniten. Jos katsotaan elinkeinopoliittiset satsaukset jossakin Suomussalmella, Rautavaaralla, Paltamossa tai muualla, ne ovat moninkertaisia siihen nähden, mitä ovat pääkaupunkiseudun satsaukset. Kyllä keskusviraston tai firman pääkonttorin sijoittuminen pääkaupunkiseudulle tai joidenkin yhdistysten rahaliikenteen pyöriminen täällä on ollut mitä vähimmässä määrin riippuvaista kunnallispoliittisista kähminnöistä, kabineteissa tehtävistä päätöksistä tai muusta kunnallispoliittisesta toiminnasta. Myöskään sillä, miten ympäri maan muissakin keskuksissa työpaikkoja syntyy, ei ole sellaista suhdetta kunnallispoliittisiin satsauksiin, että sitä voitaisiin rehellisesti pitää kunnille tulevan rahoitusosuuden mittarina.

Sen sijaan valtionhallinto on antanut kunnalle tehtäviä, joista kunnan tulee huolehtia. Muistetaanpa vaikka välikysymyskeskustelu opettajien lomautuksista, kuinka todettiin, että kuntien on joka tapauksessa opetus hoidettava. Hallitushan perusti vastauksensa siihen, että nämä palvelut on järjestettävä. Ei se ole kunnallista päätösvaltaa, vaan valtaosa kuntien palveluista on hallituksen päätöksin velvoitettu kuntalaisille antamaan.

Sitä paitsi kun katsotaan, kenelle palveluita annetaan, ei suinkaan yritysten työntekijöille, vaan nimenomaan päinvastoin. Palvelut kohdistuvat yleensä sellaiseen väestönosaan, joka ei ole työsuhteessa palkannauttijana. Ne ovat peruskoulutusta, sosiaali- ja terveyspalveluja, joiden menot määräytyvät pääasiassa juuri muusta kuin yritysten työntekijöiden määrästä. Itse asiassa meillähän on työterveyshuolto ja muut palvelut järjestetty kunnallishallinnosta riippumatta juuri yrityksille erikseen. Ei yritysten sijoittumisella ole sellaista yhteyttä kunnalliseen päätöksentekoon, että sitä voisi rehellisesti pitää kunnille tulevan osuuden perusteena.

Eli ainakin näistä kahdesta lähtökohdasta tämän lakiesityksen keskeinen periaate ontuu niin pahasti, että sitä ei kyllä niin kirkasotsaisesti voi pitää oikeana, kuin edustajat Dromberg ja Kiljunen täällä pitivät, olkoonkin että varmasti kunnille voi olla ja on hyvä, että on porkkana hoitaa elinkeinopolitiikkaansa. Epäilen vain, että valtaosassa Suomen kunnista tämä lisäporkkana ei mahdollista tätä enempää lisäsatsauksia elinkeinopolitiikkaan, kun pakkosäästöt ovat edessä. Mielestäni sen porkkanan pitäisi kunnille riittää ja se on tähän asti riittänyt varsin merkittäviin kunnallispoliittisiin elinkeinosatsauksiin, että kunnat ovat saamassa verotuloja tällaisista yrityksistä; se on minusta toiminut hyvin ja ollut hyvä houkutin. Toistaiseksi eivät ole näissä keskuksissa kuitenkaan edes verotulot houkutelleet satsaamaan elinkeinopolitiikkaan, kun ei ole tarvinnut, kun kehitys tuo automaattisesti keskuksiin työpaikkoja.

Tätä isoa eroa kunnallishallinnon tehtävien välillä, joka keskittymiskehityksestä johtuen suosii keskuksia ja sortaa syrjäisiä alueita, tämä esitys tulee lisäämään. Täällä lyhyesti joku totesikin, että tämä tulee lisäämään kuntien eriarvoisuutta eikä pelkästään kuntien eriarvoisuutta vaan kuntalaisten eriarvoisuutta, mikä on kyllä vastoin perusoikeusuudistuksen periaatetta, että kuntalaisilla pitäisi olla asuinpaikasta riippumatta oikeus saada peruspalvelunsa.

Herra puhemies! Täällä jo keskusteltiin seutukuntavaikutuksesta. Minusta tämä lakiesitys on paha takapakki tässä kehityksessä. Silloin, kun edellisellä hallituskaudella alueellinen kehittämisvastuu siirrettiin maakuntien liitoille, itse asiassa aika paljon ohjelmaperusteisen aluepolitiikan toteuttamisessa vastuuta syntyi seutukunnille, koska ohjelmaperusteinen aluepolitiikkahan edellyttää kuntarajojen ylittävää yhteistyötä. Se yhteistyö on ollut hyvässä käynnissä, hyvässä alussa.

Tämä laki tietää pahaa takapakkia, koska niin helppo kuin meidän on arvostella kuntarajojen ylittävää kateutta ja omien alueiden etujen ajamista, se on kuitenkin olemassa oleva tosiasia, ja kun se tällaisella lakiesityksellä uudelleen viritetään henkiin, niin varmasti tulemme näkemään taas negatiivisia esimerkkejä siitä, miten kunnissa sitä vähäistäkin elinkeinopoliittista liikkumavaraa tullaan käyttämään tehottomasti, väärin ja varmasti virheellisesti. Ehkä aivan samoja virheitä tulee, joista joskus aluepolitiikkaa on arvosteltu: tyhjiä halleja, epätervettä kilpailua yrityksistä jne. Nehän ovat olleet aluepoliittisen arvostelun

kohteena aikaisemmin, mutta tämä tulee lisäämään sen suuntaista kehitystä.

Herra puhemies! Kuntakoko, kuntien yhteistyö ja mahdolliset kuntaliitokset on tietysti asia, joka tässäkin esityksessä näkyy täällä taustalla olevan, niin kuin se keskustelu, jonka ed. Rajamäki aloitti, monilla näkyy olevan motiivina. Ed. Kiljunen totesi, että pääkaupunkiseudulla sen ei pidä johtaa suurkaupungin, suurmetropolin, synnyttämiseen, vaan sen pitää johtaa erilaisiin muihin hallintoratkaisuihin. Kyllä tämä esitys keinotekoisesti ja väkisellä vie myös pienemmissä kunnissa mahdollisesti ja painostaa Kuntaliittoa sellaisiin ratkaisuihin, jotka eivät tule olemaan ideaalisia kunnallishallintoyksiköitä, eivät taloudellisempia eivätkä tehokkaimpia.

Olisi syytä muistaa, että kuntakokoa ja kunnallisten palveluiden järjestämistä on tutkittu. Turun yliopisto on ollut tässä hyvä toteuttaja, mutta myös muualla näitä tutkimuksia on tehty. Kyllä johtopäätökset ovat sellaisia, että mikään suurkunta ei ole tehokas palveluiden järjestäjä, saati mikä ero sitten on kansanvallan, kansalaisten äänen, kuulumisella. Ihannekooksi on saatu jokin 5 000—12 000. Kun ajatellaan, miten esimerkiksi suurkunnissa, Helsinki esimerkkinä, terveydenhoitopalvelut järjestetään, kuinka kalliiksi ne tulevat, niin se ei ainakaan ole kuntakoosta kiinni.

Herra puhemies! Tämä esitys on toivon mukaan niitä viimeisiä huonoja kunnallistalouden esityksiä, joita hallitus tekee. Kyllä eduskunnasta pitäisi löytyä enemmän tahtoa puolustaa maata tasapuolisesti. Vaikka näkökulma tarkastella pääkaupunkiseutua erillään muusta Suomesta ei ole kovin hedelmällinen, kyllä se kuitenkin kuvastaa tätä hyvin. Yhteisöveron tuotosta tämän esityksen mukaan yli 40 prosenttia tulisi pääkaupunkiseudun kolmeen kuntaan. Aivan niin kuin ed. Manninen toisessa yhteydessä totesi, erilaiset mittarit osoittavat, että pääkaupunkiseudun oikeudenmukainen osuus olisi jokin 25—28 prosenttia, käytettiinpä minkälaista muuta mittaria tahansa. Tämä on liian iso tulonsiirto syrjäseuduilta keskuksiin.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kun ed. Kemppainen käytti puheenvuoron, hän ei ottanut huomioon ollenkaan esimerkiksi sitä, mitä Kuntaliiton hallitus asiassa koetti tehdä. Kuntaliiton hallitus oli valmis siihen, jos yksimielisyys löytyy, että olisi jaettu asukasperusteen mukaan 25 prosenttia. Siihen löytyi yksi eriävä mielipide, mutta siitä huolimatta Kuntaliitto antoi käytännössä yksimielisen vastauksen tästä.

Mutta Kuntaliiton valtuuston puheenjohtaja ed. Pekkarinen ilmoitti seuraavan päivän Suomenmaassa, että keskustapuolue ei tätä missään olosuhteissa tule hyväksymään. Kompromissia, joka rakennettiin, ei ollut tämän jälkeen mahdollisuutta tehdä. Sen jälkeen pidettiin kovaa ääntä, että ehdotettu 25 prosenttia ei riitä.

Kuntaliiton hallituksessa ne keskustan edustajat, jotka ovat käytännön kunnallistalouden kanssa tekemisissä kunnanjohtajina tai vastaavina, hyväksyivät kompromissin ja näkivät, että tässä kohtaa on nyt kuntien otettava ne markat pois, mitkä on järkevästi saatavissa, mutta toiset halusivat tehdä politiikkaa. Nyt tämä politiikka on johtanut siihen, että asukasperustetta ei tässä enää lainkaan ole. Tästä voidaan olla monta mieltä, onko se oikeudenmukainen, mikä tässä on oikeudenmukaisuutta ja muuta, mikä on verotuksellisuutta ja mikä on valtionosuusjärjestelmää, ovatko ne sekaisin, mutta sanon, että kompromissi olisi ollut rakennettavissa, mutta keskusta sen itse purki.

Ed. K i l j u n e n (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kemppainen syytti, että minä seison kirkasotsaisesti hallituksen esityksen takana. Puheenvuorossani viittasin siihen, mihin eräät kolleganikin viittasivat sosialidemokraattisesta ryhmästä, että tämä esitys on hyvä, ei välttämättä paras mahdollinen. Parasta mahdollista tässä ei ilmeisesti edes olekaan. Tässä tapauksessa hyvä on parhaan vastakohta. Tässä on joka tapauksessa kompromissista kysymys viime kädessä. Puheenvuorossani muun muassa kritisoin, että seudullista otetta hallituksen esityksessä ei ole riittävästi huomioitu.

Ed. Kemppainen totesi myös puheenvuorossaan, että suurkunta on osoittautunut tehottomaksi, viitaten Helsinkiin, viitaten niihin ehdotuksiin, jotka koskevat metropolialueen hallintoa pääkaupunkiseudulla. Suurkunta on epäilemättä tehoton monissa asioissa, jotka sille eivät välttämättä kuulu, mutta se on tehokas niissä asioissa, jotka ovat luontevasti metropolialueen hallinnon hoidettavissa. Esimerkiksi joukkoliikenne tai ympäristöpolitiikka, energiapolitiikka, yleiskaavoitus ja asuntopolitiikka ovat selvästi asioita, jotka edellyttävät seudullista otetta.

Pienempien kuntayksikköjen tehtävä on epäilemättä hoitaa asioita, jotka ovat ihmisiä lähellä, alkaen peruskoulutuksesta, perusterveydenhuollosta tai kaavoituksesta, kunnallistekniikasta,

vammaisten- ja vammaistenhuollosta ja päivähoidon asioista. Sen takia täällä suurtaajamissa tarvitaankin kaksiportaista hallintomallia, ed. Kemppainen.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Mikkolan puheenvuoron johdosta totean, että mitä tulee Kuntaliiton hallituksessa esillä olleeseen malliin, se malli oli ja on huono. Se on huono ennen kaikkea siirtymäkauden osalta, menetykset ovat erittäin merkittäviä juuri niille kunnille, joilla muutenkin tällä hetkellä tekee tiukkaa.

Mitä tulee siihen, olisiko asiasta löytynyt yhteisymmärrystä, kaiken lisäksi sen ohella, että malli on huono, Kuntaliiton hallituksessa yksi hallitusryhmä sanoutui siitä heti irti, vihreät, samoin kaksi kokoomuslaista; yksi varsinainen jäsen lähti pois paikalta osallistumatta koko päätöksentekoon, syy oli hyvin selvä, samoin hänen varamiehensä.

Arvoisa puhemies! Olisi aika erikoista, jos hallitus, joka ei ylipäänsä meiltä mistään asioista kysele, tässä asiassa jotenkin olisi tarvinnut opposition tuekseen huonolle esitykselle tilanteessa, jossa kaikki hallitusryhmät eivät olleet esityksen takana.

Ed. Mikkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! En mene sanomaan, mikä oli hyvä tai huono malli, sanoin vain, miten siellä kävi. Jos puhutaan Suomen kunnista yleisesti, mielestäni Kuntaliiton malli olisi antanut hiukan enemmän rahaa, se olisi ollut rakennettavissa, ja Kuntaliitto antoi tällaisen lausunnon. Mutta kun suurin oppositiopuolue, joka oli mukana Kuntaliiton hallituksessa, sen jälkeen välittömästi irtisanoutui, malli ei ollut rakennettavissa. Kun keskusta myöhemminkin ilmoitti, että tämä malli ei käy, niin se ei käynyt. Se olisi antanut näille kunnille jonkin verran enemmän, mutta ei tyydyttänyt keskustaa, kun keskusta sanoi, että pitäisi antaa asukasluvun perusteella puolet eikä 25 prosenttia riittänyt. Minä vain kerroin, että nämä kunnat jäivät niitä markkoja vaille. Se on minusta valitettavaa, kun sopu olisi ollut löydettävissä. Sanon, että politiikassa oppositiotakin on hyvä kuunnella, kun koko maan kehittämisestä on kysymys, mutta oppositionkin kannattaa silloin ottaa järki käteen, kun se on mahdollista.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jo periaatteessa voi sanoa, että riippumatta siitä, tarvitseeko hallitus vai eikö tarvitse opposition tukea, te ette ole meidän mielipidettämme kyselleet. (Ed. Mikkola: Tässä kysellään!) — Ette ole kyselleet ettekä tässäkään asiassa kyselleet. — Näin on asianlaita, ja hallitus itse aina vastaa — vaikka olisi vähän kysellytkin, jos jostain syystä niin olisi tapahtunut — hallitus asioista vastaa aivan ilman muuta.

Mitä vielä tulee tähän malliin, ed. Mikkola, eniten menettäville kunnille, joita on yli 100 kappaletta, 130 kappaletta, valitettavasti Kuntaliiton malli ei ole juurikaan sen parempi malli, kuin nyt käsittelyssä oleva.

Mitä, ed. Mikkola, vielä tulee siihen, mitä mieltä Kuntaliiton piirissä ollaan, tästä aihepiiristä minullakin on vähän kokemuksia. Edellisellä vaalikaudella vastasin kunta-asioista ministerinä. Muistan silloin sovitun Kuntaliiton kanssa siitä ja tästä. Eräissä ja monissakin näissä sopimisissa olivat Kuntaliiton sosialidemokraatit mukana tehtäessä näistä asioista Kuntaliitossa päätöksiä. Mitä nämä edustajat tekivät sen jälkeen, kun tuli asioissa ratkaisun paikka täällä? Ed. Mikkola, te, jos joku, tiedätte, mitä ne edustajat tekivät.

Ed. Mikkola (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Aivan lyhyesti: Kyllä. Mutta nyt me keskustelemme yhteisöveron jaosta. Puhutaan tämän hallituksen politiikasta, puhutaan tästä tilanteesta, niin kuin replikointimme onkin. Varmaan on matkan varrella huomauttamista moneen suuntaan. Minä puhuin vain siitä, mitä oli yhteisöveron kohdalla. Me olisimme hakeneet kompromissia. Se tyydytti niitä keskustalaisia, jotka olivat mukana Kuntaliiton hallituksessa. Sieltä osa lipesi, tiedän senkin, lähtivät pois, mutta yksimielisesti tehtiin muodollisesti hallituksessa tämä päätös. Mutta sen jälkeen siitä sanouduttiin irti, jolloin kompromissiratkaisu valitettavasti jäi tekemättä. En puhu siitä, olisiko sekään jako ollut täysin oikein, mutta kun nyt syytetään, että osalta kunnista viedään pois, niin tämä olisi sitä järjestelmää tasoittanut. Siitä nyt vain puhun, ja se olisi sen mahdollistanut.

Minusta olisi ollut arvokasta sekin, että kuntasektorilla, jossa ei ole hallitus- eikä oppositioasetelmaa Suomessa, olisi saatu ojennettua sovinnon kättä. Se olisi minusta ollut arvokasta sinänsä.

Ed. Pekkarinen (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Jatkamatta tätä keskustelua pitempään vielä kertaalleen toistan sen, että en-

sinnäkin se malli, mikä oli syntymässä, ei ollut oikea ja hyvä, sanon, ainakin 130 kunnan kannalta. (Ed. Mikkola: Mutta parempi kuin tämä!) — Hyvin monien kuntien kannalta se ei ollut yhtään parempi kuin nyt käsittelyssä oleva hallituksen malli. Se voidaan katsoa, kun asiaa vielä käsitellään valiokunnassa, tarkemmin.

Toisekseen, on se nyt, ed. Mikkola, perin erikoinen asia, että te sallitte sen, että hallituspuolueitten edustajat voivat olla eri mieltä, vihreä liitto ja osa kokoomuksesta. Mutta jotenkin te edellyttäisitte, että opposition pitäisi sitten olla huonoa esitystä tukemassa, huonoa esitystä tukemassa. Ei se vetele.

Ed. K e m p p a i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Tämä sanailu edustajien Pekkarisen ja Mikkolan välillä osoittaa kyllä hallitus — oppositio-asennetta. Te yritätte panna oppositiolle vastuun omista huonoista päätöksistänne, kun teillä on aivan ylivoimainen enemmistö eduskunnassa.

Ministeri Järventaus puhui etujärjestöjen ylivallasta ja teillä kiistettiin. Nyt te yritätte tunkea valtaa sellaiselle taholle, Kuntaliitolle, joka ei ole sitä edes pyytänyt, joka on pyytänyt vain saada lausua ja esittää mielipiteensä.

Herra puhemies! Mitä tulee ed. Kiljusen puheenvuoroon kaksiportaisesta hallinnosta pääkaupunkiseudulla, niin kaksiportaista hallintoa käytetään myös maakunnissa. Kyllä kaikki infra-asiat — tiet, sähkölinjat, seutusuunnittelu kaikkinensa siihen liittyen — tehdään kuntien yhteistyöllä, ja sitä hallintoa tarvitaan myös maakunnissa. Ei tämä niin paljon erilaista ole. Yritin vain puheenvuorossani sanoa, että kuntalaisille peruspalvelujen järjestämisen perusyksikkö tehokkaimmillaan on paljon pienempi, kuin mitä kuntakokoa hallitus nyt monissa puheenvuoroissaan on tavoittelemassa.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa herra puhemies! Ed. Kemppainen varsinaisessa puheenvuorossaan totesi, jotta kuntien ihannekoko on 5 000—12 000 ihmistä. Se on hyvä, että opposition riveistä tulee tällainen määritelmä, koska alle 5 000:n kuntia on hyvin paljon. Jos se on ihannekoko, eikö ihannekokoon pitäisi siinä tapauksessa pyrkiä, jolloin se olisi tehokas ja hyvä ja kuntalaisille edullisin? Siinä mielessä, mitä yhteisöveron osalta on todettu, tässä tulee porkkanoita joihinkin suuntiin. Kyllä koko verotuksen ja kuntien valtionosuuksien osalta pitäisi siihen suuntaan pyrkiä, että tulee järkeviä kokonaisuuksia. Siinä mielessä kiitoksia ed. Kemppaiselle kannanotosta. Toivon mukaan se on opposition laajemminkin hyväksymä kannanotto.

Aikanaan, kun yhteisöverolakia on tehty, tehtiin semmoinen laki kuin tehtiin. Jos katsotaan tulevaisuutta kaksi vuotta eteenpäin, kun käydään taas muuttamaan jotain nippeliä yhteisöverolain sisällä, todennäköisesti samanlainen keskustelu käydään. Sen takia minä lähdenkin tästä tilanteesta. Mietin sitä siltä pohjalta, mitä on tapahtunut siihen alkuperäiseen verrattuna, onko tässä parannuksia, ja miksi on tapahtunut näin. Kyllähän todellisuudessa kuitenkin on käynyt vuosien varrella siten, että jotkut kunnat ovat hävinneet tässä, jotkut ovat voittaneet. Nyt kun lähdetään muuttamaan tätä pottia, jakosummaa, jollakin tavalla toiseen oppiin, toiseen uskoon, niin siinähän jotkut väkisin häviävät ja jotkut voittavat. Voiko siinä puhua, että häviää ja voittaa, mikä siinä lopullinen totuus on? Mutta jotkut menettävät ja jotkut saavat lisää.

Siinä mielessä tästähän ei tule hyvä ollenkaan. Aina löytyy propagoinnin aiheita, löytyy arvostelun sijaa siinä, että joku on häviäjä, koska jos tähän pottiin tulisi riittävästi rahaa, meillä olisi väljälti jaossa, kaikki voisivat voittaa. Jotkut voittaisivat enemmän, jotkut vähemmän. Nyt sitä ei niin hirveän paljon ole lisää tulossa kuitenkaan, jotta sitä voidaan kaikille jakaa.

Siinä mielessä näen tässä hyviä puolia: se ajattelutapa, joka nyt on tullut, kun pääkonttorilisä kuitenkin jäi sieltä pois. Mutta sille kunnalle, jossa jonkun yhteisön työpaikat sijaitsevat, se on kuitenkin tärkeä asia, ja siitä tulee myös kustannuksia. Sehän tarkoittaa sitä, että joudutaan päivähoitoa, kaiken näköisiä muita palveluja järjestämään, mahdollisesti liikunnan, urheilun, vapaa-ajan toiminnan puolella. Työpaikkojen infraan joudutaan satsaamaan, tiestöihin, pitämään yllä, ja mitä se kaikkea tekeekin. Voi olla jopa ympäristönsuojelukustannuksia, ongelmien ratkaisemista sillä puolen.

Siinä mielessä tämä jollakin tavalla on porkkanaa ja edesauttaa aktiivisuutta, että kannattaa myös työpaikkoja pyrkiä luomaan ja aktiivia elinkeinopolitiikkaa harrastamaan. Sen takia itse näen kyllä tämän parannuksena vanhaan systeemiin ja siihen alkuperäiseen esitykseen nähden, mikä ennen tätä on olemassa, pohjaesitys, joka on muutettu tähän muotoon. Tässäkin on tapahtunut edistystä parempaan suuntaan.

Jos Pohjois-Karjalaa katsoo alueellisesti, mistä itse olen kotoisin, siellä on valitettavan paljon semmoisia kuntia, jotka menettävät tässä. Osa,

jotka ovat pitemmälle teollistuneita, voittaa, mutta suuri osa on tietysti jonkin verran häviäjiä. Se kuvaa sitä kokonaisuutta, mikä maakunnissa on. Mutta minusta se pitää hoitaa muualta kuin yhteisöveron kautta. Eli pitää muuttaa muita valtionosuusjärjestelmiä siten, jotta niillä tasataan ja otetaan huomioon. Yksi asia on tukeminen investointien kautta, millä tavalla ohjataan investointitukia ja millä tavalla näitä syrjäisiä alueita muuten tuetaan.

Itäinen Suomi on ollut erityiskohtelun alainen. Tosin sinne hirveän paljon ei ole vielä varoja tullut. Joitakin hyviä hankkeita on lähtenyt liikkeelle Itä-Suomi-nimikkeellä, todennäköisesti muuten eivät olisi lähteneet. Sieltä kautta on pohjaa saatu, että elinkelpoisuus säilyy.

Tällä hetkellä olen hallituksen esityksen takana.

Ed. V i i t a m i e s : Arvoisa puhemies! Käsillä oleva uudistushan on tarpeellinen, kuten useissa puheenvuoroissa, myös opposition riveistä, on tullut esiin. Oppositiosta esitetty vaihtoehtoinen asukaspohjainen malli on puolestaan todettu perustellusti varsin huonoksi monissa hallituspuolueitten edustajien puheenvuoroissa, koska asukaspohjainen yhteisöveron jakomalli kuntiin häivyttäisi väistämättä yhteisöveron kunnallisveroluonnetta. Tällaisen kunnallisveroluonteen häviämisen tien päässä olisi tietysti lopulta koko kunnallisen itsehallinnon, siinä mielessä kuin se nyt tunnetaan, tuho. Sellaista tietä ei mielestäni pitäisi edetä.

Käsillä oleva malli, hallituksen esitys, on kohtuullisen hyvä vaikeassa asiassa, kieli keskellä suuta tehty. Harmi tietysti on se, että Kuntaliiton hallituksen hahmottelema, ehkä hieman muutosta tasoitteleva malli, jossa asukaspohjaisella perusteella olisi pieni osa verotuotosta jaettu, osoittautui kompromissiksi, jolla ei ollut elämisen mahdollisuuksia. Kyllä kai tässä ed. Mikkolan analyysissa on vankka pohja allaan, nimittäin siinä, että kansanedustaja Pekkarinen Kuntaliiton valtuuston puheenjohtajan ja entisen kuntaministerin arvovallalla irtautui siitä kompromissiesityksestä heti, kun se oli mahdollista, ja sillä tavoin joudutti koko kompromissiesityksen poistumista keskustelun piiristä.

Täällä on keskustelussa esitetty jonkin verran näkemyksiä siitä, että verotuottoja pitäisi jakaa kuntiin seutukohtaisen mallin mukaisesti. Jos sellainen malli olisi löydettävissä esimerkiksi valiokuntakäsittelyn yhteydessä, se olisi tietysti erinomainen asia. Toinen vaihtoehto on tavallaan vedota kuntien itsehallintoon ja siihen päätösvaltaan, mikä kunnilla itsellään on ryhtyä seudullisten yhteenliittymien ja kuntaliitosten etsintään.

Jos tätä uudistusta katsoo seutukohtaisten kuntien muodostamisen kehystä vasten, mielestäni tässä esitetty malli on hyödyllinen. Mikkelin seudulla on ollut nyt kaksi vuotta vireillä peräti viiden kunnan vapaaehtoinen kuntaliitoshanke, uuden Mikkelin perustaminen, joka on tämän kesän ja tulevan syksyn aikana tulossa ratkaisuun. Saa nähdä, miten siinä käy. Joka tapauksessa yhteisöverokeskustelu, mitä kevään ja edellisen talven aikana on käyty, ja siinä tulleet seudulliset korostukset ovat selvästi hyödyttäneet tätä vapaaehtoista prosessia, joka Mikkelin kaupungin, Mikkelin maalaiskunnan, Ristiinan, Anttolan ja Hirvensalmen kesken on ollut meneillään. Näistä kunnista kaksi eli Anttola ja Hirvensalmi kuuluvat myös siihen alle 5 000 asukkaan luokkaan, jota ed. Kemppaisen puheenvuoron perusteella voi päätellä epätehokkaaksi. On varmasti silloin myös ed. Kemppaisen mielestä hyvä, että tällainen prosessi on käynnissä. Varmaankin hän myös vilpittömästi toivoo, että se aikanaan satamaan ui, kuten me useimmat mikkeliläiset tietysti toivomme.

Arvoisa puhemies! Jos vielä katsoo hetken lakiesityksen laajempia taustoja, niin jos kehitystrendi, että ylipäätään kuntien verotuotot perustuvat kunnan alueella tapahtuvan veronmaksun mukaiseen jakautumaan, jatkuu tämän esityksen lailla ja muitten vastaavien muodossa tulevaisuudessa, niin varmastikin siihen sisältyy kuntien välistä ohjausvaikutusta. Kuntien erot verotuksen ja verotuottojen osalta kasvavat. Niitä toki tasoitetaan kuntien välisillä tasausjärjestelmillä, mutta joka tapauksessa tiettyä ohjaavuutta tähän sisältyy. Onkohan ihan väärin, että resursseja suunnataan sinne, mihin ihmiset selvästikin muuttavat ja missä palvelujen kysyntä osoittaa jatkuvasti kasvua? Se taitaa olla kuitenkin, jos asiaa harkitaan ihan viileästi, aivan oikeaa politiikkaa.

Jos vielä katsotaan maakunnallisesti, ainakin minun vakaumukseni on se, että kehitysaluemaakuntien, nykyisten kuutosalueiden, tulevan ykköstukialueen, maakuntien kannalta parasta aluepolitiikkaa onkin, että maakuntien omia keskuksia koetetaan vahvistaa. Tämä esitys osaltaan saattaa johtaa siihen. Ainakin Varkauden ja Mikkelin kaltaiset maakuntakeskukset tässä hieman lisää resursseja saavat. Kyllä on niin, että ainoastaan maakuntien omat keskukset voivat

olla syrjäseutujen maalaiskuntien asukkaitten mielessä vaihtoehtoina, jos muuttotarpeita omasta kotikunnasta on, vaihtoehtoina vielä isommille kasvukeskuksille, Pääkaupunkiseudulle ja Oululle ja Tampereelle ja Turulle. Tässä mielessä maakuntakeskusten vahvistuminen myös tässä yhteydessä on varmasti ihan hyvää maakuntapolitiikkaa.

Ed. Kankaanniemi (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Sekä ed. Viitamies että edellä ed. Lahtela tyrmäsivät asukasluvun huomioon ottamisen osatekijänä yhteisöveron jaossa kuntien kesken. Samalla kun he tyrmäävät sen, he unohtavat mielestäni sen hyvin keskeisen tosiasian, että tavattoman usein työpaikan sijaintikunta ja asuinkunta on eri. Asuinkunta järjestää ed. Lahtelan mainitsemat päivähoidon, koulupalvelut, sosiaali- ja terveyspalvelut jne. Ne ovat asuinkunnan tehtäviä. Nyt tämän mallin mukaan työpaikan sijaintikunta saa yhteisöverohyödyn kuitenkin tästä työpaikasta, eli malli ei ole oikeudenmukainen, se ei ole kohtuullinen. Tällöin tätä pitäisi perustellusti nimenomaan harkita, että joko neljännes tai puolet tai jotakin siltä väliltä olisi asukaspohjaisesti jaettavaa yhteisöverosta.

Edelleen, kun konsernikysymys on esityksen sisällä, siihen liittyen voi todeta, että nykyisin aika paljon tehdään etätyötä, on myyntimiehiä jne., joiden tosiasiallinen työpaikka on muualla kuin yhtiön tai yrityksen kiinteässä toimipaikassa. Näistäkin ehkä hyötyvät nyt aika lailla sellaiset kunnat, jotka eivät ole oikeastaan missään tekemisissä tämän henkilön varsinaisen työpaikan kanssa, kun se on kiertävä työ tai etätyö tai jokin tällainen. Tämä pitäisi myös ottaa huomioon.

Ed. Viitamies (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemi, kyllä kai nyt kuitenkin niin on, että suurin osa ihmisistä käy töissä sillä paikkakunnalla, jolla asuu. Jos tällaista jakoa sitten asuinpaikkojen ja työpaikkojen välillä on, toki henkilön kotikunta saa hyväkseen tuloverojen kautta seuraavan kunnallisverotuoton.

Ehkä keskustelussa marginaalisista ongelmista, jotka ed. Kankaanniemen puheenvuorossa tulivat esiin, on tehty vähän liian iso numero. Pääkysymys kai kuitenkin on se, että nykyinen malli on mahdoton jatkettavaksi ja esitetty malli on nykyistä, voimassa olevaa mallia parempi. Harmi, ettei päästy tutustumaan siihen osittain asukaslukuun pohjautuvaan malliin, jota Kuntaliiton hallitus valmisteli, sen takia ei päästä, että Kuntaliiton valtuuston puheenjohtaja arvovallallaan irtautui siitä.

Ed. Peltomo: Arvoisa herra puhemies! Vuoden 1993 alusta yhtenäistettiin pääoma- ja yritysverotusta ja siirryttiin yhtenäiseen 25 prosentin verokantaan. Yhteisöverotuloista valtio tilittää osuudet kunnille ja seurakunnille. Vuoteen 1997 saakka kuntien osuus oli 44,8 prosenttia ja seurakuntien 3,36 prosenttia. Valtion velka on kasvanut koko 1990-luvun. Tällä hetkellä se on yli 400 miljardia eli noin 83 000 markkaa jokaista kansalaista kohti. Kunnissa velka on keskimäärin 4 600 markkaa per kuntalainen. Tämän vuoden alusta, vuoden 1998 alusta, valtio leikkasi kunnille tilitettävää yhteisövero-osuutta 40 prosenttiin ja seurakunnille 3 prosenttiin. Oliko tämä ihan loppuun saakka harkittua?

Yhteisöveron tuotto vaihtelee vuosittain huomattavasti yritysten verotettavan tuloksen mukaan. Vielä vuonna 1993 yritysten tulokset olivat laman jäljiltä vaatimattomia. Siitä lähtien tulokset ovat kuitenkin parantuneet ja yhteisöveron määrä on ollut huomattavassa kasvussa. Yritysten voitoista ovat saaneet osuutensa niin valtio, kunnat kuin seurakunnatkin. Vuoden 1996 alusta yhteisöverokantaa korotettiin 28 prosenttiin, mikä lisäsi veronsaajien tuloja. Yritysten tekemät investointivaraukset tällä vuosikymmenellä olivat parhaimmillaan yli 20 miljardia markkaa. Niillä pienennettiin yritysten verotettavaa tulosta ja varauduttiin tulevaan rakentamiseen tai laitehankintoihin. Vuoden 1997 loppuun mennessä varaukset tuli purkaa joko toteuttamalla investointi tai parantamalla vastaavasti yrityksen tulosta. Investointivarausten purkaminen yritysten tuloksiin on useasti kasvattanut verojen määrää.

Kunnissa olisi ilman yhteisöveron nopeaa kasvua ajauduttu äyrin hinnan ja nyttemmin tuloveroprosentin korotuksiin. Kasvu on jo taittunut. Vuoden 1998 yhteisöverojen tuotto jää arvioiden mukaan vuoden 1997 tasolle. Kunnilta siirtyy runsas miljardi markkaa verotuloja valtiolle edellä mainitusta jako-osuuden leikkauksesta johtuen.

Arvoisa puhemies! Yhteisöverotaistelussa on kysymys siitä, miten kunnille kuuluva yhteisövero-osuus jaetaan kuntien kesken. Lisärasitteita ei ole veronmaksajille tulossa esimerkiksi kiristyvänä yhteisöverona. Sen sijaan kunnallisverotus tulee kiristymään useissa kunnissa yhteisöveron uuden jakojärjestelmän seurauksena. Nykyinen

järjestelmä perustuu vuosien 1991 ja 1992 verotietoihin. Sen jälkeen vastaavia tietoja ei ole kerätty, minkä vuoksi kuntien osuudet jaettavasta yhteisöverosta ovat pysyneet muuttumattomina.

Tämän vuosikymmenen lama on kuitenkin kohdellut yrityksiä eri tavoin, mistä johtuen vanhoihin verotietoihin perustuvat jako-osuudet ovat vähintäänkin epäoikeudenmukaisia niitä kuntia kohtaan, joiden elinkeinopolitiikka on luonut ja tuonut uusia työpaikkoja ja lisännyt yritysten toimintaedellytyksiä ja kilpailukykyä. Kuntien ja kuntalaisten tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että työpaikat ja palvelut säilyvät. Yhteys yritysten ja kuntien välillä heikkeni Ahon hallituksen hyväksymässä verouudistuksessa. Kunnat eivät olleetkaan enää riippuvaisia kunnassa toimivien yritysten menestymisestä siinä määrin kuin aiemmin. Kuitenkin Euroopan unioniin liittymisen myötä yrityksille on entistä tärkeämpää, että kunnat ovat yritysten kanssa aktiivisesti mukana erilaisissa ohjelmissa, jotka luovat yrityksille uusia kehitys- ja verkostoitumismahdollisuuksia.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys on parantunut matkan varrella, mutta edelleen useille kunnille yhteisöveroesitys on suuri pettymys. Satakunnan kunnissa teollistuneet ja työpaikkaomavaraiset kunnat odottivat aivan aiheesta uudistukselta lisätuloa korvaamaan ansiotuloverotuksen menetyksiä. Nyt näyttää käyvän toisin. Jotta menetykset voitaisiin jossakin määrin kunnissa ja seurakunnissa hyväksyä, olisi ensimmäinen askel palauttaa kunnille ja seurakunnille vanhat jako-osuudet. Kuntien taloutta helpottamaan pitäisi harkita, onko mahdollista ja millä aikavälillä palauttaa kuntien osuus 44,8 prosenttiin ja seurakuntien osuus 3,36 prosenttiin.

Ed. A l a r a n t a : Herra puhemies! Lähetekeskustelu on liikkunut aivan odotetusti enimmäkseen kuntapuolen asioissa. Itse en nyt siihen kuitenkaan omaa lyhyttä puheenvuoroani uhraa, vaan minua rupesi huolettamaan keskustelun kuluessa seurakuntien kohtelu, johon valtiovarainvaliokunnan puheenjohtaja ed. Pekkarinen muun muassa eräässä puheenvuorossa viittasi.

Kun lakiesitystä ja varsinkin perusteluja lukee, täältä käy ilmi, että kirkon edustajia on kuunneltu ja on ollut asiantuntijoina työryhmissä, mutta sen sijaan siirtymäkauden jälkeisistä tasausmenettelyistä ei ole oikein selvää varmuutta tulossa nyt jaettujen asiakirjojen perusteella. Siksi vetoan valtiovarainvaliokunnan verojaostoon sekä hallintovaliokuntaan, johon asia on menossa lausunnolle, että niissä nyt tarkasti kuunneltaisiin myös tätä puolta, seurakuntien ja kirkon edustusta. Hallintovaliokunnan rooliinhan se erikoisen hyvin myös sopii sen takia, että hallintovaliokunta on eduskunnassa kirkollisia asioita käsittelevä valiokunta. Toivon, että kun asiantuntijoita kuunnellaan, mikäli ongelmia syntyy, täällä voitaisiin yksimielisesti tehdä myös sellaisia muutoksia hallituksen esitykseen, että oikeus ja kohtuus toteutuisivat kirkon ja seurakuntien osalta.

Ed. M. K o s k i : Arvoisa herra puhemies! Tutkailen yhteisöveron palautusjärjestelmää lähinnä siltä kannalta, minkä tilanteen se aiheuttaa kunnissa, seutukunnissa ja alueiden välillä, kun ajatellaan, että palautus tapahtuu puhtaasti työpaikkapohjaisesti eli sen paikkakunnan mukaisesti, missä yritys sijaitsee.

Mielestäni se saa aikaan aikamoisen sopan sen takia, että omalla alueellani esimerkiksi taistelu yrityksistä on aika kova. Tämän lakimuutoksen jälkeen se taistelu yrityksistä kovenee entisestään. Verissä päin siellä kunnat pyrkivät siihen, että ne saavat yrityksen sijaintipaikaksi oman kunnan, ja silloin se yhteistyö, joka kuntien välillä on virinnyt, romuttuu tähän tilanteeseen.

Mielestäni asiaa olisi pitänyt pohtia aika tavalla seutukuntapohjaisesti. Meillä on olemassa seutukunnat, jotka ovat muodostuneet sillä tavalla, että ne vastaavat alueiden kehittämisestä aika tavalla hyvässä yhteisymmärryksessä. Aluekehittämisvastuu, joka on maakunnallisilla liitoilla, tulee kuntatasolla seutukunnan puitteisiin, ja tämän työn ja yhteistyön vaarantuminen on aika olennaista tämän muutoksen kautta.

Mielestäni olisi pitänyt löytyä myös jämäkkä yksituumaisuus Kuntaliiton mallin osalta. Korostan sitä sen takia, että jos tämä malli olisi tullut hallituksen esitykseksi, se olisi ottanut mukaan tähän jakoon väestöpohjaisen määritteen, joka mielestäni olisi ollut tasoittava keskittyvässä yhteiskunnassa, tasoittava myös alueellisesti ja seutukuntien sisällä. Se olisi myös antanut mahdollisuuden siihen, että tulevaisuudessa lainmuutoksen kautta olisi väestöpohjamäärite mukana ja silloin muutokset olisivat helpompia kuin siten, että lakia jälleen kerran muutettaisiin sillä tavalla, että tämä uusi elementti otettaisiin siihen mukaan.

Pidän valitettavana sitä, että Kuntaliiton malli ei tullut lakiesityksen pohjaksi. Se olisi nimittäin ollut mielestäni parempi kuin hallituksen esitys.

Jotakin positiivista kuitenkin hallituksen esityksessä on, kun myönteisiäkin puolia täytyy etsiä, eli menetysten korvaamisen ajan supistaminen kolmesta vuodesta kahteen. Tämä on rahallisesti ihan merkittävä asia, mutta mielestäni myös tappioiden syntymisen osalta pitäisi olla tasausjärjestelmä, jolla ongelmaa voitaisiin joko keventää tai se poistaa.

Suurin ongelmahan tulee siitä, että kun verontasausjärjestelmä kahden vuoden jälkeen asian kompensoi, se kunta, joka menetyksiä saa itselleen, on kaksi vuotta häviäjänä eli joutuu menetyksen kattamaan lähinnä velanotolla. Toisaalta jatkossa verontasausjärjestelmä ongelman hoitaa, kuitenkin sillä tavalla, että leikkaus niiltä kunnilta, jotka saavat järjestelmän kautta hyötyä itselleen, ei tapahdu täytenä, jolloin vääristymä ajan kanssa näkyy tulevaisuudessa.

Herra puhemies! En oikeastaan tässä vaiheessa puutu tämän enempää asiaan, mutta korostan vielä sitä, että lakimuutos on todellinen uhka kuntien väliselle yhteistyölle. Kunnat kaivavat vanhat sotakirveet maasta, pyrkivät taistelemaan yritysten osalta verissä päin sen puolesta, että yritys saataisiin sijoitettua kotikuntaan, jotta saataisiin myös sen tuoma yhteisöverohyöty mahdollisimman tarkkaan kunnan hyödyksi.

Ed. P o l v i : Herra puhemies! Kun yhteisöveron tuoton kuntien väliset jakoperusteet on aikanaan vahvistettu vuosilta 91—92 olevien lähtötietojen perusteella, on selvää, että tilanne nykyisellään ei vastaa enää tuon ajankohdan tilannetta tai muutokset ovat niin merkittäviä, että perusteellinen tarkastelu sinänsä on aiheellista. Tuona aikana monissa yrityksissä tapahtui verotettavassa tulossa oleellisia muutoksia, ja tapahtuivatpa ne suuntaan tai toiseen, ne ovat koko tämän ajan vaikuttaneet kuntien väliseen kustannusten tai tulojen jakoon. Siinä mielessä sillä hetkellä voimassa ollut epätavallinen tilanne on jatkunut vuosikausia. Eli tarkastelu on perusteltua suorittaa ja erityisesti sen takia, että kun lainsäädäntö aikanaan laadittiin, oli lähtökohtana se, että sen vaikutuksia seurataan ja tehdään tarpeelliset muutosesitykset. Tähän mennessähän niitä muutosesityksiä ei ole varsinaisesti tullut.

Kaiken kaikkiaan, kun tarkastelee hallituksen esitystä, voi todeta, että se on edennyt myönteisempään suuntaan siitä ministerin asettaman työryhmän esityksestä ja myös talouspoliittisen ministerivaliokunnan aikanaan hahmottamasta mallista. Kaiken kaikkiaan peruslähtökohdiltaan esitys on oikean suuntainen ja erityisesti sen takia, että kuntien oikeus verotuloon säilyy käytännössä entisessä muodossaan eli se on lähtökohdiltaan siinä mielessä oikea.

On tietenkin selvää, että kun kysymys on tietyn rahamäärän jaosta ja perusteita muutetaan, jotkut kunnat menettävät, jotkut hyötyvät. Toisaalta tähän saakka useiden vuosien ajan kestänyt tavallaan väärä jakojärjestelmä on johtanut päinvastoin toisen tyyppiseen tulokseen eli näyttää käyvän niin, että monet ansiottomasti hyötyneistä kunnista ovat nyt menettäjiä ja päinvastoin.

Kaiken kaikkiaan lakiesityksessä on hyvää tietenkin se, että siinä verojen tilitysjärjestelmää muutetaan ja nopeutetaan vastaamaan sitä kertymää, mikä verosta tulee. Eli siltä osin kehitys esityksessä on aivan myönteinen.

Ed. Manninen puheenvuorossaan kosketteli tavallaan sitä tiedotussotaa, mitä tämän esityksen ympärillä on aikaisemmin käyty. On syytä yhtyä siihen näkemykseen minkä hän esitti, että alkujaan mallista esitetyt tiedot, jotka julkisuudessa olivat, olivat hyvin pitkälle väärinymmärrykseen perustuvia. Mutta saman havainnon tein niistä monista oikaisukirjoituksista, joita erityisesti opposition taholta esitettiin. Niissä oli monissa vähintään yhtä harhaisia näkemyksiä.

Kun lukee tätä esitystä, niin jää muutama kohta edelleen mietityttämään lähinnä sen takia, että ilmeisesti täysin ei ole mielletty tämän muutoksen vaikutuksia eri kuntien osalta. Täällä esityksen sivulla 12 kohdassa Kunnan ja seurakunnan yhteisövero-osuus, esityksen taloudellisia vaikutuksia koskevassa luvussa todetaan: "Koelaskelmien mukaan uudistuksen johdosta noin sadassa kunnassa yhteisöverotuotto kasvaisi ja noin 350 kunnassa alenisi. Kun tilannetta tarkastellaan verotulojen tasauksen jälkeen, yli 300 kunnan rahoitusasemassa ei ole havaittavissa mitään muutosta."

Tämä väitehän on väärä ja ilmeisesti sellaisen täysin kunnallistaloutta tuntemattoman tekemä, joka ei ole oivaltanut sen merkitystä. Tosiasiahan kiistämättä on se, että jokainen kunta, jossa tämän uuden järjestelmän mukaan tapahtuu yhteisöveron alentuminen entisten jakoperusteiden mukaan määräytyvään verrattuna, menettää pysyvästi siirtymäkauden aikana tuloja, joita se ei milloinkaan tule saamaan. Minusta on aika käsittämätön väite, että se ei millään tavalla vaikuta kuntien rahoitusasemaan. Jos kunnalla jää merkittävä osa tuloja saamatta, niin totta kai se vaikuttaa rahoitusasemaan. Tämä nyt on oikeas-

taan aika lailla alkeellinen kunnallistaloutta koskeva totuus, jonka olettaisi olevan valmistelijoillakin tiedossa.

Yksi muutos, joka toteutettiin aikanaan, kun tätä verojärjestelmää muutettiin vuonna 93, oli pääomaverotulojen osuus. Tämän esityksen tarkastelun yhteydessä olisi ollut syytä arvioida myös pääomatulojen verotuksen osuutta ja sen jakautumista ja merkitystä myös kunnille. Kun viime vuosien aikana on vielä muutettu pääomatulon määräytymisperusteita niin, että entistä enemmän tuloja nostetaan pääomatuloina, jotka jäävät kuntien saavuttamattomiin kokonaan, sillä järjestelmällä koko ajan muutetaan kuntien kannalta epäedullisempaan suuntaan verotulokertymää. Eli olisi ollut syytä tarkastella myös pääomaverotulojen osuutta samassa yhteydessä, kun tätä valmistelua on suoritettu.

Suurimmat ongelmat tässä laissa ovat kiistämättä siirtymävaiheeseen liittyvät menetykset. Kun näyttää olevan niin, että useassa tapauksessa ne kohdistuvat samoihin kuntiin, joissa valtionosuusjärjestelmän muutoksesta aiheutuvat siirtymäkauden vähennykset ovat samanaikaisesti edessä, niin on monissa kunnissa tilanne se, että parin pennin veroäyrin hinnan korotus ei tuossa siirtymävaiheessa riitä kattamaan sitä menetystä, mikä yhteensä näistä koituu.

Sen vuoksi olisi syytä tarkastella edelleen keinoja, millä siirtymäkauden järjestelmää jonkin verran kevennetään. Siihen on varmaan löydettävissä keinoja. Toivon, että hallintovaliokunta omalta osaltaan siihen pyrkii lausunnossaan löytämään näkemyksiä ja valiokunta varsinaista esitystä tehdessään löytää siihen pehmentäviä keinoja. Muussa tapauksessa monet kunnat ovat siinä tilanteessa, ettei voida puhua yhdenvertaisista palvelujen tarjoamismahdollisuuksista.

Ed. M a n n i n e n : Arvoisa herra puhemies! Pyydän aluksi saada lausua eduskunnan pöytäkirjaan kiitokset ed. Polvelle kunnallistaloutta syvällisesti tuntevasta asiantuntijapuheenvuorosta, jossa hän totesi, kuinka hallituksen alun perin antama ja edelleenkin lakiesityksen perusteluissa antama informaatio on monilta osin harhaanjohtavaa ja virheellistä. Asia on juuri näin kuin ed. Polvi äsken puheenvuorossaan totesi.

Haluaisin täällä keskustelussa tulleisiin eräisiin väitteisiin ja mielipiteisiin esittää huomioita. Ensinnäkin hallituspuolueiden edustajien puheenvuoroissa on yleensä korostettu sitä, että väestöpohjaelementtiä ei voida ottaa mukaan, koska se poikkeaa linjasta tavallaan katkaisee yhteyden todellisesta elinkeinoelämän kehityksestä tässä yhteisöveron jakamisessa.

Totuushan on kuitenkin se, kuten äsken jo todistin elinkeinoelämän eri indikaattoreilla, ettei tämä yhteys nykyisellääkään ole oikeudenmukainen. Pääkaupunkiseudun neljä kuntaa saavat 10—15 prosenttiyksikköä enemmän kuin elinkeinoelämän todelliset indikaattorit osoittavat. Erityisesti tämä lisäys kohdentuu Helsinkiin ja Espooseen, ei niinkään Vantaaseen. Saattaa olla, en erikseen kaivanut sitä aluetietokannasta, että Vantaan luvut ovat aivan kohdallaan tässä.

Kerroin myös eräistä niistä perusteista, minkä vuoksi näin tapahtuu. Konsernikysymys on ennen kaikkea sellainen, jota verotusasiantuntijoiden mukaan ei ole järkevällä työmäärällä mahdollista ratkaista oikeudenmukaisesti. Tähän perustui se Keskuskauppakamarin varatoimitusjohtajan, verotuksen erityisasiantuntijan Pauli K. Mattilan lausunto tuolle työryhmälle, että koska ei ole rakennettavissa oikeudenmukaista järjestelmää, asukaslukuelementti on tarkoituksenmukaista ottaa tässä huomioon.

Vaikka täällä on todettu, että ei pitäisi ottaa omasta kunnasta esimerkkejä, ja minäkin pyrin sitä välttämään, mutta kun oikeudenmukaisuutta on hallituspuolueiden edustajien taholta niin voimakkaasti mainostettu ja kun tunnen tilanteen oman kunnan osalta, kerron kuitenkin lukuja, jotka osoittavat, ettei tämä lakiesitys todellisuudessa sen mukaan tuo rahoja korjatussakaan muodossa kuin tuotot käytännössä tapahtuvat.

Torniossa toimii Outokumpu osakeyhtiö konserni, jolla on Torniossa kolme eri tytäryhtiötä. Vuonna 95, joka oli tämän työryhmän koelaskelmavuosi, nämä yhtiöt antoivat konserniavustusta Espooseen Outokumpu Oy:lle lähes 1,8 miljardia markkaa. Työryhmän esityksen mukaan tästä voitosta, joka Torniossa oli tuotettu, ei tulisi yhtään penniä yhteisöveroa Tornion kaupungille. (Ed. Kiljunen: 1,8 miljardia markkaa?) — 1,8 miljardia markkaa.

Viiden vuoden aikana, jolloin nykyinen järjestelmä on ollut voimassa, nämä Tornion Outokummun yksiköt, jotka ovat erillisiä yhtiöitä, ovat antaneet konserniavustusta pääyhtiölle yhteensä 4,25 miljardia markkaa. Viime vuonnakin eli vuonna 97 Tornion yksiköt antoivat vielä avustusta yli 600 miljoonaa markkaa, joka merkitsi, että Tornion yksiköiden osuus Outokummun koko tuloksesta oli edelleen 61 prosenttia. Vuonna 95 se oli yli 200 prosenttia, ja se johtui siitä, että muut yksiköt tuottivat tappiota.

Nyt kuitenkin hallituksen korjatunkin esityksen mukaan konsernin huomioiminen tarkoittaa sitä, että kun Torniossa yhtiön kotimaisesta henkilökunnasta on noin 25 prosenttia, Tornio tulee korjatun esityksen mukaan esimerkiksi vuodelta 1997 saamaan 25 prosenttia Outokummun verotuotosta, vaikka se on tuottanut 61 prosenttia. Tällaisia tapauksia on useita kymmeniä Suomessa. Kaikki meidän suuryhtiömme on ketjutettu tällä tavalla. Juuri tämä aiheuttaa sen, että Espoon ja Helsingin osuudet, joissa yleensä pääkonttorit ovat, nousevat selkeästi korkeammalle kuin niiden osuuksien oikeudenmukaisesti kuuluisi olla.

Mitä tulee ed. Mikkolan kovasti mainostamaan asiaan, kuinka keskusta on torpedoinut Kuntaliiton mallin, minusta on syytä todeta pöytäkirjaan, että tämä on täydellinen veruke. Pääministeri Lipponen kävi välittömästi Kuntaliiton hallituksen päätöksen jälkeen Vantaalla kertomassa, että hallitus tulee tekemään työryhmän esityksen mukaisen päätöksen, eikä siinä hallituksen myöhemmillä neuvotteluilla ollut mitään osaa.

Tuntuisihan kovin kummalliselta, että hallitus yhteisöveroasiassa tekisi sen mukaan kuin oppositio haluaisi tai ei voisi tehdä jotain, jos oppositio vastustaisi, kun kaikissa muissakin asioissa se on vähät veisannut opposition haluista tai päätöksistä. Todellisuudessa kysymys on hallituksen räikeästä vastuunpakoilusta ja lusmuilusta ikävän asian tiimoilta.

Ed. M i k k o l a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ensinnäkin, pääministeri Lipposen ilmoitukseen Vantaalla kului muutama päivä siitä, kun Kuntaliiton hallitus oli tämän asian käsitellyt. Mutta Kuntaliiton hallituksen kokouksen jälkeen, seuraavana päivänä, ilmestyneessä Suomenmaan numerossa oli nimenomaan ed. Pekkarisen lausunto siitä, että keskustan eduskuntaryhmä ei voi tätä kompromissia hyväksyä. Tämä oli se koko prosessi, ja satun tätä jonkun verran tuntemaan.

Tässä olisi ollut neuvottelun paikka, jos sitä olisi hyvässä yhteishengessä tehty, niin kuin tätä esitystä on parannettu keskeisiltä osilta. On ylimenovaihetta, on pääkonttoriosuutta, on konsernijuttua. Ne on otettu nimenomaan Kuntaliiton lausunnosta. Siis työryhmä ei niitä esittänyt, vaan ne on otettu Kuntaliiton lausunnosta.

Tässä oli siitä kysymys pitkälti, että olisimme markkinoineet yhteistä esitystä tässä kohtaa asukasperusteisesta näkökohdasta. Sillä olisi saattanut olla mahdollisuuksia toteutua. Joidenkin mielestä se olisi ollut huononnus, joidenkin mielestä parannus. Mutta jos puhutaan siitä elementistä, mitä esimerkiksi ed. M. Koski täällä edusti, niin se olisi ollut se tekijä. Mutta kun ilmoitettiin, että tämä ei missään nimessä käy, se jäi kokonaan pois. En uskalla sitä sanoa, olisiko se toteutunut, mutta kyllä sanon, että oli erittäin suuri merkitys, kun näin ollen katsottiin, että oppositio ei voi Kuntaliiton esityksessä olla missään olosuhteissa mukana.

Ed. M a n n i n e n (vastauspuheenvuoro): Herra puhemies! Uskallan sanoa varmasti, että lopputulos olisi ollut täysin sama aivan siitä riippumatta, mikä keskustan eduskuntaryhmän kanta olisi. On syytä selkeästi todeta, että hallitus vastaa yksiselitteisesti harjoitettavasta politiikasta eikä voi sysätä vastuuta oppositiolle, vaikka kuinka haluaisi.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Selkeästi näemme, että tässä tilanteessa hallituksen esitys on muuntunut prosessin aikana alkuperäisestä. Erityisesti on puututtu ongelmaan, mihin ed. Manninen viimeksi viittasi konsernikytkennöistä, eli pääkonttorilisä poistettiin hallituksen esityksestä, joka on meille nyt tulossa. Eli seikkoihin, joihin ed. Manninen viittasi, on kiinnitetty huomiota.

Arvoisa puhemies! Puheenvuoroni oikeastaan sikisi siitä puheenvuorosta, jonka ed. Kankaanniemi aikaisemmin käytti, ja myös ed. Mannisen puheenvuorossa viitattiin asukaspohjaisuuteen, kun yhteisöveron jakoperustetta määritellään.

Ed. Kankaanniemi totesi, että ongelmaksi muodostuu se, että työpaikka sijaitsee naapurikunnassa. Ihmiset saattavat asua viereisessä kunnassa, ja viereinen kunta kuitenkin vastaa pääosin niistä kunnallisista palveluista, jotka lakien mukaan Suomessa kaikille kuntalaisille kuuluvat. Tässä suhteessa kiinnitettiin huomiota siihen, että asukassidonnaisuutta pitäisi myös olla. Voidaan tietenkin todeta, että kunnallisverot, kuten ed. Viitamies totesi, tulevat asuinkunnalle.

Olennaisempaa joka tapauksessa on kiinnittää huomiota siihen, että asukaspohjaisuus jakoperusteena yhteisöveroissa ei ratkaisisi kuitenkaan tätä ongelmaa, minkä ed. Kankaanniemi nosti esille. Jos asukaspohjaisuus tulisi perustaksi, sehän itse asiassa siirtäisi yhteisöveroa kokonaan ulos siltä alueelta, jolla elinkeinoelämä, yhtiö, on toiminut. Suhteellisesti ottaen siitä kärsisi sekä se kunta, jossa itse liikeyritys toimii, että se

kunta, jossa liikeyrityksen työntekijät asuvat. Ainoa tapa ratkaista tämä ongelma on niin sanotun seudullisen näkökulman mukaanotto yhteisöveron jakoperusteisiin tavalla tai toisella. Sitä ei ratkaise asukassidonnaisuus, jota keskusta on voimakkaasti ollut ajamassa.

Ed. Mikkola: Arvoisa puhemies! Pidän tätä uudistusta välttämättömänä, koska tilanne, jossa yhteisövero on jäädytetty ja prosentit eivät muutu, vaan perustuvat vuosien 1991—1992 verotustilanteeseen, ei vastaa ollenkaan nykymaailmaa. Tässä mielessä uudistus on tarpeellinen.

Toiseksi totean, että seutuistumiskehitys on meillä muutoinkin menossa. Sitä on korostettu. Myös yhteisöveron jaossa näkisin sen oikeudenmukaisemmaksi ja paremmaksi järjestelmäksi. Mutta se ei ole kovin yksinkertaisesti luotavissa eikä tehtävissä, koska meillä ei ole seutuistumiskarttaa tällä hetkellä.

Tällä olisi ainakin kaksi hyvää vaikutusta. Toinen olisi se, että kunnat eivät epäterveellä tavalla kilpailisi yrityksistä ja yritysten sijoittumisesta. Toinen olisi se, että se kehittäisi kuntien muuta verkostumista ja yhteistoimintaa aivan varmasti jatkossa. Nämä molemmat olisivat positiivisia ja hyviä tuloksia. Yhteisöveron jaon kannalta olisi hyvä, että se ei ole puhtaasti kuntarajoihin sidottu. Yritys voi sijaita aivan toisen kunnan rajalla jnp. Monia tällaisia esimerkkejä on olemassa.

Kolmanneksi totean, että verontasausjärjestelmä ylimenovaiheen jälkeen selvästi tasaa järjestelmää ja vähentää huomattavassa määrin niin sanottuja voittajia ja häviäjiä. Mutta kuten ed. Polvi toi asianmukaisesti esille, ylimenovaihe eli kaksi vuotta tulee olemaan ongelma.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan, jolle hallintovaliokunnan on annettava asiasta lausunto.

5) Hallituksen esitys energiaverotusta koskevan lainsäädännön muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 55/1998 vp

Ensimmäinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. M. Koski: Arvoisa herra puhemies! Energiaverot ovat muuttuneet tässä talossa aika hurjaa tahtia. Muistelen hiukan menneisyyttä eli vuotta 93, jolloinka muistaakseni kotimaiselta energialta poistettiin alkutuotevähennys, jonka osuus oli 18 prosenttia. Sen poistamiseen oli paineita lähinnä Euroopan unionin suunnasta, tai sillä sen poistamista ainakin perusteltiin. Tämä menetys kompensoitiin kotimaiselle energialle säätämällä verojärjestelmä, jossa hiilidioksidikomponentin kautta lähes koko kotimaisen energian menetys kompensoitiin. Vero oli voimassa muistaakseni vuoteen 95 saakka, jolloin hiilidioksidikomponentti poistettiin. Siinä vaiheessa kotimaisilta energioilta periaatteessa poistuivat ne edut, mitä niille oli rakennettu.

Siinä vaiheessa siirryttiin myös hiilidioksidiverojärjestelmästä sähkön verottamiseen eli tapahtui oikeastaan suuri periaatteellinen muutos. Sähköveron vaikutus siirrettiin aika tavalla kansalaisten niskaan, eli jokainen mökinmummokin maksaa muodostunutta sähköveroa.

Valitettavaa tässä kehityksessä on se, että kun veromuutokset ovat tulleet, on jatkuvasti käynyt sillä tavalla, että kotimainen energia on hävinnyt näissä muutoksissa, niin myös tässä esitetyssä veromallissa. Henkilökohtaisesti minulla oli toinen käsitys vielä viime syksynä, kun KTM:n suuntaan tulevasta veromuutoksesta kävin keskusteluja. Siellä vakuutettiin, että tämä veromuutos tähtää ainoastaan siihen, että valtio kerää varoja, jolla kompensoidaan leimaveron menetyksen kautta tulleet tulonmenetykset ja myös ne menetykset, mitä tulee henkilöveron alennuksen kautta. KTM:n suunnasta vakuutettiin, että veromuutos ei muuta energioitten välistä tilannetta eli vero tulee kohtelemaan kaikkia energiamuotoja samalla tavalla.

Nyt, kun katsoo tämän energiaveroesityksen sivua 3, voi todeta, että ne puheet, mitä viime syksynä KTM:n suunnasta tuli, olivat täyttä puppua. Eli sivulta 3 ilmenee, mikä on vaikutus verojen muutoksella eri energiasektoreilla. Kevyen polttoöljyn muutos on lisäveroa 23,9 prosenttia; raskaan 24,4; kivihiilen 23,9 prosenttia; maakaasun 24,1 prosenttia; kotimaisen turpeen 83,7 prosenttia lisäveroa; mäntyöljyn 24,4 prosenttia. Mitä tämä kertoo? Tämä kertoo, että kotimaisen turpeen kilpailutilanne muihin energioihin nähden heikkenee hurjasti.

Mikä on tämän heikennyksen tarkoitus? Sitä on vaikea ymmärtää, mutta löydän erään tarkoi-

tuksen, joka myös perusteluna on esitetty. On todettu, että kotimaisen turpeen verotuksen nostaminen parantaa puun kilpailukykyä, koska puun vero on nolla. Joidenkin mielestä puu ja turve kilpailevat keskenään samoista lämpölaitoksista. Tämä on tietysti hyvän tuntuinen ajatus, ja voisi kuvitella loogisesti, että näin on, mutta näin se ei mielestäni ole.

Eli tämä veronkorotus turpeelle aiheuttaa sen, että se vaarantaa myös puun käytön lisääntymisen. Mistä se johtuu? Siitä, että yleensä kotimaisen perusenergian kilpailukyky heikkenee, ja silloin se aiheuttaa sen, että kotimaisen energian käytöstä siirrytään tuontipolttoaineisiin. Yksi esimerkki: kuntakohtainen kaukolämpölaitos, joka tuottaa lämpöä. Mihin se siirtää tämän veronkorotuksen, joka turpeelle tulee? Tietysti lämmön hintaan. Ei siellä ole mitään erinomaista taskua, josta otettaisiin rahaa ja kompensoitaisiin tämä menetys. Lämmön hinta nousee kuntaasiakkaalle, kunnan väelle.

On paljon tilanteita omakotitaloissa, rivitaloissa, että se vanha öljykattila, joka on siltä varalta jätetty, että lämmön hinta nousee liian korkealle, on käyttöön otettavissa. Tätä siirtymää tulee tapahtumaan sen takia, että kotimaisen lämpöenergian hinta tämän veromuutoksen kautta nousee ja se menettää kilpailukykyään öljyyn, sähköön ja tuontipolttoaineisiin nähden.

Toisaalta tämä vaarantaa myös suurempien laitosten kotimaisen energian käytön, ja siitäkin esimerkki: Oulussa käytetään energiapuuta noin 20 prosenttia kokonaismäärästä, mitä energiaraaka-ainetta Oulun lämpölaitoksella käytetään. Se on suurin piirtein maksimi, mitä siellä voidaan niillä laitteilla puuta käyttää. Puun käytön lisääminen tästä aiheuttaa sen, että laitokseen tulee häiriötila sen vuoksi, että puun laatu ei vielä tällä hetkellä ole yhtä korkea ja tasainen kuin turpeella. Siis myös tuolla puolella tilanne vaarantuu ja voi aiheuttaa sen, että kun turpeen käyttö vähenee, siinä vähenee myös puun lisäkäyttö.

Asia ei ole mielestäni suinkaan niin yksinkertainen, että turve alas ja puu ylös, koska puulla ei ole tällä hetkellä kilpailukykyä. Sillä ei yksinkertaisesti vielä ole kannattavuutta energian tuotannossa. Sen voi ihan selvästi havaita esimerkiksi Vapon tilastoista. Siellä on energiapuun käyttöä lisätty ja se on onnistunut, mutta ei se kyllä lisää katetta ole tuonut, koska se toiminta on katteetonta tässä vaiheessa.

Omalta osaltani haluan todeta, että olen aina ollut puun lisäkäytön kannattaja. Olen sitä edelleenkin. Se on kansantaloudellisesti kannattavaa sillä perusteella, että energiapuun lisäkäyttö lisää työllisyyttä ja myös se on korvaavaa tuontienergiaan nähden. Mutta se edellyttää sitä, että on olemassa järjestelmä, jossa puulle löytyy kannattavuus, jotta sitä kannattaa yleensä käyttää. Mielestäni siinä kannattavuudessa tulee ajatella lähinnä työllisyysperusteista taikka metsänhoidollista tukea, jonka kautta energiapuun kannattavuutta pitäisi lisätä. Sen lisääminen rasittamalla turvetta on mielestäni riski, koska se aiheuttaa turvesektorille liian suuria ongelmia ja uhkan siitä, että turve ei enää tässä kisassa kannata.

Ed. S o i n i n v a a r a (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Ihmettelen hieman puheenvuoron käyttäjän perusteita tässä, että nostamalla muitten energialähteitten verotusta ei voitaisi puuta tukea. Puutahan käytetään lähinnä lämmön tuottamiseen, jolloin fossiilisten polttoaineitten vero kohdistuu siihen kokonaisuutena, ja aina silloin, kun joko öljy tai kivihiili, lähinnä siis käytännössä öljy, on puun kilpailijana, puun kilpailukyky nousee ehdottomasti.

Ne henkilöt, jotka ovat energiaveroasiassa ottaneet yhteyttä puun puolesta, ovat kuitenkin nähneet puun ylivoimaisesti pahimpana kilpailijana turpeen, koska turve menee juuri sille sektorille, niille alueille, joilla puuta voitaisiin käyttää. Nyt kun normaalihaketta tekevä metsuri tekee noin 1 500 megawattitunnin edestä haketta, jokainen penni, joka turpeen megawatissa on mukana, lisää tämän henkilön työn kannattavuutta 150 markalla. Tässä turpeen vero tulee olemaan muistaakseni 9 penniä, jolloin tätä kautta tämän henkilön työpanosta tuetaan 1 350 markalla. On kyllä aika vaikea kuvitella, että puun kilpailukyky ei siitä paranisi, että sen kilpailijoitten verotusta nostetaan.

Ed. M. K o s k i (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kyllä totta on, että puun kilpailukyky turpeeseen nähden tietysti paranee. En minä sitä kiistäkään. Mutta puun lisäkäyttö vaarantuu sen vuoksi, että turve menettää kilpailukykynsä, minkä perustelin äskeisessä puheenvuorossani, ja toivon ed. Soininvaaran sen lukevan, ellei ollut paikalla kuuntelemassa. Turve antaa mahdollisuuden käyttää puuta ja turvetta yhdessä, mutta jos turve menettää kannattavuuden, sekin vaihtoehto poistuu. Toisaalta myös kuntakohtaisten lämpölaitosten osalta, jos lämmön hinta nousee liian suureksi, silloin siirrytään öljyyn, jolloin lämpölaitos menee kiinni. Siinä ei

suinkaan käytetä enää puutakaan, koska se ei ole kannattavaa toimintaa.

Ed. E l o : Puhemies! Tämä hallituksen esitys antaa eduskunnalle mahdollisuuden keskustella sekä veropolitiikan linjoista että energiapolitiikasta. Tässä yhteydessä haluaisin vain todeta sen, että ed. M. Kosken huoli turpeen kilpailukyvyn heikkenemisestä on varmasti aivan aiheellinen. Turpeella ei nyt niin suurta osuutta ole maan energiatuotannossa, mutta joka tapauksessa sitäkin osuutta kannattaa aika kiihkottomasti katsella. Tosiasia lienee kai se, että turpeen kilpailukykyä on ehkä haluttu heikentää lähinnä ympäristöllisistä syistä, ja oikeastaan ympäristösyythän aika usein ovat olleet vaikuttamassa verotuksellisiin näkökohtiin.

Kun kaikki ovat lähes yksimielisiä siitä, että tuloverotusta pitäisi laskea, niin yhtenä kohteena aina sanotaan, että otetaan lisää ympäristöveroja ja sieltä on rahaa saatavissa. On valitettavan usein niin, että maksajat ovat kuitenkin aivan samat. Silloin kun esimerkiksi sähkön hinta nousee, siellä ovat sekä yritykset maksamassa sitä että tavalliset kansalaiset, joten kohtaanto saattaa olla vähän erilainen. Eri kansalaisryhmät joutuvat eri tavalla maksamaan sähkön hinnasta ja esimerkiksi omakotitalojen omistajat, kun on puoli miljoonaa sähkölämmitystä käyttävää omakotitaloa, tietysti joutuvat kaikkein suurimmalta osin vastaamaan tällaisen energiaveron korottamisesta.

Puhemies! Joitakin viikkoja sitten entinen presidentti Koivisto sai aikaan varsin vilkkaan keskustelun jälleen kerran maan tuloverotuksesta, kun hän totesi, että Suomessa on kohtuuttoman korkea tuloverotus, ja jos oikein muistan, presidentti Koivisto ei esittänyt mitään uusia lähteitä siihen, mistä tuloveron tuottoa kompensoitaisiin. Tietysti jos veropolitiikasta muutaman sanan tässä yhteydessä toteaisin, niin totean nyt varmaan kymmenennen kerran täältä puhujakorokkeelta, että Ahon hallituksen kaikkein suurin virhe veropolitiikassa oli tuloverotuksen kiristäminen äärimmilleen. Se oli yksi keskeinen syy tämän laman syventymiseen, työttömyyden lisääntymiseen, ja siinä mielessä kyllä annan tukeni presidentti Koiviston ajattelulle. Jonkin verran enemmän dynamiikkaa varmasti on olemassa kuin esimerkiksi valtiovarainministeriön johtavat virkamiehet haluavat myöntää. Tarkoitan sitä, että jos tuloverotusta jonkin verran nyt alennetaan, niin varmasti sillä on erittäin myönteisiä vaikutuksia, niin kauan kuin verotus on näin kireä, esimerkiksi työllisyyteen ja sitä kautta taas palautuvina verotuottoina, sekä tuloverotuottoina että arvonlisäverotuottoina, kun työllisyys paranee. Siinä mielessä presidentti Koivisto kyllä on varmasti aivan oikeassa.

Valtiovarainministeriöhän lähtee aina siitä, että pois jäävä verotuotto on kompensoitava jollakin toisella. Meillähän on tämän päivän päiväjärjestyksessä kaksi toisiinsa liittyvää asiaa aivan selvästi, leimaveron poistuminen, joka tapahtui pari viikkoa sitten, ja toisaalta energiaveron lisäys. Kysymys on energiaveron osalta noin 700 miljoonasta markasta vuositasolla, leimaveron osalta vuositasolla kyllä enemmästäkin, yli 1 100 miljoonaa lukee esityksen perusteluissa.

Joka tapauksessa tällaista dynamiikkaa ei valtiovarainministeriön virkamiesjohto verotuksessa näytä hyväksyvän, ja mielestäni se on selvä virhearvio. Suomessa on jo monen vuoden ajan arvioitu väärin tämä vaikutus. Se näkyy, sanoisin, kituvana työllisyytenä, eli heikko työllisyys, vaikka sen paraneminen on nopeutumassa, on suuri ongelma, koska ihmisillä ei ole ostovoimaa, ei ole kulutuskysyntää eikä sitä kautta myöskään työllisyys ole aidosti päässyt paranemaan.

Puhemies! Veronäkökulmista sanon vielä pari asiaa. Omasta mielestäni on aivan selvää, että seuraavan eduskunnan ja hallituksen keskeisiä tehtäviä on verokohtaannon uudelleenjärjestäminen siten, että tuloverotusta alennetaan, siis palkkatulojen ja eläkkeiden verotusta alennetaan, ja sitten pitää löytää ainakin jossain määrin kompensoivia verolähteitä. Tässä yhteydessä jo esitän ainakin oman mallini, ja se on se, että pääomaveroa pitää voida nostaa 2—3 prosenttiyksiköllä. Yritysverossa lähtisin sille tielle, jota Ranskan sosialistinen hallitus on käyttänyt, eli suuryritysten verotusta voitaisiin kiristää ja pienten ja keskisuurten yritysten verotuksen osalta voitaisiin jopa ajatella veronalennuksia. Mielestäni Suomessa on päästävä eroon seuraavalla vaalikaudella ajattelusta, että niin sanottu yhteisöveroprosentti on sama kuin pääomaveroprosentti, eli että ne kuuluisivat sillä tavoin yhteen. Suuryritykset maksakoot vähän lisää veroa. Todettakoon tässä yhteydessä, että kun tänä vuonna pörssiyhtiöt tuottavat voittoa noin 30 miljardia markkaa ...

E n s i m m ä i n e n v a r a p u h e m i e s (koputtaa): Ed. Elo, nyt vähitellen energiaveroon.

P u h u j a : Minä olen tulossa, puhemies, siihen vielä. Tästä 30 miljardista markasta maksetaan 11 miljardia markkaa osinkoja, joista 5,5 miljardia menee ulkomaille.

Puhemies! Kyllä tällä 700 miljoonalla markalla yritetään myös saada lisää tuottoa, ja siinä mielessä se liittyy meidän verojärjestelmäämme.

Puhemies! Vielä energiapolitiikasta lopuksi haluaisin sanoa sen, että energiapolitiikka on ollut hyvin vahvasti esillä tällä vaalikaudella. Mielestäni energiapoliittinen keskustelu Suomessa on mennyt hyvään suuntaan. Realismi on selvästi lisääntynyt, ja voidaan sanoa, että esimerkiksi aivan selvästi valmius uuden ydinvoiman lisärakentamiseen on lisääntynyt. Minun mielestäni se on myönteinen asia. Nyt näyttävät jo puolueet lähes kilvan puhuvan siitä, että halutaan lisää ydinvoimaa, koska ydinvoimahan on tosiaan ympäristöllisesti erinomaisen hyvä energialähde.

Puhemies! Kuitenkin haluan korostaa sitä, että energiapolitiikassakin meidän pitää säilyttää Suomessa tällainen cocktail, jossa on erilaisia osia. Kun hallituksen esityksessä nyt esimerkiksi tuulienergian asemaa parannetaan, minusta on hyvä, että tuulienergian asemaa parannetaan. Kannattaa kuitenkin koko ajan pitää mielessä, että tuulienergia tulee ehkä enimmillääkin vastaamaan korkeintaan 5 prosentista meidän sähkön tuotantoamme, joten sillä ei kuitenkaan ole niin suurta merkitystä, että se voisi toimia jonkinlaisena perusenergiatuotantona. Siinä mielessä ei kannata asettaa liian suuria toiveita. Minun mielestäni kaikkia uusiutuvia energialähteitä pitää verotuksellisesti voida tukea, aurinkoenergiaa, joka Suomessa ehkä ei koskaan nouse kovin keskeiseksi, samoin kuin tuulienergiaa, niin kuin totesin. Myös puun käyttöä olisi kaikin tavoin edistettävä. Turve tietysti — ed. M. Koski nyt täältä häipyi — on ongelmallinen ympäristöllisesti. Jos nyt voisin arvata, kyllä tämä hallituksen esitys osaksi perustuu siihen, että ympäristötekijöistä johtuen halutaan turpeen verotusta kiristää, turpeen kilpailuasemaa heikentää.

Puhemies! Ehkä ihan lopuksi toteaisin vain sen, että ympäristöpoliittisesti nämä linjaukset mielestäni ovat oikeita. Saattaa olla, että ed. M. Koski on oikeassa siinä, miten esimerkiksi turpeen tilanne vaikuttaa puuhun.

Lopuksi, puhemies, totean tässä erään haastattelun, jonka on antanut Outokummun pääjohtaja, vuorineuvos Jyrki Juusela ja jossa hän sanoo näin: "Suomi on hoitanut asiansa kuntoon", siis energiapolitiikan osalta, "ennen kuin muut teollisuusmaat. Emme voi tässä tilanteessa enää parantaa nykytilaamme samalla tavalla kuin useimmat muut." Hän puhuu tässä Kioton ympäristökokouksesta ja siitä, minkälaisia velvoitteita Suomella tulee mahdollisesti olemaan. Mehän olemme erittäin hankalassa tilanteessa. Kyllä Jyrki Juuselan viesti meille päättäjille on se, että jos me kovin voimakkaasti lähdemme alentamaan hiilidioksidipäästöjämme erilaisilla toimenpiteillä, hän ennustaa, että se tulee merkitsemään elintason laskua ja tätä kautta todella erittäin vaikeata tilannetta. Sen takia, puhemies, energiapolitiikka on hyvin keskeinen osa suomalaista talouspolitiikkaa ja energian verotus on siinä myös hyvin merkittävä.

Ed. K i l j u n e n : Arvoisa puhemies! Hallitus on tämän lakiesityksensä perusteissa todennut, että verotuksen rakennetta pyritään muuttamaan työn tekemistä ja työn teettämistä suosivaksi ja sitä kompensoidaan ympäristö- ja energiaveroilla. Minusta tämä hallituksen esityksen lähtökohta on aivan oikea ja esitystä onkin tuettava juuri tästä näkökulmasta.

Haluaisin kuitenkin muistuttaa, että sama oli lähtökohta, kun vuonna 1997 tuli meillä voimaan uusi energiaverolaki, jossa kuitenkin on vähintäänkin kolmella tasolla ongelmia, joita nyt tämä lakiesitys osittain pyrkii oikomaan.

Ensimmäinen ja suuri ongelma oli luonnollisesti se, että silloin siirryttiin sähkön tuotannossa käytetyn polttoaineen verottamisesta lopputuotteen eli sähkön verotukseen. Alettiin verottaa kulutusta eikä tuotantoa. Ongelman ydin ei ole siinä, mitä ed. M. Koski aikaisemmin totesi, kun hän sanoi, että myös mökinmummot joutuivat verotuksen piiriin, vaan ongelmahan oli siinä se, että aikaisemman verojärjestelmän tietyn tyyppinen ympäristöohjaavuus hävisi. Aikaisemmassa järjestelmässä nimenomaan polttoaineen hiilipitoisuus oli määräämässä sen veron tason. Se oli niitä ainoita ympäristöveroja, joita Suomessa oli tehokkaasti toiminnassa. Tämä oli tämän uudistuksen eräs rakenneongelma.

Toinen ongelma oli se, että teollisen tuotannon sähköveron taso tuli toiseksi kuin yksittäisten kuluttajien verotuksen taso. Tämä on sikäli ongelmallinen asetelma, että kun meillä on vaikeutena Suomessa ollut se, että nimenomaan työtä on verotettu, jolloin energiaintensiivinen, pääomavaltainen prosessiteollisuus on välttänyt verotusta, niin energiaverotus olisi yksi niitä muotoja, joilla verotusta siihen suuntaan voitaisiin

ohjata. Nyt kun teollisuuden verotus on kuitenkin sähkön osalta erilainen kuin kuluttajilla, minusta tämä ei ole tarkoituksenmukainen.

Kolmas ongelma vuonna 97 käynnistyneessä verouudistuksessa oli se, että sähkön ja lämmön yhteistuotanto joutui verotuksellisesti ongelmalliseen asemaan. Tätä nimenomaan tämä uusi lakiesitys nyt on oikomassa siltä osin, että siinä on hienoisesti helpotettu sähkön ja lämmön yhteistuotantoa. Sen lisäksi on verotuksellisesti nimenomaan uusiutuvien energialähteiden käyttöä yhdistetyssä tuotannossa suosittu, ja ne ovat minusta oikeita lähtökohtia.

Ed. R a n t a - M u o t i o : Arvoisa puhemies! Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys energiaverotusta koskevan lainsäädännön muuttamiseksi liittyy hallitusohjelman linjaukseen, jonka mukaan verotuksen rakennetta muutetaan työn tekemistä ja työn teettämistä suosivaksi. Työhön kohdistuvien verojen alentaminen kompensoidaan hallitusohjelman mukaan muun muassa ympäristöveroilla. Nyt on kysymys tästä kompensoimisesta, ja esityksen mukaisilla energiaverotuksen muutoksilla saataisiin valtion kassaan noin 1 miljardi markkaa enemmän vuodessa verotuloja. Polttoaineista ja sähköstä kannettavaa lisäveroa korotettaisiin keskimäärin noin 24 prosentilla. Liikenteen polttoaineverotusta ei käytännössä lisättäisi, koska moottoribensiinin ja dieselöljyn lisäveron korotus otettaisiin huomioon vastaavan suuruisina näiden polttoaineiden perusveron vähennyksinä. Tämä on aivan hyvä ja perusteltu asia. Harvaanasutussa maassa, kuten Suomi, ei pidä enää liikenteen rasitusta polttoaineveron korotuksilla lisätä.

Mielestäni lisäveron korotuksen kompensoimisen rajaaminen vain liikenteeseen ei silti ole riittävää. Kevyen polttoöljyn hinnannousu esityksen mukaan noin 5—6 pennillä litralta plus tähän vielä arvonlisävero 1 penni nostaa jälleen työllistävän pienyritystoiminnan kustannuksia. Esimerkiksi koneurakoinnin — turve-, metsäkone- ja maarakennuskoneurakoinnin — kustannukset nousevat, ja polttoainekustannukset ovat tämäntapaisille yrittäjille hyvin merkittävä kustannuserä. Muistaakseni keskimäärin tällaiset yrittäjät käyttävät noin 30 000 litraa polttoöljyä vuodessa.

Näin laskien alan yrittäjät menettävät korotuksilla yhteensä ainakin noin 50 miljoonaa markkaa vuodessa. Vaikka tämä korotus ei varmaan sinänsä ketään turve- tai metsäkoneyrittäjää kaada, kiristää se kuitenkin heidän jo tällä hetkellä heikkoa kannattavuuttaan ja lisää tarpeettomasti kustannuksia. Ne, jotka näihin asioihin ovat perehtyneet, tietävät, että tämän alan yrittäjät on todella kilpailutettu tällä hetkellä tiukille. Ottaen huomioon, että heillä on suuret koneinvestoinnit, suuret koneiden korjauskustannukset, työtä vuorotta yötä päivää, he eivät kaipaisi enää polttoaineen hinnankorotuksen myötä lisäkustannuksia.

Myös maatalouden kustannustaakkaa nämä veronkorotukset sekä polttoaineiden että sähkön osalta lisäävät entisestään. Kustannukset nousevat lasketusta, EU-neuvottelutilanteessa arvioidusta laskustaan huolimatta. Tällä hallituskaudella Maatalouden taloudellisen tutkimuslaitoksen tekemien kokonaislaskelmien mukaan maatalouselinkeinon kokonaiskustannukset ovat vuosina 95—97 pysyneet kyllä jokseenkin samalla tasolla, 13,7 miljardia markkaa vuonna 95 ja 13,6 miljardia markkaa viime vuonna eli 100 miljoonan markan lasku, mutta silloin arvioitiin usean miljardin markan laskua näihin kustannuksiin.

Tämän kustannusrakenteen sisällä polttoainekulut vuonna 95 olivat 510 miljoonaa markkaa, viime vuonna 616 miljoonaa markkaa, sähkö 377 miljoonaa markkaa ja viime vuonna 432 miljoonaa markkaa. Juuri ne erät, joita tämä lainmuutos jälleen koskettaa, ovat kustannusten sisällä olleet nousevia.

Työllistävän pienyritystoiminnan, koneurakoinnin ja maatalouden kannalta polttoöljyn lisäveron korotus tulisi kompensoida perusveron alennuksilla, kuten liikenteessä. Sähköveron korotus pitäisi maatalouselinkeinolle korvata esimerkiksi tulonleikkausten vähennyksenä, kuten viime energiaveroratkaisussa osaltaan tehtiinkin.

Arvoisa puhemies! Haluan vielä lopuksi todeta, että energiaveroesitys jälleen heikentää kotimaisen turpeen asemaa aivan kuten ed. M. Koski täällä totesi. Kivihiilen vero nousee esityksen mukaan 23,4 prosenttia eli kutakuinkin keskimääräisen määrän, mutta polttoturpeen peräti 83,7 prosenttia. Edellisen veroratkaisun vaikutukset on jo voitu nähdä. Ne ovat selvästi nähtävissä turvetuotantoalueilla. Käsillä olevan esityksen läpimeno olisi taas uusi heikennys kotimaiselle turpeelle. Urakoitsijat häviäisivät sekä työn vähenemisen että polttoainekustannusten nousun muodossa.

Toivottavasti valiokunta asiaan tarkemmin perehtyessään kiinnittää huomiota myös näihin asioihin.

Ed. Kekkonen: Herra puhemies! Ed. M. Koski mainitsi, että puulla ei ole kilpailukykyä. Sitten täällä on tunnettu erittäin suurta huolta turpeesta ja vielä on todettu, että puu ja turve ovat kilpailijoita keskenään.

Tästä muodostuu yhtälö, joka on hyvin hankala niin verotuksellisesti kuin energiapoliittisestikin. Kun tähän lisätään vielä se seikka, että EU-komissiossa on edelleenkin vireillä Suomen notifikaatio tuen laajentamisesta kaikelle puulla ja puupohjaisella polttoaineella tuotetulle sähkölle ja kun heti perään todetaan, että komissio ei ole ollut taipuvainen hyväksymään näitä pysyviä tukia, niin puusta, turpeesta, tukemisesta ja mahdollisesta tuen ristiriidasta EU-käytäntöihin syntyy sellainen yhtälö, joka kokonaisuudessaan saattaa merkitä suomalaisessa energiapolitiikassa hyvin pitkälle menevää taka-askelta. Minä ymmärrän hyvin keskustalaisten kansanedustajien huolen kotimaisuudesta. Sille on olemassa ilman muuta perusteita, jotka ovat alueellisia ja monia muitakin, enkä kiistä, etteivätkö demaritkin olisi siitä huolissaan, mutta minä vain pelkään sitä, että tämän keskustelun pyörähtäminen puu — turve-akselille johtaa sellaiseen yhtälöön, joka on mahdoton niin veronmaksajille kuin energiapoliittisestikin.

Aivan niin kuin ed. Elo puheenvuorossaan täällä pohdiskeli, hiukan uudenaikaisempiin asioihin minusta painopiste pitäisi panna mieluummin kuin näihin mielestäni jo vähän menneen maailman energiaratkaisuihin.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Hallituksen esitys jatkaa sitä periaatteellista linjausta, jonka hallitus teki runsaat vuoden päivät sitten. Suomalaisesta energiaverojärjestelmästä poistettiin sen merkittävästi ympäristöä ohjaava elementti. Se rakennemuutos, joka tehtiin, oli tässä mielessä hyvin merkittävä. Vuoden 94 uudistuksessahan ympäristöohjaava elementti tuli järjestelmään sisälle, mutta runsaat vuoden päivät sitten tämä järjestely muutettiin ja ympäristöohjaava elementti järjestelmästä poistettiin.

Mitä tulee tämän esityksen oikeastaan yhteen ainokaiseen yksityiskohtaan, turpeen verokohteluun, siitä haluaisin tässä lyhyesti muutaman sanan ja ajatuksen lausua.

Ensinnäkin on kysymys siitä, miten EU suhtautuu yhtäältä eri energiamuotojen tukeen ja toisaalta niiden verokohteluun. Ymmärtääkseni ja luulen, että näiltä osin tietoni ovat oikeat, en ole aivan varma, mutta lähes varma siitä olen, näiden kahden asian, siis tuen ja verokohtelun, suhteen EU:n kanta on hieman erilainen. Ymmärrän niin, että suoran tuen suhteen se, mitä ed. Kekkonen äsken täällä lausui, pitää varmasti paikkansakin. (Ed. Kekkonen: Pysyvän tuen!) — Pysyvän tuen osalta aivan ilmeisesti näin on asianlaita. Mutta, ed. Kekkonen, ette sitä kyllä väittänytkään mutta haluan sen tässä ääneen lausua, että verotuksen osalta, kun ei ole olemassa velvoittavia direktiivejä näiltä osin, halutessaan Suomi voi varioida eri energiamuotojen verotusta niin kuin se kansallisesti näkee tarpeelliseksi ja tarkoituksenmukaiseksi.

Tässä suhteessahan EU:n piirissä on ollut monien vuosien ajan harmonisointipyrkimyksiä, hyvin monien vuosien ajan, niin monien vuosien, että itse asiassa vuoden 94 uudistustahan silloin jo edellisen hallituksen aikana perusteltiin sillä, että EU pyrkii siihen, että energia- ja ympäristöverojärjestelmään ajetaan sisään ympäristöohjaava elementti, mutta se ei ole tullut velvoittaviin direktiiveihin, niin kuin me kaikki hyvin tiedämme. Kun näin on asianlaita, niin mielestäni Suomen pitäisi käyttää sitä mahdollisuutta, mikä sillä on, kohdella omia kotoisia energialähteitään verotuksessa niin hyvin ja edullisesti kuin se ympäristönäkökohdista ja suomalaisen työn ja hyvinvoinnin kannalta on suinkin perusteltavissa.

Tästä lähtökohdasta myös turpeelle pitää sallia niin edullinen verokohtelu kuin suinkin mahdollista. Turpeen käyttö on ympäristön kannalta edullisempaa kuin sen pääkilpailijan kivihiilen. Totta kai se on edullisempaa, niin kuin kaikki tiedämme, ja ennen kaikkea se on suomalaisuuden kannalta verrattomasti paljon edullisempaa kuin pääkilpailija kivihiili konsanaan.

Tätä kaikkea taustaa vasten annetaan sitten tämä hallituksen esitys, joka kiristää nimenomaan turpeen verotusta, markkamääräisestikin. Vaikka turpeen käytön volyymi on paljon pienempi kuin kivihiilen, veron tuotto tässä kuitenkin nousee suuremmaksi kuin tulee olemaan kivihiilen kohdalla vuonna 99. Kyllä tällaista esitystä mielestäni on tavattoman huono ja heikko perustella. Ei tässä hallituksen esityksessä erityistä järkeä mielestäni näiltä osin ole.

Erityisen kummalliseen valoon tämä esitys johtaa ja joutuu siinä tilanteessa, jos tarkastellaan mitä monet muut Euroopan unionin jäsenmaat tällä hetkellä tekevät. Meille kaikille tässä salissa, näin uskon ja luulen, on jo tällä hetkellä tuttua, miten Saksa kohtelee omaa kotoista energialähdettään eli nimenomaan Saksassa tuotet-

tua kivihiiltä. Saksa ei tyydy vain siihen, että verotuksessa kohdeltaisiin sitä edullisesti, vaan sen lisäksi Saksa tuki oman kotoisen kivihiilensä käyttöä 27 miljardilla Suomen markalla vuodessa viime vuonna, vuonna 97. Tänä vuonna tuon tuen määrä vähän laskee mutta ei kovin paljon vielä tänä vuonnakaan.

Myönnän, että Saksa on aikanaan saanut tähän tietyn oikeuden, joka on pitänyt monta kertaa neuvotella uudestaan, ja nytkin 1,5 vuotta sitten se sai aikaan ratkaisun, jolla se ensiksi omassa maassaan pääsi järjestelyyn, jossa suoran tuen summa on äsken kertomani, ja se piti sen jälkeen hyvin tiukasti kiinni siitä, että se myös EU:n piirissä ajoi tämän kantansa läpi.

Tämä lisätaustana tavallaan nyt käsiteltävänä olevalle asialle olisi kyllä ollut perin toivottavaa ja on toivottavaa tietysti tästä edespäinkin vielä, kun esitys eduskunnassa on, että eduskunnassa voisi löytyä tahto, jossa Suomi oman kotoisen energialähteensä turpeen, monin monin verroin kivihiiltä ympäristöllisestikin edullisemman energialähteen, verotuksessa ottaisi käyttöön sellaisen verokohtelun, jossa huomattavasti kevyemmän veron piiriin turve tulisi, jos mahdollista, poistaisi veron kokonaan niillä mekanismeilla, mitä käytettävissä on, mutta kaikissa oloissa luopuisi tästä kiristyksestä, mitä tässä esitetään. Ei tämä varmaan kaada lopullisesti suomalaista turpeen käyttöä ja turvetuotantoa mutta kyllä tämä erittäin merkittävä isku sille on.

Arvoisa puhemies! Toivon, että esitystä näiltä osin voitaisiin eduskunnassa vielä muuttaa.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan toinen varapuhemies Törnqvist.

Ed. Hellberg: Arvoisa rouva puhemies! Tämä lakiesityshän liittyy sekä verotukseen, energiapolitiikkaan että ympäristöön, ja se noudattaa nykyisen hallituksen tavoitetta, että verotuksen rakennetta muutettaisiin selkeästi työn tekemistä ja työn teettämistä suosivaksi, ja nyt tarvitaan 700 miljoonaa markkaa lisää tätä kautta verotuloja vuodessa.

Keskustelu kotimaisesta energiasta on aika mielenkiintoinen aina, kun turve nousee esille ja keskustapuolue sen toteaa suunnilleen maailman puhtaimmaksi energiaksi. Näinhän ei suinkaan ole, vaan se on ympäristölle erittäin vahingollista, niin kuin kivihiilikin on.

Ongelmahan tässä on, olen samaa mieltä siitä kuin ed. Pekkarinen, että kun Saksa tukee kivihiilen tuotantoa niin voimakkaasti kuin tekee, niin se on ympäristölle erittäin vahingollista. Mutta jos mekin tukisimme hyvin voimakkaasti turpeen tuotantoa, polttoturpeen käyttöä, ei sekään ympäristön kannalta ole edullista. Siinä mielessä turve on erittäin ongelmallinen asia. Hyvä puoli siinä on tietysti se, että se on kotimainen tuote ja siinä mielessä myönteinen, mutta ympäristön kannalta valitettavan vahingollinen.

Myönteistä minusta esityksessä on se, että yhdistetty sähkön ja lämmön tuotanto nyt tässä ehdotuksessa pärjää paremmin. Tämä on myönteinen asia siinä mielessä, että nämä muutokset koskevat myös yhdistetyn sähkön ja lämmön tuotantolaitosten verotusta. Tämähän on Suomelle erittäin tärkeä asia, että me voimme tuottaa sekä lämpöä että sähköä yhtä aikaa. Tässä me olemme myös asiantuntijoita kansainvälisesti.

Ed. Aittoniemi: Arvoisa puhemies! Nyt minä puhun oikeastaan lämpimikseni vanhoja ajatuksia. Olen aikaisemminkin esittänyt sen näkemyksen, että energiapuuta ei pitkässä juoksussa saateta kilpailukykyiseksi energiatuotannossa pelkästään verotuksellisin keinoin, vaan aivan samalla tavalla kuin Saksa antaa veroetua, mutta myös selvää ja suoraa tukea kivihiilen tuotannolle. Suomessa on energiapuun osalta aivan samalla tavalla.

Jos energiapuulle asetettaisiin Suomessa pitkäaikainen tasainen tuki ja tiedettäisiin, että se tuki on vielä kymmenen vuoden kuluttuakin samanlaisena, silloin sellaiset laitokset, jotka käyttävät enenevässä määrin energiapuuta, voisivat investoida tämän varaan ja luottaa siihen, että energiapuun tuki ei muutu hallituksien myötä eikä joka vuosi. Silloin voitaisiin ajatella, että sillä olisi jonkinlainen mahdollisuus.

Kankaanpäässä hiljattain teki konkurssin tällainen energialaitos. Kun keskustelin paikallisten metsänhoitoyhdistysten miesten kanssa, jotka sinne puuta hankkivat, niin kyllä kysymys oli pelkästään siitä äärettömästä epävarmuudesta, mikä on energiapuun tuki. Tietysti verotukselliset suhteetkin vuosittain vaikuttavat siihen, että energiapuu on pelkästään puheenaihe eduskunnassa. Energiapuun käyttö ei tule näillä systeemeillä varmasti tulemaan vakaan taloudelliseksi. Näin asian näen.

Ed. Rajamäki: Rouva puhemies! Puutun lähinnä pariin asiaan.

Ensinnäkin hyvään lähtökohtaan siinä, että liikennepolttoaineiden kokonaisverorasitusta ei tässä esityksessä muuteta. Se on välttämätön johtopäätös tietysti johtuen siitä, että Suomi on ihan riittävän kallis tässä suhteessa. Samalla Suomi on kuitenkin pitkien etäisyyksien sekä harvan asutuksen ja tuotantorakenteen maa, joka on poikkeuksellisen riippuvainen toimivasta ja taloudellisesta tieliikennejärjestelmästä.

Tällä hetkellä jo voi todeta, että korkea polttoaineverotus haittaa Suomen kansantaloutta ja kilpailukykyä selvästi enemmän kuin muiden Euroopan maiden. Meitä enemmän verotetaan bensiiniä vain Englannissa ja Ranskassa. Tässä suhteessa tilanne on kestämätön maassa, joka on erityisesti maakuljetuksista riippuvainen ja jolla on myös suhteellisen kilpailuaseman osalta monia muitakin ongelmia. Mehän olemme saari päämarkkina-alueeseen nähden, ja ennen kuin saaren rannasta lähdetään, kuljetetaan pitkät matkat maata pitkin.

Myös yksilötasolla haja-asutusalueella ja maaseutu- ja aluepoliittisesti on ongelma jo se, että keskimääräinen auton käyttäjä kuluttaa yli 7 000 markkaa vuodessa pelkästään bensiiniveroon varojaan. Se vastaa keskipalkkaisen suomalaisen kuukauden nettopalkkaa.

Tässä suhteessa, kun linjauksia tieliikenteen verotuksen osalta jatkossa tehdään, on syytä vakavasti pohtia, mitä haittoja jo tällä hetkellä korkean polttoaineverotuksen osalta on matkailuelinkeinon ja monien muiden työllisyystavoitteittemme osalta. Tässä suhteessa varmasti on perusteltua, että jatkossa pidättäydytään polttoaineveron korotuksista, jotta suhteellisesti saavutetaan eurooppalaista keskiarvoa tätä kautta.

Olisin lyhyesti puuttunut kotimaisten raaka-aineiden kysymykseen. Turve- ja puuvoimaprojektit ovat hyvin tärkeitä aluerakenteen ja maaseututyöpaikkojen kannalta. Sanoisin näin, että meillä liian vähän tunnetaan maamme kehittynyttä metalliteollisuutta ja polttoteknologiaa tältä osin. Meillä on erittäin ympäristöystävälliset ratkaisut, pyroflow- ja vastaavat leijupeti- ym. kattilat, joita viedään tiukkojen ympäristönormien maihin, Yhdysvaltoihin jne. Tältä osin ei teknologiassa ole ongelmia.

Ongelma on tietysti siinä, missä määrin juuri metsähakkeen hankinta saadaan kilpailukykyiseksi näille laitoksille. Yleensä se on silloin kannattavaa, jos on mekaanisen puunkäsittelyn eli metsäteollisuuden lähellä tällainen kotimaista raaka-ainetta käyttävä laitos. Sahateollisuudessa 40 prosenttia raaka-aineesta lähtee lautana eteenpäin, joten siitä saadaan erittäin helpolla ja kätevästi halpaa energiaa.

Toisaalta meillä on nyt nuoren metsän kunnostuksen rästit sitä luokkaa, että kansantalous kärsii erittäin suuresti siitä jatkossa. Me olemme hukkaamassa miljardeja kansallisvarallisuutta. Tässä suhteessa metsien ensiharvennuksen ja kunnostuksen seurauksena on myös hyödynnettävissä kotimaisten puunvoimaprojektien myötä energian tuotantoon näitä asioita.

Voin Itä-Suomen energiatoimiston, joka on osin EU-rahoitteinen, osalta todeta, että tavoitteenamme on Itä-Suomessa korvata nimenomaan kevyt polttoöljy ja hiili energialähteenä mahdollisimman pitkälti. Pidämme sitä täysin realistisena tavoitteena. Hiiltähän ei tosin enää juurikaan käytetä, mutta polttoöljyn korvaamiseen tarvitaan puuta 2,5 miljoonaa kuutiometriä vuodessa eli 50 prosenttia lisää nykyiseen verrattuna. Tältä osin tavoitetta pidetään ihan realistisena.

On tietysti selvää, että jos lasketaan kotimaista raaka-ainetta käyttävän laitoksen kannattavuutta, niin lämpökeskus sinänsä hakekattilainvestoinnin osalta on kannattamaton. Mutta hanke on erittäin kannattava yhteiskunnan kannalta, jos siihen lasketaan nimenomaan ympäristöhyödyt, metsänkasvuhyödyt ja työllisyyshyödyt. Esimerkiksi, kun olemme selvittäneet Vaalan 2 megawatin hakekattilahanketta, niin se on melko tyypillinen. Siinä lämpökeskuksen hakeinvestointi tuottaa 100 000 markan vuotuisen tappion, mutta kun yhteiskunnan kannalta lasketaan vuositulot eri osapuolille, ne olivat noin 700 000 markkaa eli kolminkertaiset vuosimenoihin verrattuna.

Tältä osin on selvää, että pitäisi myös miettiä, minkälaisia tukia kotimaiselle energialle annetaan. Tässä tapauksessa turpeen kilpailuasemaa puuhun heikennetään. Minä en pidä hyvänä sitä, että asetetaan vastakkain turvetta ja kotimaista puuvoimaa ja nimenomaan metsähakkeen käyttöä. Molemmat ovat alueellisesti olosuhteista riippuen hyvin tärkeitä. Monen laitoksen käyttö perustuu molempiin raaka-aineisiin joustavasti.

Mutta kun energiapuutyöryhmän esityksissä oli myös metsähakkeelle ympäristötuki, joka on noin 15 markkaa megawattitunnilta, niin haluan tähän kysymykseen vielä kiinnittää huomiota sen takia, että energiapuutyöryhmän kolmesta esityksestä kaksi on toteutettu ja merkittävin on vielä toteutumatta. Esimerkiksi Itä-Suomessa pidetään kyllä erittäin tärkeänä, että ensi vuoden alusta maksettaisiin metsähaketta käyttäville

sähkön ja lämmön tuottajille ympäristötukea 15 markkaa megawattitunnilta. Ensi vuonna tarvittaisiin tukea vain 10 miljoonaa markkaa.

Yhdessä energiantuottajien kanssa on arvioitu tuen määrää. Esitetyn suuruinen tuki hakekattiloiden käyttömenoihin tekisi hakekattilainvestoinnit myös lämpökeskusten kannalta kannattaviksi. Ympäristötuen tulisi tietysti olla pysyvä, mutta sitä voidaan alentaa fossiilisten polttoaineiden energiaverojen korotuksen suuruisella määrällä. Metsähakkeen ympäristötukia tarvitaan vain välitilanteessa, kun alhaiset energiaverot eivät riittävästi ohjaa polttoaineiden käyttöä uusiutuviin energialähteisiin. Tuen nimi voisi tietysti yhtä hyvin olla myös työllisyystuki, koska metsähakkeen käytön työllisyyshyödyt ovat merkittäviä. Äskeisen Itä-Suomea koskevan tavoitteen työpaikkavaikutukset olisivat noin tuhannen luokkaa, joten puhutaan hyvin merkittävistä haja-asutusalueisiin kohdistuvista työllisyysvaikutuksista.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Tässä on kysymys hyvin merkittävästä linjauksesta. Ed. Pekkarinen puuttui turpeen osuuteen. Minusta se on myös yksi maaseudun aluetalouden kannalta hyvin merkittävä energialähde.

Turpeestahan on tietysti kaikennäköisiä väittämiä. Jotkut väittävät, että se on hyvin tuhoisa, mutta tällä käyttöasteella, mikä tänä päivänä Suomessa turvetta otetaan, ainakin Helsingin yliopiston tutkimuksessa väitettiin niin päin, jotta tällä hetkellä ottomäärä on sitä luokkaa, että suot ovat isompia nieluja, kuin mitä niitä käytetään. Eli tase on sinällään sellainen, että meillä olisi vielä käytön lisäämiseen varaa.

Turpeeseen liittyy asia, joka minusta on tutkimuksen väärti, millä tavalla päästöt voitaisiin puhdistaa. Kun matkustetaan Kuuhun ja Marsiin ja joka paikkaan kauas, niin on ihme, jos emme löydä tekniikkaa, millä piipunsuusta otettaisiin erinäköiset haitat poikkeen joko pesusysteemillä tai muilla mekaniikoilla. En tiedä, onko se energiataloudellisesti epäkannattavaa, mutta tuntuu, että tutkimuksen puolella siinä olisi paljon tekemistä.

Puuttuisin yhteen näkökohtaan, joka liittyy puuenergiaan. Tässä on erittäin hyvä seikka se, jotta jos tuotetaan sähköä vaikka puulla, niin tulee sähköveron palautus 2,5 penniä kilowattituntia kohti. Mutta tähän liittyy jatkossa pitemmälle vietynä ongelma.

Ruotsissahan on tapahtunut sillä tavalla, että puuta on tuettu aika kovasti. Puun käytölle on nimittäin muitakin muotoja kuin polttaminen. Sitäkin vastakkainasettelua pitäisi varoa. Meillähän tänä päivänä tehdään sahanpuruista, mitkä tulevat sahojen jätteinä, lastulevyä, kuitulevyä ja sitä menee selluntekoon teollisuuslaitoksiin.

Sen takia tukipolitiikassa pitäisi ajatella uudelleen laajana linjoituksena se, voidaanko tuki kohdentaa alkupäähän siten, jotta ei tuettaisi lopputuotetta, niin kuin tässä tapahtuu, sähköä. Se ei tunnista niitä raaka-aineita, mitä sille on tulossa, vaan voi aiheuttaa kilpailutilanteen vääristymän samalla tavalla kuin Ruotsissa on käynyt. Siellä lastulevyteollisuuden raaka-aineen hinta on noussut sen verran korkeaksi, mikä on tietysti meidän etumme tällä hetkellä, että Ruotsi ei pysty enää kilpailemaan lastulevyn teossa.

Tässä pitäisi jatkossa saada aikaan kohdennus siten, jotta kohdennetaan tukea vaikka metsähakkeeseen. Sen pitäisi ilmeisesti lähteä siitä, paljonko sieltä lähtee haketta. Se on vähän mutkikkaampi systeemi kuin tukea voimalaitosta. Kuitenkin se turvaisi mahdollisuuden, että ei tuettaisi jotain sahanpurua, koska suurin osa tänäkin päivänä menee jalostukseen. Sitä käytettäneen tänä päivänä noin miljoona kuutiota erinäköisiin tuotteisiin, jotka tehdään suomalaisissa tehtaissa ja viedään ulos vähän kalliimmalla hinnalla, kuin sen arvo on energiakäytössä. En tässä lähde esitystä tekemään, mutta asiaa voisi pohtia. Ministerit eivät ole paikalla, mutta viesti kulkeutunee myös asianomaisten päättäjien taholle, ketkä näitä asioita valmistelevat.

Puun osalta, kun katsotaan kokonaistasetta, meillä on valtavat reservit ensiharvennuspuuta ja hakkuutähteitä, tehtaiden jätettä, jotka vielä ovat hyödyntämättä. Oikeastaan ed. Rajamäki totesikin, mitä se mahdollisesti tarkoittaisi työpaikkoina. Koko Euroopan unionissahan on sellainen linjoitus tehty, että on tarkoitus kaksinkertaistaa bioenergiatuotanto. Suomessa olemme edellä muista Euroopan maista. Jos me kaksinkertaistaisimme energian tuotantomme Suomessa, se nousisi hurjiin lukemiin. Tänä päivänä lienee sillä tavalla, että se on jotakin 25 prosentin luokkaa ja vähän ylikin, mitä kokonaisuudessaan jo bioenergiaa tuotetaan. Sehän tarkoittaisi sitä, että menisimme koko energiapuolella jo puoleen, jos kaksinkertaistaisimme puulla, turpeella ja kaikilla muilla bioenergioilla tuotetun sähkön ja lämmön.

Pitäisi kuitenkin ajatella niin, että niin paljon hyödynnetään kuin voidaan, mutta katsotaan järkevästi se, jotta pidetään myös hengissä se teollisuus, joka tarvitsee raaka-ainetta, eli laske-

taan jalostusarvo: Kumpi on arvokkaampaa, onko arvokkaampaa polttaa se vai tehdä tuotteeksi ja myydä ulos?

Ed. Kekkonen: Rouva puhemies! Ed. Lahtelan viimeiseen kysymykseen olisi tietysti oikopäätä helppo vastata, että pitää tehdä tuotetta eikä polttaa. Sillä lailla se kasvaisi lisäarvoa, jota nyt tarvitaan.

Rouva puhemies! Kun ed. Pekkarinen pohdiskeli tukipolitiikkaa, Euroopan unionin osalta on niin, että Euroopan yhteisön perustamissopimuksen säännökset rajoittavat valtion tukien käyttöä talouspolitiikan välineenä. Sopimuksen 92 artiklassa todetaan, että jäsenvaltion myöntämä taikka valtion varoista muodossa tai toisessa myönnetty tuki, joka vääristää tai uhkaa vääristää kilpailua suosimalla jotakin yritystä tai tuotannonalaa, ei sovi yhteismarkkinoille siltä osin kuin se vaikuttaa jäsenvaltioiden väliseen kauppaan.

Lähestyn tässä ed. Pekkarista, ihan sitä, mitä hän sanoi. Komissio on kuitenkin useissa tapauksissa myöntänyt lupia tukien käyttöön. Tämä on fakta, joka kannattaa pitää mielessä aina, kun me tässäkin salissa näitä asioita käsittelemme. Meidän ei pidä liian orjallisesti noudattaa sitä direktiiviviidakkoa, joka meidän edessämme näkyy, vaan meillä on mahdollisuus toimia hyvinkin omaperäisesti ja kansallisesti tehokkaasti ja itseämme maksimaalisesti hyödyttävällä tavalla.

Otan yhden esimerkin, joka on tuulivoima. Minusta on erittäin sympaattista, että Kioton kokouksen jälkeen, ylipäänsä sen ympäristökeskustelun jälkeen, jota on maailmassa käyty, me tuemme tuulivoimaa siitä huolimatta, että varmasti kaikki tiedämme, että yksikään sellutehdas ei tuulella pyöri, mutta sillä on sellaista marginaalista merkitystä, joka on lisänä, enempänä kuin rikkana rokassa.

Ed. Elo: Puhemies! Ensinnäkin on helppo yhtyä ed. Kekkosen näkemyksiin siitä, että me Suomessa emme nyt aina noudattaisi mallioppilaan tavoin kaikkia direktiivejä, koska muissakaan EU-maissa ei aina piitata vaan katsotaan kansallista etua, johon ed. Pekkarinen puheenvuorossaan viittasi Saksan osalta. Minä olen sitä mieltä, että Suomi ehkä vähän liiankin usein on mallioppilas. Me haluamme olla malliksi muille, ja samanaikaisesti ainakin joissakin tapauksissa saattaisi olla kysymys siitä, että entistä tiukemmin puolustettaisiin myös kansallisia etujamme.

Puhemies! Minun tarkoitukseni oli kuitenkin sanoa se, että kun ed. Pekkarinen puhui ympäristöohjaavuudesta ja siitä, että kun tehtiin edellisiä veroratkaisuja, ympäristöohjaavuus poistettiin, se pitää paikkansa. Mutta niin kuin ed. Pekkarinen muistaa, kysymys oli siitä, että Suomessa energian hinta, sähkön hinta, oli noussut niin korkeaksi, että sitä ei kannattanut enää hiilivoimaloissa tuottaa ja siitä johtuen me jouduimme uudenlaisiin ratkaisuihin.

Puhemies! Lopuksi haluan vielä sanoa sen, että kaikkiin energiamuotoihin, kaikkeen energian tuotantoon, näyttää liittyvän suuria ympäristöongelmia.

Mitä tulee turpeeseen ja puuhun, siinä en ole samaa mieltä kuin ed. Pekkarinen, että meidän ei kannata asettaa näitä vastakkain vaan katsoa hyvin järkevästi ja pragmaattisesti, mikä on kansakunnan etu näissä asioissa. Mutta jos katsoo, mitkä ovat ympäristöllisesti ehkä kaikkein ongelmattomimpia, niitä on: vesivoima. Vesivoima on suurin piirtein loppuun rakennettu. Meillä ei ole mahdollisuuksia lisätä sitä. Tuulivoimaa, johon ed. Kekkonen viittasi, josta itse puhuin, voidaan lisätä. Siinäkin on ympäristöongelmia, niin kuin me tiedämme. Aurinkoenergia ei ole kovin realistinen Suomessa, joten, puhemies, ehkä teitä vähän hymyilyttää, kun minun vaihtoehdokseni tulee ydinvoima. Ydinvoima on ehdottomasti se, mitä me tarvitsemme esimerkiksi, jos me aiomme Kioton sopimukseen liittyvän nollatason hiilidioksipäästöjen osalta saavuttaa eli vuoden 99 tasolle päästä.

Puhemies! Lopuksi sanon vielä sen, että Ruotsissa tilanne on paljon helpompi, kun siellä nyt lähdetään ydinvoimaa purkamaan. Siellä on vesivoimaa 50 prosenttia sähkön tuotannosta, ydinvoimaa toiset 50 prosenttia. Suomi on paljon monimutkaisempi maa.

Ed. Pekkarinen: Arvoisa puhemies! Ed. Kekkosen ja ed. Elon puheenvuorot olivat niiltä osin aivan erinomaisia, että niiden henki oli se, että ei meidän tarvitse olla turhan orjallinen erilaisten EU-normien, EU-direktiivien, suhteen. Tämä pitää paikkansa muun muassa suhtautumisessa tukipolitiikkaan. Säädökset sanovat sitä, mitä puhujakorokkeelta sanoin ja mitä ed. Kekkonen toisti liittyen tuen periaatteelliseen kielteisyyteen, jota komission piirissä, EU:n piirissä, on, mutta näitä säännöksiä rikotaan, ei noin vain rikota, vaan neuvottelemalla kovasti kättä vääntäen haetaan oikeudet siihen, että hyvää kansallista kotimaista energialähdettä voi-

daan jopa tukea. Se on ihan oikein ja perusteltua.

Mutta erinomaisista puheenvuoroista, joita edustajatoverit edellä käyttivät, minä en tainnut oikein ymmärtää, mitä sen erinomaisen hienon linjan kanssa on tekemistä sillä hallituksen esityksellä, joka nyt on meidän käsittelyssämme. Kun nyt voitaisiin suhtautua edes sillä tavalla myönteisesti toiseen tärkeään kotimaiseen energialähteeseen eli turpeeseen, että jättää sitä nyt ainakin verottamatta, hallitus päinvastoin kiristää nimenomaan turpeen verotusta niin, että ylivoimaisesti eniten prosentuaalisesti juuri turpeen verotus kiristyy ja niin, että verotuottoakin turpeesta aiotaan ottaa 65 miljoonaa markkaa enemmän ensi vuonna kuin tänä vuonna otetaan.

Minä toivoisin, että tämä myönteinen perusasenne, joka sekä ed. Elolla että ed. Kekkosella on äskeisten puheenvuorojen perusteella, realisoituisi myös käytännön teoiksi, voitaisiin ojentaa kättä kotoiselle energialähteelle, tässä tapauksessa turpeelle ja aivan hallituksen esityksen mukaan puulle. Se on minusta puun osalta ihan oikean suuntainen toimi, joka esitykseen sisältyy.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

6) Hallituksen esitys laeiksi sijoituspalveluyrityksistä annetun lain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Hallituksen esitys 56/1998 vp

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

7) Hallituksen esitys laiksi lähestymiskiellosta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Lähetekeskustelu
Hallituksen esitys 41/1998 vp

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin lakivaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Haatainen: Arvoisa rouva puhemies! Hallituksen esitys laiksi lähestymiskiellosta on vihdoinkin saatu eduskuntaan, ja se on hyvä asia, että tämä vihdoinkin on täällä. Tasa-arvoasiain neuvottelukunnassa meillä on toiminut jo tämän vuosikymmenen vaihteesta, 90-luvun ajan, väkivaltajaosto, ja vuonna 91 väkivaltajaosto teki mittavan työn, jossa tehtiin runsaasti esityksiä siitä, miten naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa voitaisiin vähentää ja ehkäistä. Seksuaalirikoslainsäädäntöpaketissa on osa näistä esityksistä, osa on toteutettu aikaisemmin, ja nyt erillisenä lähestymiskieltoasia on saatu eteenpäin.

Tämähän on erittäin tärkeä instrumentti, väline, ehkäistä väkivaltaa ja suojella väkivallan uhria myös niissä tilanteissa, joissa selkeää väkivallantekoa ei ole tapahtunut mutta on varmasti syytä olettaa, että jotakin tapahtuu, mikäli uhkauksen uhri ei saa viranomaisilta suojelua.

Lähestymiskiellon eteneminen on ollut varsin hidasta oikeusministeriössä. Sitä on jouduttu moneen otteeseen hoputtamaan ja on myös ed. M. Pietikäisen tekemän lakialoitteen perusteella myös hoputettu, samoin tasa-arvoasiain neuvottelukunnasta moneen otteeseen oltu yhteydessä. Tietysti kiitos täytyy sanoa edelliselle oikeusministerille Häkämiehelle, joka pisti nähtävästi vauhtia valmisteluun, ja saatiin asia vihdoinkin käsittelyyn.

Ruotsissahan lähestymiskielto on ollut voimassa kymmenen vuotta, ja Suomen käytäntö, joka nyt omaksutaan, vastaa hyvin pitkälti ruotsalaista käytäntöä. Myös Norjassa on kolmen vuoden ajan ollut lähestymiskielto ja Isossa-Britanniassa on eräänlainen käytäntö. Myös Euroopan muissa maissa on tietynlaisia tapoja, mutta ne eivät vastaa pohjoismaista ja brittiläistä lähestymiskieltokäytäntöä.

Tämä on tervetullut väline naisten turvallisuuden lisäämiseksi. Puhun naisista sen vuoksi, että Ruotsinkin kokemuksen perusteella lähestymiskieltotapaukset ovat etupäässä miehiä ja liittyvät hyvin usein parisuhdetilanteisiin ja erotilanteisiin, joissa miehinen väkivallan käyttö ilmenee. Muutamia tapauksia on ollut myös naisten osalta.

Ruotsissa on myös varsinaisen lähestymiskiellon eli suoja-alueen luomisen lisäksi käytössä tai mahdollista saada turvapaketteja. Näihin paketteihin kuuluvat yksinkertaisesti erilaiset hälytyslaitteet ja turvapuhelimet, joilla saa nopeasti suoran yhteyden poliisiin. Nämä turvapuhelimet ovat lainattavissa poliisilaitokselta. Minusta tämän esityksen lisäksi pitäisi nyt valmistelussa kiinnittää huomiota siihen, että tällaisia turvalaitteita olisi käytössä ja ne voisivat olla lainattavissa joko turvakodeista tai poliisilaitokselta.

Suomessa ei tällaista käytäntöä vielä ole, mutta hallituksen esityksessäkin todetaan, että lainsäädäntö ei estä niiden käyttöä, ja päinvastoin jätetään auki se, että tätä keinoa voitaisiin harkita.

Erityistä huomiota pitää minusta kiinnittää myös lasten turvallisuuteen. Kun lapsia avioerotapauksissa yhteishuoltajuudella huolletaan ja ollaan vierailulla molempien vanhempien, vuoroin toisen ja toisen luona, näissä lasten luovutustilanteissa väkivaltatilanteet helposti puhkeavat. Erityisesti turvakotien taholta on tuotu esiin huolta siitä, että väkivaltaiseksi tiedetyn puolison hillitsemiseksi on voitava saada virka-apua myös niihin tilanteisiin, kun lapsia vanhemmalta toiselle siirretään. Erityisesti tämän pitäisi olla itsestäänselvää silloin, kun on kysymys henkilöstä, jolla on aikaisempaa väkivaltaista käyttäytymistä. Tällä hetkellä ajatellaan, että riittää, kun on joku ulkopuolinen aikuinen läsnä, mutta turvakotien esimerkit viittaavat siihen, että tämä ei pelkästään riitä, että virkavalta on ainoa, jota totellaan ja uskotaan. Tästä syystä minusta olisi oltava itsestäänselvää, että virka-apua olisi saatavissa ennakkoon, ennen kuin mitään tapahtuu.

Tärkeää olisikin, että lähestymiskielto saadaan ripeästi käytäntöön, jotta turhilta väkivaltatilanteilta vältytään ja tilanteet voidaan rauhoittaa etukäteen. Toivon mukaan lähestymiskielto poistaa ne ikävät tapaukset, joista noin vuosi sitten yksi oli paljon esillä lehdistössä Uudellamaalla. Siinä uhri haki apua mutta ei sitä saanut. Lehtitietojen mukaan jopa naapurit olivat suojaamassa ja auttamassa, mutta kuinka ollakaan, surma tapahtui. Näitten tilanteitten ehkäisyyn tämä laki on erittäin tervetullut. Toki tämä ei pysty poistamaan kaikkia tapauksia. Ruotsinkin esimerkin perusteella on aina tietty osa, joka on päättänyt väkivallantekonsa toteuttaa. Niissä tapauksissa tietysti keinot ovat hyvin vähäiset. Mutta toivon asialle ripeää käsittelyä ja sitä, että tämä tulee käytäntöön hyvin nopeasti.

Ed. M. Pietikäinen: Fru talman! Äntligen! Lagförslaget om besöksförbud är efterlängtat och välkommet. Sedan jag lämnat in en lagmotion om besöksförbud år 1995 har beredningen varit grundlig men pinsamt långsam. Men i det här skedet känns det bra och jag vill gärna framföra ett tack till förra justitieministern Kari Häkämies, som målmedvetet bidragit till lagens förverkligande.

År 1995 inlämnade jag alltså en lagmotion om besöksförbud. Mitt förslag gick ut på att förhindra att en person som blivit utsatt för ett brott eller ett allvarligt hot på nytt skall angripas av samma person. Besöksförbudet innebär förbud för gärningsmannen, som ofta är en f.d. äkta man eller pojkvän, att söka upp offret eller ta kontakt med henne på annat sätt, t.ex. genom brev eller telefonsamtal. Personen kan förbjudas att kontakta en annan person om liv, hälsa, frihet eller frid är i fara. En förutsättning för ett besöksförbud är att det finns en återfallsrisk. Effekten av besöksförbud kan ökas t.ex. genom säkerhetsanordningar och alarm.

Lakiesitys lähestymiskiellosta on odotettu ja tervetullut. Sen jälkeen kun jätin lakialoitteen lähestymiskiellosta vuonna 1995, on valmistelu ollut perusteellista mutta mielestäni piinallisen hidasta. Tässä vaiheessa kuitenkin tuntuu hyvältä, ja haluan mielelläni esittää kiitokseni edelliselle oikeusministerille, ed. Kari Häkämiehelle, joka määrätietoisesti on vaikuttanut lain toteutumiseen.

Vuonna 1995 tein siis lakialoitteen lähestymiskiellosta. Ehdotukseni tarkoituksena oli estää rikoksen tai vakavien uhkailujen kohteeksi joutuneen henkilön joutumista uudelleen saman henkilön teon kohteeksi. Lähestymiskielto kieltää tekijää, joka usein on entinen mies tai miesystävä, tapaamasta suojattua henkilöä tai ottamasta muulla tavalla yhteyttä häneen, esimerkiksi kirjeitse tai puhelimitse. Henkilön hengen, terveyden, vapauden ja rauhan suojaamiseksi voitaisiin kieltää jotakuta ottamasta toiseen yhteyttä. Lähestymiskiellon edellytys on rikoksen uusimisvaara. Lähestymiskieltoa voidaan tehostaa esimerkiksi turvalaitteiden ja hälyttimien avulla.

Lakialoitteessani, jonka muuten yli sata kansanedustajaa allekirjoitti, esitin, että lähestymiskielto määrättäisiin tietyksi ajaksi, enintään vuodeksi kerrallaan. Näin on myös hallituksen esityksessä. Lähestymiskieltoa rikkova voidaan tuomita sakkoihin tai enintään yhdeksi vuodeksi vankilaan.

Olen iloinen, että esitys on nyt tullut eduskuntaan. Monet naiset ovat hyvin kauan odottaneet tätä päivää. Kyse on uhatuista naisista, jotka ovat voimattomia ilman lähestymiskieltolakia. Valitettavasti on aivan liian monta julmaa esimerkkiä siitä, miten etupäässä naisia on kohdeltu todella kaltoin. Ihmiset, jotka aikaisemmin ovat olleet läheisiä, ovat pahoinpidelleet naisia vakavasti, jopa tappaneet heidät.

Finland har hittills nästan helt saknat lagstiftning med stöd av vilken en person kunde förbju-

das att träffa en annan. Erfarenheterna i Sverige och Danmark av lagarna om besöksförbud har varit positiva. Lagarna har förhindrat våld och haft en avskräckande effekt.

Våldsstatistiken i Finland visar att i medeltal varannan vecka dör en finländsk kvinna som följd av våld, som hon utsatts för från sin man eller manliga bekant. Polisen får årligen rapporter om 400 våldtäkter, men man beräknar att det verkliga antalet är mellan 6 000 och 10 000. Årligen misshandlas cirka 20 000 personer i vårt land och 40—60 000 kvinnor råkar ut för familjevåld varje år. Endast en bråkdel av dessa kommer till polisens kännedom.

Familjevåld är, sorgligt nog, allmänt i Finland. Undersökningar visar att familjevåld förekommer i 12 procent av finländska familjer. Våld utövas främst mot kvinnor men också mot barn, män och pensionerade. Familjevåldet leder i mer än hälften av fallen till att en kvinna skadas. I familjevåld är det fråga om både fysiskt och psykiskt våld. Tyvärr slutar det psykiska våldet och hotelserna allt som oftast i fysiskt våld. Myndigheterna är maktlösa mot hotelserna, de har få befogenheter att ingripa förrän det har hänt någonting. Och då kan det vara för sent.

Naisiin kohdistuvien väkivaltatekojen tilastot puhuvat karua kieltään: on ryhdyttävä kiireellisiin toimenpiteisiin uhattujen naisten elämän pelastamiseksi. Naisiin kohdistuva perheväkivalta ja väkivalta ovat kaikkialla vaikea yhteiskunnallinen ongelma. Ongelmaan on tartuttava yhteiskunnan eri tasoilla ja sektoreilla. Kyse on ongelmavyyhdistä, johon punoutuu sosiaalipsykologiaa, sosiaalipolitiikkaa, etiikkaa, lainsäädäntöä, lainvalvontaa ja kasvatusta.

Meidän on luonnollisesti pureuduttava väkivaltaan ja sen perussyihin tiedottamisen ja ehkäisevän työn avulla, mutta tarvitaan myös voimatoimia, kun väkivallan uhka on jo tosiasia. Esitys on siksi kiireellinen. Verrattuna muihin Euroopan maihin Suomessa lähestymiskieltojärjestelmä on edennyt kovin vitkaan. Lähestymiskieltoa on sovellettu jo kymmenen vuoden ajan muissa Euroopan maissa.

Hallitus on sitoutunut toimenpiteisiin naisiin kohdistuvan väkivallan estämiseksi. Helmikuussa 1997 hyväksytyssä hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa todetaan muun muassa, että on tärkeää kerätä tietoa väkivallan laajuudesta, ilmenemismuodoista, sen aiheuttamista haitoista ja kustannuksista ja siitä, miten yhteiskunnan tukimuodot ja lait toimivat sekä miten niitä mahdollisesti tulisi täydentää ja mihin muihin toimenpiteisiin tulisi ryhtyä.

Tänä vuonna on myönnetty 1,5 miljoonaa markkaa maan laajuiseen hankkeeseen, jonka tarkoituksena on ehkäistä naisiin kohdistuvaa perheväkivaltaa ja väkivaltaa. Tarkoituksena on muun muassa yhdessä erilaisten kansalaisjärjestöjen kanssa järjestää tiedotuskampanjoita kaikenlaista väkivaltaa vastaan.

Toivon, että lakiesitys valmistellaan valiokunnassa nopeasti. Toivon myös, että tiedonvälitys siitä, että on mahdollista vaatia lähestymiskieltoa, on tehokasta, jotta uhrit ja uhatut henkilöt voivat turvautua lähestymiskieltoon ja täten saada apua ja turvaa tilanteessa, jossa käytännössä on kyse elämästä tai kuolemasta.

Fru talman! Jag utgår ifrån att beredningen och den fortsatta behandlingen av lagförslaget skall vara grundlig men snabb, och det är hela tiden skäl att hålla i minne att det kan vara fråga om liv eller död och att besöksförbud är ett medel som jag hoppas kan bidra till att också rädda människoliv.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Väkivalta ja väkivaltaisuus ei ruumiillistu miehiin tai naisiin. Se ei tunne sosiaaliluokkia eikä ikää. Tämän olemme nähneet virallisista tilastoista. Tämän tiedän oman ammattitaustani perusteella toimittuani 15 vuotta turvakodin johtajana ennen kansanedustajaksi tuloani.

Tätä lakiesitystä on todella, kuten täällä on todettu, odotettu pitkään. Sitä on valmisteltu pitkään ja huomattavasti kauemmin esitetty lastensuojelu- ja naisjärjestöjen sekä sosiaalijärjestöjen toimesta.

Lakiesitys tulee toimimaan, niin toivon, kuten aikanaan turvakoti, kun se perustettiin. Kun turvakoti perustettiin, se ennen kaikkea oli myös odotettu, todellinen fyysinen turvapaikka niille, jotka omassa kodissaan joutuivat väkivallan tai uhkauksien kohteeksi. Mutta ennen kaikkea sen yhteydessä järjestetyllä laajalla tiedotuskampanjalla oli merkitystä sikäli, että tuli tietoon, että on mahdollisuus, että väkivallan kohteeksi joutunut lähtee turvakotiin. Pelkällä turvakodin olemassaololla oli jo merkitystä, kuten selkeästi tämänkin lain perusteluissa on todettu.

Toivotaan, että myös tämän lain voimaantulon jälkeen tällä on jo olemassaolollaan joku merkitys. Näin tulee uskoakin. Samasta syystähän me laitamme liikennemerkkejä. Samasta syystä lukee maantiellä: ”Tällä tiellä suoritetaan

valvontaa!", Oletetaan, että ajettaisiin varovaisemmin. Kun tällä alueella suoritetaan valvontaa, se toivottavasti tuottaa tulosta.

Täällä on tuotu esiin perheväkivaltatapaukset, joilla mitä suurimmassa määrin varmasti on ainakin välillinen vaikutus. Totta on se, että tätä voidaan tietysti rikkoa, tätä voidaan tulkita, voidaan tulkita, mikä on asiallinen asia, jolloin ottaa yhteyttä jne. Tämä antaa kuitenkin välineen siihen, että kun suoritetaan hälytys, niin tämän tyyppisessä tapauksessa, jossa lähestymiskielto on määrätty henkilölle, on laki, jonka puitteissa voidaan toimittaa henkilö pois.

Käytännössä olen itse joutunut hyvin läheltä työssäni seuraamaan tapausta, jossa kaikki tiesivät, että tapaus tulee johtamaan tappoon. Ei ollut tehtävissä mitään. Poliisivartiossa veimme henkilöä töihin ja toimme takaisin, mutta tämän myöhemmän uhrin jatkuvaa seuraamista ei voitu lopettaa poliisitoiminkaan, koska seuraaja ei ollut vielä tehnyt mitään. Hän vain uhkasi. Juuri silloin toivottiin esimerkiksi tämän tyyppistä lakia.

Tämä liittyy myös väkivaltaisten henkilöiden kanssa työskentelevien yksityiselämään. Erityisesti tätä on pyydetty muun muassa pienten lasten hoitokotien henkilökunnalle tilanteissa, joissa huostaanotot joudutaan tekemään vastoin vanhempien tahtoa. Nämä uhkaukset kohdistuvat ei pelkästään hoitolaitoksissa työvuorossa oleviin vaan myös heihin yksityishenkilöinä heidän kodeissaan sekä vastaavasti myös turvakotien henkilökuntaan.

Ei se turvakotikaan ole semmoinen paikka, jota ei voi käydä uhkailemassa ja aiheuttaa yleistä hysteriaa talon sisällä. On selvää, että nykyisin varsinkin poliisien ollessa vähissä on mahdotonta saada jatkuvaa poliisivartiota turvakodin eteen. Vaikka poliisin ja turvakotien toiminta ja yhteistyö on saumatonta, niin tällaisessa tapauksessa, kun tätä lakia voidaan käyttää hyväksi, toiminta on selkeämpää ja nopeampaa silloin, kun tiedetään, että uhkauksilla on todellinen toteutumisen mahdollisuus.

Toivon paikalla olevilta lakivaliokunnan jäseniltä, että niille henkilöille, jotka ovat tätä pitkään odottaneet, voisimme ennen kesälomia, ennen lukemattomia kesän tapahtumia, antaa lahjaksi sen, että tämä laki olisi valmis. Toivon sitä näiden perheiden ja näiden perheiden kanssa työskentelevien puolesta!

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Olen lakivaliokunnan jäsen ja vähän epäileväinen sen suhteen, pystyykö lakivaliokunta tämän vaalikauden aikana tätä hallituksen esitystä edes käsittelemään. Niin pahasti ruuhkautunut ja hidastempoinen valiokunta näyttää olevan. Miksei, jos asia nostetaan toisten ohi, mutta aika huolestuttava tilanne näyttää olevan.

Lähestymiskieltoa koskeva hallituksen esitys, niin kuin hyvin esittelystä nähdään, kieltää tapaamisen tai yhteydenpidon sellaisen henkilön taholta, joka saattaa olla hengen, terveyden, vapauden tai rauhan puolesta uhkana henkilölle. Tätä voidaan tietysti laajentaa myös alueellisesti sillä tavalla, että henkilö ei voi tulla lainkaan sellaisen henkilön kodin tai työpaikan lähettyville, jota tällä lailla halutaan suojella. Päätöksenhän tekee asiassa tuomioistuin, mutta, mikä merkittävää, pidättämiseen oikeutetulla poliisimiehellä, siis vähintään komisariolla, on oikeus asettaa tällainen kielto, joka kolmen päivän kuluessa on alistettava tuomioistuimen ratkaistavaksi.

Tämän tyyppisiä kieltoja on monessa muussa maassa, ilmeisesti myös Yhdysvalloissa, missä on tehty tämän tyyppisestä asiasta parikin kauhuelokuvaa; saattaa olla sama juoni mutta kaksi eri versiota ja näyttelijöinä kaksi Robertia: DeNiro ja Mitchum. Monet meistä ovat varmasti niitä katselleet: vankilasta päässyt mielenvikainen mies kyttäämässä vaimoaan ja lapsiaan. Nämä ovat todella vaikuttavia esityksiä. Oikein karmii tällaisen vanhan konstunkin selkäpiissä, joka on katsellut näitä elokuvia, jotka liittyvät juuri tällaiseen tapahtumasarjaan hyvin läheisesti.

Aikanaan, kun ed. M. Pietikäisen esitys eduskuntaan tuli, minä kyllä vähättelin sitä siinä mielessä, että ajattelin, että sillä ei ole oikeastaan vaikutusta sellaisissa tapauksissa, joissa ihmisten välinen jännite on tietyllä tavalla kasautunut, niin kuin avioerotapauksissa monta kertaa on. Minä tiedän kokemuksesta, kun pitkän poliisiurani aikana olen joutunut näissä asioissa touhuilemaan, että saattaa jopa vain ärsyttää tällainen kielto toimintaan henkilöä, joka on tietyllä tavalla luiskahtanut raiteiltaan.

Mutta myöhemmin, kun olen asiaa tarkemmin miettinyt, olen tehnyt pari kirjallista kysymystäkin ja positiivisessa sävyssä yrittänyt tietyllä tavalla kiirehtiä asiaa, koska tästä ei tietysti juurikaan ole haittaa. Tuomioistuimen määräämä tai vahvistama kielto eräissä tapauksissa tietysti saattaa vaikuttaa niin, että se on suojaksi ja turvaksi tälle kohteelle, jota on haluttu suojella. Normaalitapauksissa se ei tietysti vaikuta mitään, mutta saattaa ärsyttää, jos on pahasti raiteiltaan luiskahtanut ihminen, joka on ottanut

päämääräkseen vahingoittaa esimerkiksi entistä vaimoaan tai miestään, kuinka vain. Kai joskus nykyisin niinkinpäin on. Ei tämä kyllä sitä estä.

Mutta tässä on yksi hyvä puoli, ja se on se, että tämä antaa poliisille toimintamahdollisuuden, aivan niin kuin ed. Puisto totesi. Tänä päivänä jos poliisi tietää, että uhka on olemassa, jos selvästi on näyttöä siitä, että henkilö saattaa syyllistyä rikokseen, poliisi voi ottaa säilöön, oliko se nyt 12 tunniksi, vai mitä se oli. — On niin pitkä aika siitä, kun niitä pykäliä olen lueskellut, joka tapauksessa tällä tavalla. — Mutta mahdollisuudet puuttua näihin asioihin ovat äärettömän huonot. Mutta nyt, kun aloiteoikeus on nimenomaan poliisilla itsellään tarvittaessa ilman tuomioistuinta, tämä merkitsee poliisille erinomaisen hyviä mahdollisuuksia puuttua nopeasti asiaan, jos nähdään, että tällainen uhka on olemassa. Tässä mielessä pidän tätä asiaa kaikkein tärkeimpänä.

Tietysti poliisi ei voi ryhtyä vartioimaan, niin kuin jossakin yhdysvaltalaisissa filmeissä, missä on nuoren kauniin naisen kotona joku vielä komeampi etsivä yökaudet vahtimassa, että mitään ei tapahdu. Ei se varmasti Suomessa tällä tavalla tapahdu. Mutta on joka tapauksessa puuttumismahdollisuus silloin, kun tarve havaitaan, mahdollisuus nopeasti puuttua. Tässä mielessä tämä laki on erittäin hyvä. Nimenomaan poliisin puolelta toimenpiteiden mahdollistaminen auttaa turvakysymyksessä uhan alla olevaa ihmistä. Se on avuksi nimenomaan ei yksin tälle henkilölle, jota tässä suojellaan, vaan myös poliisille, joka monta kertaa on neuvoton, kun ei tiedä, mitä voisi tehdä. Saattaa tehdä riskillä jotakin sellaista, mistä joutuukin sitten vastaamaan, mutta on kun on tällaiset säännökset, se auttaa poliisia. Tässä mielessä pidän erittäin tärkeänä, että tämä laki tulee voimaan.

Näkemykseni ovat ehkä hieman eriperusteiset kuin joillakin muilla, mutta kuitenkaan sillä ei ole mitään merkitystä. Näin ollen suhtaudun tähän hyvin positiivisesti. Mutta niin kuin sanottu, kyllä lakivaliokunnan työmäärä on sellainen, että epäilen pahasti, koska tämä sieltä esille tulee, ellei sitten tehdä erikoistoimenpiteitä. Täällä vain täytyy sitten muidenkin kansanedustajien patistaa tätä asiaa viemään eteenpäin.

Ed. K e k k o n e n : Arvoisa rouva puhemies! Tämä on epäilemättä tärkeä laki. Minusta oli hyvä, että ed. Aittoniemi oman ammattinsa edustajana puuttui siihen puoleen asiaa, johon me vähemmän asiaan perehtyneet emme yleensä osaa puuttua tai jos yritämmekin, emme osaa muotoilla asioita niin, että ne tulisivat ymmärrettäviksi. Minä luulen, että tämä näkökulma on tärkeä, minkä ed. Aittoniemi otti, että poliisi saa ikään kuin instrumentteja toimia, sen sijaan että aiemmin on ollut sellainen tilanne, jossa on joutunut olemaan vähän neuvoton sen suhteen, mitä saa ja mitä voi tehdä. Minusta oli hyvin tärkeää, että tämä näkökulma tuli esille.

Arvoisa rouva puhemies! Viittaan ed. Puiston puheenvuoroon, kun hän sanoi, että väkivaltakysymykset eivät katso sukupuolta. Minä nyt toivon, että en saa sovinistin mainetta, kun sanon, että olisi kovin hyvä, että tätä hyvää kokonaisuutta ei nähtäisi vain niinpäin, että se konna on aina mies ja uhri nainen. Aivan epäilemättä enemmistössä tapauksia juuri näin on. Ilman muuta näin on. Mutta on ihan varmasti myös päinvastaisia tapauksia.

Kun näitä päinvastaisia tapauksia on, niin toivon, että se näkökulma, jolla tätä esitystä valiokunnassa tullaan käsittelemään, olisi sillä lailla laaja, että se ei olisi vain asetelma mies — nainen = konna — uhri, vaan myös sillä lailla laaja näkökulma, että kyllä nainenkin joskus saattaa toimia tavalla, jonka valossa on hyvä tarkastella tätä lainsäädäntöä.

Ed. K r o h n : Arvoisa puhemies! Aivan muutamaan seikkaan kiinnittäisin huomiota. On hyvä, että tämä lakiesitys on tänne tullut, vaikka se on, niin kuin on sanottu monta kertaa, viipynyt kauan. Itseäni ilahduttaa paljon, että voidaan katsoa näitä kertoja, jolloin Suomen kansainväliset sitoumukset, joita on tehty varsinkin naisten aseman parantamiseksi, vaikuttavat Suomen lainsäädäntöön. Suomella on minusta ollut sellainen tapa, että aina allekirjoitetaan kauniita sitoumuksia, jotka ikään kuin antavat meille laillisia velvoitteita, mutta sitten, kun pitäisi tehdä omassa maassa lainsäädännöllisiä toimenpiteitä, näitä ei ole tehty.

Kyllä tätä asiaa selkeästi, kun lukee hallituksen esittelytekstiäkin, pidetään nimenomaan keinona parantaa erityisesti naisten asemaa. Puhutaan myös iäkkäistä vanhemmista. Ei pidä myöskään minun mielestäni lakaista asioita maton alle. Vaikka jotkut asiat yhteiskunnassa ovat tilastollisesti keskimäärin mies — nais-kysymyksiä, tällainen tilastojaottelu ei kata kaikkia yksittäistapauksia.

Sikälikin tämä on juuri oikeanlaista suuntaa, että perheen parissa tapahtuvat, erityisesti naiseen kohdistuvat ihmisoikeusrikkomukset eivät

ole enää vain yksityisen elämän asioita, joita yhteiskunnan antama ihmishengen turva ei koskisi. On aina ollut ongelma perheväkivalta-asioissa siinä, minkä sanktiojärjestelmän tai turvajärjestelmän piiriin ne kuuluvat. Tämä on minusta selkeä parannus.

Jos ja kun tämä laki saadaan voimaan, käytännössähän on merkitystä sillä, miten tätä ruvetaan käyttämään. Laki vaatii, niin kuin tietysti oikein on, kiellon kohteeksi joutuneen kannalta objektiivisen näytön. Ei riitä uhatuksi tulleen oma kertomus, vaan pitää olla jotain näyttöä, jota arvioidaan. On tärkeää kuitenkin, että näyttökynnys ei muodostu niin korkeaksi, että lähestymiskieltoa ei käytännössä määrätä. Ajatellaan esimerkiksi puhelinterroria tai muuta. Pitääkö puhelinta seurata viikkokausia, ennen kuin voidaan kielto määrätä? Eli käytännössä se kynnys, miten näyttö vaaditaan, tulee olemaan keskeinen lain käyttökelpoisuuden toteuttamisessa. Siitä varmaan lakivaliokunta antaa viisaita ohjeita.

Esityksessä mainitaan, että sillä ei ole juuri vaikutuksia valtiontalouteen. Sanotaan, että näitä on varmaan niin vähän, että poliisi ei tarvitse lisäresursseja. Se on tietysti ihan hyvä tavoite tässä velkaantumistilanteessa, mutta ehkä älyllisesti vähän epärehellistä. Tiedämme, että jos tulee uusia tehtäviä eikä tule uusia resursseja, uudet tehtävät helposti jäävät pinon pohjimmaisiksi. Jos poliisille ei anneta resursseja hoitaa tätä tehtävää, itse en ehkä usko, että ensimmäiseksi tällainen vaikea uusi asia, jossa puututaan hyvin intiimiin elämänalueeseen, saisi arvoisensa huomion. Toivon, että valiokunta asiaa käsitellessään perehtyy siihen, vastaako tämä optimistinen ote, että pärjätään entisillä voimilla, todellisuutta. On huono asia antaa sellaisia uusia lakeja, jotka antavat ihmiselle illuusion jostakin turvasta, jota ei ole. Sekin voi olla aivan hengenvaarallista.

Ed. P u i s t o (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Puutun kahteen asiaan ed. Krohnin hyvässä puheessa.

Ensinnäkin todettiin se, että perheväkivaltaan ei enää suhtauduta intiiminä asiana, vaan se on myös yleisen syyttäjän asia. Meillä on koulutettu koulu- ja terveydenhuoltohenkilöstöä, sosiaalityöntekijöitä, neuvola- ja päiväkotihenkilöstöä, jotta tähän osattaisiin mahdollisimman hyvin ja aikaisin puuttua.

Toinen asia on se, että poliisi voi tarvita muuten lisävoimia, mutta päinvastoin tämä laki vapauttaa poliisin työvoimaa. Tällä hetkellä vakavissa — jos me puhumme todella vakavista uhkatilanteissa — poliisi joutuu pitämään partiota ainakin lähellä, jollei ovella, kun tietää, että uhkaaja on lähellä. Nyt voi paljon nopeammin toimia tämän lain turvin, kuljettaa uhkaajan pois ja lähteä muihin tehtäviin.

Ed. H e l l b e r g : Arvoisa rouva puhemies! Minusta on erinomainen asia, että lakiesitys lähestymiskiellosta on saatu eduskunnan käsittelyyn. Toivon todella, että lakivaliokunta kaikista kiireistä huolimatta mahdollisimman nopeasti pyrkii asian käsittelemään. Minusta on aika ratkaisevaa se, minkälaisen signaalin me annamme eduskunnasta yleensä siitä, missä mielessä asiaa eteenpäin viemme. Tämä on erittäin tärkeä asia.

On tietysti aivan selvää, että eihän tämä mitään täydellistä suojaa vaikeissa tapauksissa anna. Ruotsin tiedoista voidaan todeta, että ei ole selvyyttä siitä, ovatko laki ja sen nojalla määrätyt kiellot tosiasiassa auttaneet uhattuja henkilöitä. Todetaan myös, että usein avun tarve onkin tullut ilmi tai siihen on reagoitu vasta, kun rikos on jo tapahtunut voimassa olleesta lähestymiskiellosta huolimatta.

Tämä on tietysti luonnollista, mutta on aivan toinen tilanne, jos saamme lakiin näkemyksen siitä, että poliiseilla on edes mahdollisuus ottaa asia vakavasti. Tähän mennessä poliisi ei oikein ole voinut puuttua erilaisiin uhkailuihin ja muihin. Nyt tämä laki todella muuttaa tilanteen täysin. Siinä mielessä poliiseilla tulee nyt olemaan mahdollisuus. Toivottavasti poliiseilla myös on resursseja paremmin valvoa ja puuttua näihin asioihin. Meidän tehtävämme on myös valvoa, että poliiseille annetaan mahdollisimman hyvät resurssit tämänkin asian hoitamiseen.

Toivon, että lakivaliokunta ottaa asian mahdollisimman pian käsittelyyn ja saa sen päätökseen ja uudestaan meille tänne käsittelyyn.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Kun lukee lakiehdotuksen tilasto-osaa, niin hämmästyy kyllä sitä, että näin paljon meillä tehdään vuodessa väkivallantekoja. Tässähän puhutaan, että vuonna 88 oli yli 500 000 ja vuonna 93 533 000 väkivallantekoa haastattelututkimuksen mukaan, mikä kuvastaa sitä, että joka kymmenes ihminen on joutunut erinäköisen väkivallanteon uhriksi vuodessa. Tämä tuntuu hirveältä luvulta. Onko arvopohjassamme jotain pielessä, sekin on hyvä asettaa kyseenalaiseksi. Jokin meillä on epäonnistunut. Purammeko me

suomalaiset tunteita ja ahdistuksia toisiin ihmisiin vai mikä mahtaa kuvio olla, koska jos noin paljon aiheutetaan toisille tuskaa, se kuvastaa kyllä omaa pahaa mieltä? Olemmeko niin alemmuudentuntoisia, että sillä tavalla haluamme alistaa toisia? Ei se oikeastaan muuta kuvaa.

Tosin täällä todetaan, että viime vuosina perheväkivalta on vähentynyt, mikä on myönteinen seikka. Mutta nousukauden vuosista ei tiedetä, tässä puhutaan vuodesta 93, milloin perheväkivaltaa on tilastoitu, ja siinä todetaan, että luku on vähentynyt.

Mutta kaiken kaikkiaan asia lähestymiskieltolaissa tämä on sillä tavalla hyvä, kuten edelliset puhujat jo ovat todenneet, jotta tässä annetaan virkavallalle eli poliisille siinä mielessä aseita, että voidaan puuttua, ei väkivallan aseita, vaan semmoisia aseita, joilla voidaan estää tällainen tapahtuminen. Todennäköistä voi olla, että jatkossa, kun tällaisia tilastoja tehdään, nämä luvut, luulisin ainakin, vähän paranisivat.

Yllättävästi kun tässä katsoo lukusarjaa eteenpäin, onko tässä mies- vai naissuhde, niin puhutaan sillä tavalla, että perheväkivallassa naiset 56-prosenttisesti ovat olleet uhreina, mikä tarkoittaa, että aika paljon kyllä miehiäkin on hakattu. Tästähän jää 44 prosenttia vielä miehiä, joten naisetkin ovat väkivaltaistuneet viime aikoina. Siinä mielessä tämä on erittäin tarpeellinen, kun ajattelee meidänkin heikkoa sukupuolta, me nuorempina kuolemme ja muutenkin harvemmin tulemme valittamaan. Todennäköisesti, jos miehinen itsetunto olisi uskaltanut tunnustaa näissä tutkimuksissa, jotta kyllä se muija on aina silloin tällöin kopauttanut, niin voisi olla, että nämä olisivat fifty-fifty.

Omalta osaltani täytyy tunnustaa, etten ole koskaan vielä kokenut tällaista, lienenkö sitten syntynyt sellaisten tähtien alla, ettei tällaista kotona ole sattunut onneksi. Toivon mukaan tämä jatkuu näin lempeiden tähtien alla.

Siinä mielessä, kun tiedetään tämän ongelman vakavuus, tämä ei ole leikinlaskun asia. Kun ed. Aittoniemi penäsi, jotta valiokunnassa tämä asia etenisi, toivon mukaan tämä menisi tosiaan nopeasti läpi, koska jos tällä halutaan saada kipua ja tuskaa vähennettyä, niin mahdollisimman äkkiä tämä pitäisi saada eduskunnasta lävitse.

Ed. P a r t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Minusta tämä on hyvä lakiehdotus. Olen samaa mieltä siitä kuin edeltäjät, että tämä pitäisi nopeasti viedä läpi. Mutta lain sisällä on ainakin yksi kohta, jota toivoisin ed. Aittoniemen lakivaliokunnassa miettivän. Se koskee poliisia ja sen toimintaa.

Minulle soitti eilen eräs ikääntynyt herra Keski-Suomesta ja kertoi puhelimen ympärillä tapahtuvasta toiminnasta. Avioeroperhe on kysymyksessä ja joka tapauksessa vuosia jatkunut terrori. Tällä perusteella esitän, että tämä ei ole mikään sukupuoliasia. Sitä voi tehdä kumpi hyvänsä. Kun seurauksena viimein oli pumpun väsyminen, niin infarkti tuli ja paljon muita vaikeuksia sen seurauksena. Mutta kun tätä asiaa yritettiin saada virkavallan huostaan, niin todettiinkin tämmöinen, onko se näin ed. Aittoniemi, että salaisia numeroita tai mitä ne ovat, joita ei ole luettelossa eikä missään, ei ole poliisillakaan mitään asiaa kuunnella. Vaikka tunnistellaan ja suurin piirtein tiedetään, kuka on terrorismin aiheuttaja, niin näyttöasia on myös tällä kohtaa merkittävä. Se ei ole mahdollista. (Ed. Aittoniemi: Ei numero sitä estä, jos on kuuntelun edellytykset!) — Minä en tiedä, mikä sen estää, mutta näin tälle henkilölle oli Keski-Suomen pääpoliisilaitokselta ilmoitettu. Minä vain kunnioitan, mitä siellä poliisit puhuvat.

Jos ei tämmöisiä asioita saa kuntoon, niin eihän siinä monta laakia tavallisen heikon miehenkään pumppu kestä, jos yötä päivää vuodesta toiseen satoja kertoja pienellä ajalla tehdään tätä ja viritellään ihmisiä valvomaan. En tiedä, mitä kaikkea tekstiä on tullut, mutta osan sain ulos ja ihmettelin kyllä suuresti, että virkavalta ei ole liikahtanut tässä tapauksessa.

Jos näytönhaku paranee tämän lakiehdotuksen mukana ja poliisin toimintavaltuudet myös käytännössä, niin se on hyvä asia. Toivon myös nopeaa käsittelyä käyntiin.

Ed. R e h n : Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä lähestymiskiellosta on kyse tärkeästä asiasta. Jos meillä olisi ollut tämä laki voimassa muutamia vuosia sitten, joitakin henkirikoksiakin olisi varmaan voitu estää. Poliisin toimintamahdollisuudet ovat olleet erittäin rajalliset, mutta on hyvä, että siihen ollaan ilmeisesti saamassa korjaus. Tämä on tarpeen, olipa kyseessä fyysisen tai henkisen väkivallan uhka. Toivon, että lakivaliokunta käsittelee tämän pikaisesti, ja toivon myös, että kun lakivaliokunta kuulee asiantuntijoita, se selvittää, mikä vaikutus tällä lailla on esimerkiksi perheen lapsiin niissä tilanteissa, joissa kyse on puolisoiden välisistä uhkauksista. Voisi ajatella, että se tuo ennen kaikkea lapsille turvallisuutta, mutta se voi myös aiheut-

taa vieraantumista toisesta vanhemmasta, ja se pitäisi jollain pystyä välttämään tässä.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Ihan muutama kannanotto ja ensimmäinen ed. Lahtelan puheenvuoroon, jossa hän siteerasi lakiesityksen perusteluissa olleita tilastolukuja, joiden mukaan perheväkivallan määrä olisi vähentynyt. Käytännössä tiedän, että näin asia ei ole. On olemassa myös toisenlaista käytännön tietoa ja tilastoja. Mahdollisesti hoitoon ja turvaan hakeutuneiden määrä on lamavuosina vähentynyt, ei siksi, että tarve olisi ollut vähäisempi, vaan siksi, että kunnat eivät ole antaneet enää maksusitoumuksia ja ovat rajoittaneet väkivallan kohteena olevien turvakoteihin hakeutumista.

Toiseksi suhdeluvuissa 56—44 on otettava huomioon, että perheissä on myös lapsia ja uhrina voi olla joku muu kuin puoliso. Esimerkiksi osa perheväkivallasta kohdistuu vanhuksiin, etäiset sukulaiset tai aikuiset lapset aiheuttavat perheväkivaltaa. Tämä ei ole rajattu pelkästään aviopuolisoiden väliseen toimintaan.

Lisäksi totean vielä ed. Rehnille, että lastensuojelujärjestöt ovat jo vuosia, 20 vuotta, maassamme tehneet ansiokasta työtä juuri väkivaltaperheissä asuvien lasten aseman turvaamiseksi ja lapsen oikeuden säilyttämiseksi myös väkivaltaiseen vanhempaan turvallisten aikuisten läsnäollessa.

Ed. S a a r n i o : Arvoisa rouva puhemies! Mielelläni vahvistan sen käsityksen, minkä ed. Aittoniemi lausui tämän lain käsittelyn mahdollisuuksista. Lakivaliokunnan ruuhkaisuuden takia ilmeisesti asian tärkeydestä huolimatta tulee valitettavasti jonkin aikaa kestämään, ennen kuin se sieltä tulee ulos.

Haluaisin vain vielä tuoda esiin tämän lain kohdalla sen, että tässä on kovasti korostettu perheväkivallan puolta ja naisen ja miehen välistä suhdetta, mutta tämä on erittäin tärkeä laki myös esimerkiksi huumetapausten kohdalla, joissa rankaisutoimien pelosta ei uskalleta puhua asioita puhtaaksi, sen takia, että tällä voidaan myös suojella jengien väliseltä riidalta. Ennen kaikkea tällä voidaan suojella myös oikeuden palvelijoita, jotka tänä päivänä joutuvat yhä useammin uhkan kohteiksi jo oikeussalissa. Usein tämä johtaa myös käytännössä siihen, että esimerkiksi tuomareita ja asianajajia seurataan ja heidän oma elämänsä vaikeutuu työn takia. Tämä siinäkin mielessä auttaa heidän elämänlaatuaan. Pidän tätä hyvin tärkeänä lakialoitteena ja hyvin tärkeänä myös sitä, että tässä kokonaisuudessa on maksuttoman oikeudenkäynnin osa.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Puistolle voisi todeta, että minä näihin hallituksen esityksiin kyllä uskon vahvasti, ja täällä lukee: "Haastattelumittauksien mukaan naisiin kohdistuva väkivalta olisi kyseisenä ajanjaksona hieman vähentynyt", mikä tarkoittaa ilmeisesti sitä, jotta se on varmaan kohdentunut joihinkin muihin, tai ei ole uskallettu ilmoittaa tai sitten, kun se on haastattelututkimus, siinä voi olla epätarkkuutta. Mutta jokainenhan näistä on liikaa. Kaikki se väkivalta, mitä tässä on, on liikaa, niin kuin edellisessä puheessani korokkeelta esitin kokonaislukuja, totesin, että yli 500 000, yli puoli miljoonaa ihmistä joutuu vuosittain väkivallan uhriksi. Sehän tarkoittaa sitä, että tästä eduskunnasta ilmeisesti 20, noin kymmenesosa, jos me edustamme tätä kansaa, olisi joutunut kuluneen vuoden aikana jonkinlaisen väkivallan uhriksi.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Lahtela aikaisemmin jutteli prosenteista, mutta jos hallituksen esityksestä katsellaan sivulta 5 oikeata kohtaa, ei tämä kyllä sitä käsitystä anna, että joka toinen kerta kotona saa mies turpiinsa ja joka toinen kerta nainen. Tämä asia koskee yleistä pahoinpitelytilastoa. Perheväkivalta johti naisilla yli puolessa tapauksista vammaan, siis 50—60 prosenttia, tämä tarkoittaa perheessä tapahtuvia väkivallantekoja. Vammaan johtavasta väkivallasta vuonna 1993 lähes puolet kohdistui naisiin, tämä tarkoittaa kaikkia väkivaltatapauksia kaduilla ja kujilla ja ravintoloissa ja missä hyvänsä. Kyllä kai se prosenttimäärä, missä naiselle täytyy lähestymiskielto määrätä, on aika vähäinen. On sitten eri asia, jos nainen on niin rakastunut ja kiinnostunut, että yrittää siinä tapauksessa lähestyä, mutta siihen ei lähestymiskieltoa kannata missään tapauksessa laittaakaan. Vaikka puhutaan siitä, että naisetkin ovat käyneet väkivaltaisiksi, niin kyllä se aika vähäistä kuitenkin on. Tämä meidän kauniimpi sukupuolemme nyrkkiä aika harvoin heiluttelee.

Mitä tulee lakivaliokuntaan, minä olen siitä jäävi puhumaan mitään, koska olen riviedustaja, mutta tämä esitys on niin selkeä ja niin hyvin valmisteltu, että ellei aleta filosofoida kovin pitkälle, niin parissa päivässä tämmöinen olisi valmis. Mielestäni kun näin pitkälle tämä asia on

saatu, jos se jää yli vaalien, niin taas joudutaan aloittamaan asia uudelleen. Kyllä tämä pitäisi ottaa eräänä päivänä, kahtena päivänä, ja viedä urakalla läpi, kun se on tähän malliin saatu, ja viedä se siellä lävitse.

Ed. M. Pietikäinen: Arvoisa puhemies! Ensin toteaisin, että ed. Aittoniemen puheenvuoro aikataulusta oli erittäin hyvä. Toivonkin, että koko lakivaliokunta toimii ripeästi.

Pyysin puheenvuoron kysymyksestä, ovatko naiset, miehet vai vanhukset väkivallan kohteina. Totta kai sekä naiset, miehet että myös vanhukset ovat väkivallan kohteina. Niin kuin aikaisemmassakin puheenvuorossakin on tullut esille, minusta ovat erittäin surullisia ne tapaukset, joissa esimerkiksi aikuiset, keski-ikäiset lapset tavoittelevat vanhempiensa eläkkeitä haluten niillä rahoittaa alkoholin tai huumeiden väärinkäyttönsä.

Tilastoista on kuitenkin syytä todeta, että Suomen hallituksen tasa-arvo-ohjelman seurantaryhmän muistiossa todetaan, että naisen turvallisuustutkimuksessa, joka nyt on lähtenyt liikkeelle, kuten totesin jo aikaisemmassa puheenvuorossa, kootaan tietoa, mutta tuloksia ei vielä ole saatu. Muistiossa todetaan samalla, että tällaisia tietoja maailmalla loppujen lopuksi on aika vähän ja maailman laajuisesti seurataan tätä tutkimusta naisiin kohdistuvan väkivallan määrästä ja syistä.

Ed. Rehn: Arvoisa puhemies! Minulla oli ajatuksena myös viitata lähinnä samaan kuin ed. M. Pietikäinen, että lähestymiskieltoa harkittaessa vaikeita havaittavia ovat varmaankin sellaiset tapaukset, joissa esimerkiksi alkoholisoitunut, vanhempien kanssa asuva aikuinen lapsi terrorisoi vanhempiaan. Vaikea on myös havaita, keitä rikollisjengi, pikkurikolliset seuraavaksi aikovat lähestyä rikollisin tarkoituksin. On sellaisia esimerkkejä, että koko kyläkunta on saanut kokea tällaisen uhkan todellisuuden eikä poliisi ole pystynyt tekemään yhtään mitään, vaikka selvät epäilyt ovat, että jossakin taas räiskitään.

Ed. Alaranta: Arvoisa puhemies! Kun kerrankin on tilaisuus tukea ed. Aittoniemen tekemää hyvää esitystä, minäkin lakivaliokunnan yhtenä rivijäsenenä haluan esittää kannatukseni sille, että tämä hyvä lakiesitys, nopeasti voitaisiin käsitellä. Jos edustajat vain enemmän jaksaisivat viihtyä täällä työpaikallaan raa'an työn ääressä, niin kyllähän nämä esitykset täällä eteenpäin menisivät ja valmistuisivat.

Minulla on sellainen käsitys, että hallitus laatii aina listan niistä omista esityksistään, joita se edellyttää nopeasti käsiteltävän, ja varsinkin näin vaalikauden lopulla niistä, joita se edellyttää käsiteltävän ennen kuin vaalikausi päättyy. Sen takia kun monet hallituspuolueen edustajat ovat tämän toivomuksen tässä esittäneet, olisi tietysti toivottavaa, että nämä terveiset menisivät myöskin korkea-arvoisten ministereiden tietoon, jotta he voisivat sitten kehottaa lakivaliokunnan arvoisaa puheenjohtajaa, joka edustaa lakivaliokunnassa myös hallituspuoluetta, nämä toivomukset toteuttamaan. Me sitten sieltä rivijäsenten paikalta varmaan tätä työjärjestystä mielellämme olemme tukemassa.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään lakivaliokuntaan.

8) Hallituksen esitys laiksi varainsiirtoverolain 3 ja 15 §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 31/1998 vp
Valtiovarainvaliokunnan mietintö 6/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

9) Hallituksen esitys laiksi kuljetusten alueellisesta tukemisesta annetun lain 12 a §:n muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 32/1998 vp
Talousvaliokunnan mietintö 8/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

10) Lakialoite laeiksi kaupparekisterilain ja yhdistyslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Lakialoite 93/1997 vp
Talousvaliokunnan mietintö 9/1998 vp

Toinen varapuhemies: Eduskunta on toisessa käsittelyssä yhtynyt talousvaliokunnan ehdotukseen lakiehdotusten hylkäämisestä.

Keskustelua ei synny.

Eduskunta pysyy toisessa käsittelyssä tekemässään päätöksessä lakiehdotusten hylkäämisestä.

Lakiehdotusten kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Talousvaliokunnan mietintöön sisältyvä lausumaehdotus hyväksytään.

Asia on loppuun käsitelty.

11) Hallituksen esitys laiksi työsopimuslain muuttamisesta

Kolmas käsittely
Hallituksen esitys 37/1998 vp
Työasiainvaliokunnan mietintö 3/1998 vp

Toinen varapuhemies: Toisessa käsittelyssä päätetty lakiehdotus voidaan nyt hyväksyä tai hylätä.

Keskustelua ei synny.

Lakiehdotus hyväksytään.

Lakiehdotuksen kolmas käsittely julistetaan päättyneeksi.

Asia on loppuun käsitelty.

12) Lakialoite laiksi eläkeläisten ja työttömien neuvotteluoikeudesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 25/1998 vp (Mikko Elo /sd ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Elo: Puhemies! Kuten tiedämme, aivan viime päivinäkin Suomessa on herätetty keskustelua siitä, mikä on työmarkkinajärjestöjen valta ja onko työmarkkinajärjestöillä liikaa valtaa vai liian vähän valtaa. Aika monien mielestä edelleenkin työmarkkinajärjestöt ovat joka tapauksessa hyvin suuria vaikuttajia suomalaisessa yhteiskunnassa. Mehän olemme tällainen sopijayhteiskunta eli täällä pyritään sopimuksilla asioita hoitamaan. Mielestäni esimerkiksi viime vuosien tulopoliittiset ratkaisut ovat pääpiirteissään olleet sellaisia, jotka ovat tämän maan asioita vieneet eteenpäin.

Kuitenkin, puhemies, tässä on herätettävä kysymys siitä, onko oikein, että työmarkkinajärjestöt käytännössä myöskin päättävät eläkeläisten ja työttömien asioista. Minun mielestäni ei välttämättä näin ole. Ei ole oikein se, että muut päättävät eläkeläisten ja työttömien puolesta, mitä tulee heidän etuihinsa.

Lakialoitteessa on kaavailtu järjestelmä, jossa olisi tällainen valtakunnanneuvottelija, tätä työnimeä tässä käytetään, joka sitten neuvottelisi eläkeläisten ja työttömien puolesta heitä koskevista asioista. Yhdessä tietysti eläkeläisiä edustaisivat valtakunnalliset eläkeläisjärjestöt ja työttömiä myöskin valtakunnalliset järjestöt. Joka tapauksessa kysymys on, puhemies, hyvin suuresta määrästä suomalaisia ihmisiä. Kun eläkeläisiä on noin 1,2 miljoonaa ihmistä, työttömiä noin 400 000, me saamme noin 1,6 miljoonaa suomalaista, joilla ei varsinaisesti omista asioistaan ole neuvotteluoikeutta.

Haluan korostaa, puhemies, sitä, että sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 96 tekemä päätös asettaa vanhus- ja eläkepoliittinen neuvottelukunta oli hyvä askel eteenpäin. Se oli jo todella hyvä askel, ja annan sille suuren arvon. Kuitenkin kysymys on siis neuvottelukunnasta. Sillä on oikeus saada informaatiota ja keskustella hallituksen kanssa, mutta sillä ei ole varsinaista sopimuksenteko-oikeutta.

Puhemies! Jos ajatellaan esimerkiksi viime vuosina tehtyjä ratkaisuja, joita esimerkiksi eläkeläisjärjestöissä kovasti arvostellaan, otan esille tässä pari. Ensinnäkin parisen vuotta siten sovittiin indeksitarkistuksesta, siitä että yli 65-vuotiailla indeksi ottaa heikommin huomioon hintakehityksen kuin alle 65-vuotiailla. Tämähän on asia, joka hiertää eläkeläisiä, varsinkin niitä eläkeläisiä, jotka ovat itse jo yli 65-vuotiaita. Tämän indeksitarkistuksen sopivat käytännössä työmarkkinajärjestöt. Tässä on esimerkki siitä, joka varmasti olisi ehkä toisin, jos olisi tällainen neuvotteluoikeus eläkeläisjärjestöillä ollut.

Toinen asia, joka liittyy sekä eläkeläisiin että työttömiin, oli viime syksyn tulopoliittinen ratkaisu, jossa sovittiin verotuksesta ja muun muassa sairausvakuutusmaksusta, josta esimerkiksi eduskunta oli runsas vuosi sitten tehnyt ponnen, jonka mukaan tänä vuonna sairausvakuutusmaksua alennetaan 1 pennillä. Joka tapauksessa näistä asioista sovittiin käytännössä tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä ilman, että eläkeläisillä ja työttömillä oli siinä minkäänlaista sanansijaa.

Pohjoismaissa on tietääkseni Ruotsissa ja Norjassa eläkeläisillä virallinen neuvotteluoikeus; sanon tietääkseni, koska minulla ei ole aivan tarkkaa lakitietoa siitä, minkälainen tämä järjestelmä on, mutta ymmärtäisin niin, että työttömillä ei näissä maissa ole varsinaista neuvotteluoikeutta. Tässä mielessä ehdotan tietysti omalla tavallaan uudenlaista järjestelmää, joka, niin kuin äsken totesin, perustuisi valtakunnanneuvottelijan käyttämiseen, joka tekisi varsinaisesti yhteistyössä eläkeläisten ja työttömien järjestöjen kanssa neuvottelutyön.

Toivon, puhemies, että tämä lakialoite saadaan käsittelyyn ja että vakavasti pohditaan, miten me voisimme nykyistä paremmin ottaa huomioon eläkeläisten ja työttömien aseman.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Ed. Elolla on erinomainen taito populistisetkin esitykset tuoda sievällä tavalla esiin, etteivät ne tunnu pahalta ja karkeilta. Tässäkin tapauksessa hän onnistui siinä aika hyvin.

Minä panisin hiukan paremmaksi vielä ja ehdottaisin, että ed. Elon kanssa ryhdyttäisiin toimenpiteisiin eläkeläisten ja työttömien puolueen perustamiseksi Suomeen. 2 400 000 äänestäjää, niin täällä eduskunnassa olisimme vahvoilla.

Minä katson, että tämä on hyvä esitys sellaisenaan. Ei siitä ole kysymys, koska eläkeläisiä ja nimenomaan eläkeläisiä on aika pahasti sahattu näiden vuosien aikana tässä silmään, mutta toisaalta, jos tällainen painopiste siirtyy tuponeuvottelujen suuntaan, mihin ed. Elokin nyt viittasi, missä neuvotteluja aikanaan käytiin, niin valtahan menee kaikki tuponeuvottelujen puolelle ja työmarkkinajärjestöjen kanssa käytäviin neuvotteluihin. Eduskunnalle ja muulle valtiovallalle ei jää mitään päätösmahdollisuuksia.

Hyvä esitys sellaisenaan, mutta tuskinpa toteuttamiskelpoinen sen paremmin kuin puoluekysymyskään. Olisi sellaisenaan aivan mahtava ajatus olla työttömien ja eläkeläisten puolueen puheenjohtaja. Sitä olisi iso herra tässä.

Ed. Lahtela: Arvoisa rouva puhemies! Ed. Elo tässä on tehnyt yhden idean lisää lakialoitteen muotoon.

Sitä mietin vain, miten mekaniikka toimisi, kun meillä kolmikantaneuvottelu on sen tyyppinen, että siinä on voimaa takana, semmoista voimaa, että sitten voidaan uhata jopa lakolla. Mikä voima tässä mahtaisi olla sitten eläkeläisten ja työttömien osalta? (Ed. Kankaanniemi: Kapina!) — Siinä ilmeisesti ei olisi kuin kapina, että uhataan sitten panna kapina pystyyn, jos vaatimuksiin ei suostuta. Vai mikä tässä olisi painostuskeino? Sitten voisi olla semmoinenkin painostuskeino, että työttömät sanoisivat, että äänestetään porvareita seuraavissa vaaleissa, kun ei työväenliike hoida meidän asioitamme, ja sitten porvarit pettäisivät seuraavan kerran. Sekin on vähän ongelmallinen.

Tässä on omat vaikeutensa. Tässä ed. Elo hakee keskusteluyhteyttä. Sitä pitäisi kyllä luodakin enemmän. Niiden suuntaan, jotka päättävät työttömien tai eläkeläisten asioista, kanavan pitäisi olla auki. Mutta mekaniikkana, miten tämä toimisi samalla tavalla kuin työmarkkinaneuvottelut? En ainakaan tällä hetkellä semmoista mallia itse omassa päässäni ole osannut hahmottaa. Ilmeisesti ed. Elo on jo nähnyt sielunsa silmillä, miten tämä malli mahdollisesti toimisi, koska sitten tulee myös muita ongelmia, jos ajatellaan muita järjestöjä. On hyvin paljon semmoisia, jotka haluaisivat neuvotella. Vaikka yksityisautoilijat voisivat sanoa, että bensan hinta on kallis ja koska me haluamme kustannuksiin alennuksia, me haluamme neuvottelupöytään.

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Eläkeläisten, työttömien, lapsiperheiden ja muiden huonossa asemassa olevien väestöryhmien ääntä on tietysti kuunneltava nykyistä herkemmin. Minusta tämä tehtävä on eduskunnalla, joka on korkein päättävä elin. Tärkeintä on se, että edus-

kunta kuulee eläkeläistä ja työtöntä, heidän toiveitaan, näkemyksiään ja vaatimuksiaan. Sehän voi sen halutessaan tehdä. Minusta sen myös tulee se tehdä.

Ed. Elon lakialoitteeseen totean vielä senkin, että eduskunta ei voi mitenkään mennä edes minkään tupokoneiston selän taakse piiloon. Eduskuntahan se oli, joka sääti lain ikärasistisesta indeksistä tai teki päätöksen siitä, että tupovähennys otetaan pois työttömiltä. Kyllä se peili pitää sitten viime kädessä panna näyttämään sinne, minne sen kuuluu näyttää.

Minä en kiistä sitä, etteikö ole tarve luoda järjestelmiä, joilla erilaisten ryhmien mahdollisuutta vaikuttaa lisätään, mutta ei tässä eduskuntaa pidä päästää karkuun vastuusta. Toisaalta eduskunnan ei pidä myöskään antaa valtaa yhtä tippaakaan enää lisää muualle.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Tämä aloite hieman kyllä haiskahtaa populistiselta, mutta täällä on aika monta allekirjoittajaa. Asia sinänsä on vakava ja tärkeä, jopa niin tärkeä, että ehkä olisi sietänyt ed. Elon harkita vähän pitempäänkin, ennen kuin aloitteen on jättänyt.

Minusta tämä todistaa oikeastaan sen, että työttömät ja eläkeläiset ovat pettyneet myös esimerkiksi suurimpaan työväenpuolueeseen eli sosialidemokraatteihin. Tunnustus tulee sosialidemokraattien riveistä, että näin on käynyt. Nyt etsitään mallia, millä saataisiin heidän ääniään takaisin tai näiden ryhmien ääntä kuuluviin tässä yhteiskunnassa.

Kun tässä on kytketty yhteen eläkeläiset ja työttömät, niin se on aika mielenkiintoinen asetelma. Eläkeläisten joukko on tavattoman heterogeeninen. Siellä on 100 000 markan kuukausieläkettä nauttivia. Työttömät ovat lähes poikkeuksetta erittäin pienituloisia ja ovat vielä nuoremmassa iässä. Eläkeläisten asema useinkin on kuitenkin hieman vakaampi sen tähden, että eläke pyörii. Työttömällä on leikkausgiljotiini ollut tämänkin hallituksen aikana koko ajan päällä.

Yhdyn kyllä vakavasti siihen, että onneksi eläkeläisillä niin kuin työttömilläkin on äänioikeus eduskunta- ja kunnallisvaaleissa. Sitä kautta, etsimällä rehelliset asiansa ajajat ja äänestämällä niitä voi vaikuttaa, mutta valitettavasti kaikki isot puolueet nimenomaan ovat aika lailla unohtaneet työttömän asiat niin nyt kuin ehkä aikaisemminkin. Myös eläkeläiset ovat kärsineet. Ansiotulovähennys annetaan vain työssäoleville jne.

Eli korjattavaa on, mutta ei se tällä mallilla taida onnistua.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! Kuten ed. Elo puhuessaan aloitteestaan sanoikin, sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut eläkepoliittisen neuvottelukunnan, jonka tarkoituksena juuri on selvittää eläkeläisten kokonaistilannetta, joka ei ole pelkästään raha; se on myös palveluja, turvaa ja asuntoja, apuvälineitä, henkilöstöä jne. Siitä olen kuullut joidenkin sanovan, että se on koettu liian byrokraattiseksi, virkamiesvetoiseksi.

Olisin toivonutkin, että lakialoitteenne paremminkin olisi koskenut sitä, että olemassa olevaa, jo nimettyä tahoa tehostettaisiin, ja sitten ehkä työttömille perustettaisiin oma. Olen paljon tehnyt vapaaehtoistyötä molempien ryhmittymien kanssa, ja on aika ideologista kuvitella, että näillä kahdella ryhmittymällä olisi yhteisiä intressejä ajaa asioita. Näin ei ole. Kyllä eläkeläisten tarpeet kokonaisuudessaan ovat toisenlaiset kuin työttömien jo siltä lähtökohdalta, että emme kai pidä työttömyyttä pysyvänä olotilana.

Ed. E l o : Puhemies! Tässä on hyvin mielenkiintoisia näkökulmia tullut keskusteluun.

Jos aloitan ed. Puiston näkökulmasta, niin pitää aivan paikkansa, mitä ed. Puisto sanoi. Mehän emme voi lähteä siitä, että työttömyys olisi pysyvä olotila, ja onneksi se ei suurimmalta osalta olekaan. Mutta kuitenkin esimerkiksi me tiedämme, että kai tällä hetkellä on noin 130 000 pitkäaikaistyötöntä. Valitettavasti tulee yhä enemmän ihmisiä, jotka ovat joutuneet tällaiseen lähes pysyvän työttömyyden tilaan. Juuri heidän kohdaltaan pitäisi jonkinlainen järjestelmä saada aikaan, jossa työttömien ääni saataisiin paremmin kuulumaan.

Mitä tulee ed. Aittoniemen näkemykseen siitä, että pitäisi olla joku erillinen eläkeläispuolue tai työttömien puolue, näitähän nyt Suomessa on ollut, ja me olemme nähneet, etteivät ne vedä. Ed. Aittoniemi on omalta osaltaan huolehtinut siitä, etteivät eläkeläispuolueet ole päässeet eduskuntaan, koska hän on vienyt varmasti myös eläkeläisten ääniä hyvin paljon.

Mitä tulee, ed. Lahtela, siihen näkemykseen, mikä on se voima, kyllä kai se voima eläkeläisillä ja työttömillä on pelkästään äänestäminen. Eivät he voi lakkoon mennä tai tehdä mitään muuta. Äänestäminen on varmasti se tapa, jolla he vaikuttavat.

Kun ed. Tennilä on huolissaan siitä, ettei eduskunta päättäisi, kyllä tässäkin järjestelmässä eduskunta varmasti tekisi lopulliset päätökset. Mutta kun, ed. Tennilä, sanoitte, että eduskunta päätti indeksistä, niin, ed. Tennilä, päätimme me teoriassa täällä, mutta käytännössä, niin kuin me tiedämme, monet veroratkaisut ja muut on tehty tulopoliittisen ratkaisun yhteydessä. Eduskunnalle ei ole jäänyt paljon roolia siinä. Mutta siinä olen ed. Tennilän kanssa samaa mieltä, että eduskunnalla pitää olla tulevaisuudessa entistä enemmän roolia. Kyllä eduskunta on varmasti halukas tämän roolin myös itselleen ottamaan.

Puhemies! Mitä tulee ed. Kankaanniemen suurituloisiin ja pienituloisiin, niitä on myös, kun tulopoliittisia ratkaisuja tehdään. Siellä ratkaistaan sekä pieni- että suurituloisia koskevat asiat, ja korjattavaa varmasti on, niin kuin ed. Kankaanniemi sanoi.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Ettei tule väärää käsitystä, niin onhan ilman muuta selvä, että on tarve lisätä esimerkiksi eläkeläisten vaikutusta erilaisissa valmisteluelimissä, lisätä heidän kuulemistaan. Sama on työttömienkin kanssa.

Mutta mitä työttömiin tulee, niin minä näen heidät kyllä osana palkansaajia. He ovat vain tällä kertaa vailla työtä. Etulinjassa heidän puolustamisessaan pitää olla ammattiyhdistysliikkeen, ja siinä mitataan sitten solidaarisuutta, sillä eihän siellä kukaan tiedä, kuka huomenna on siinä osassa, ettei ole työtä. Eli kyllä minä näen, että ay-liikkeen tehtävänä ennen muuta on puolustaa myös työtöntä.

Ed. P u i s t o : Arvoisa puhemies! On ilo olla ed. Tennilän kanssa samaa mieltä. Minustakin työttömien edun ajajina ovat silti kansanedustajat mutta edunvalvontajärjestöinä tulee olla ammattijärjestöjen, se on luonnollinen tie.

Mitä ed. Elo sanoi muun muassa sairasvakuutusmaksun vähentämisestä ja indekseistä, kyllä asia on niin, etteivät nämä olisi piiruakaan tulleet eläkeläisten eduksi, ellei niitä olisi poliittisesti tässä talossa hoidettu. Ei niitä tuponeuvotteluissa hoidettu mutta ei pystytty myöskään tuhoamaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

13) Lakialoite laiksi sairausvakuutuslain 18 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 27/1998 vp (Pia Viitanen /sd ym.)

T o i n e n v a r a p u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Lakiesityksessäni on tällä kertaa kysymys oikeastaan enemmänkin porsaanreiän paikkaamisesta kuin mistään kovin isosta, järisyttävästä mullistuksesta, puhumattakaan että kyseessä olisi mikään populistinen juttu, mitä täällä äsken heiteltiin, että jotkut aloitteet sellaisiakin saattaisivat olla. Tämä nimittäin on äärimmäisen vakavassa mielessä tehty aloite, koska henkilökohtaisesti sain tietoa eräästä tapauksesta, jonka yhteydessä selvisi mielestäni hyvin ikävä porsaanreikä, mikä tällä hetkellä sisältyy sairausvakuutuslain 18 a §:ään.

Tämä 18 a § koskee opiskelijan oikeutta saada sairauspäivärahaa. Mehän tiedämme, että opiskelijan oikeus sairauspäivärahaan ylipäätään kokonaisuutena on hyvin ongelmallinen asia, siinä on paljon ongelmia. Mutta tämä aloite nimenomaan koskee vain yhtä porsaanreikää, mikä tässä asiassa on. Tämä on periaatteessa hyvin yksinkertainen asia, mitä aloitteeni koskee, mutta käytännössä se voi kuulostaa monimutkaiselta, mutta yritän nyt seuraavassa mahdollisimman yksinkertaisesti kiteyttää, mistä on kysymys.

Periaatteessahan opiskelijalla on oikeus sairauspäivärahaan, jos hän on päivärahakauden alkamista edeltäneen kuukauden aikana oikeutettu opintorahaan tai aikuisopintorahaan. Silloin kun tätä ei sovelleta, viime kädessä opiskelijalla on oikeus sairauspäivärahaan tarveharkintaisena sen jälkeen, kun sairaus on jatkunut 60 päivää. Vallitsevan käytännön mukaan kuulemma useimmiten tämän 60 päivän aikana jatketaan opiskelijalle normaalin opintotuen maksamista. Mutta aina se ei ole käytännössä toteutunut eli näin ei olekaan käynyt.

Jos katsotaan esimerkkitapausta, joka mielestäni vähän havainnollistaa, mistä lakialoitteessani on kysymys, tarina on suurin piirtein seuraava:

Henkilölle on annettu opintotukipäätös 21.8., jonka jälkeen elokuun lopulla hän on mennyt

sairaalaan tutkimuksiin ja saanut todistuksen työkyvyttömyydestä ajalle, joka alkaa elokuun lopusta ja päättyy vuoden loppuun. Sen jälkeen henkilö teki opintotukilautakunnalle ilmoituksen työkyvyttömyydestään ja haki sairauspäivärahaa. Kela antoi päätöksen, että opiskelijalla on oikeus sairauspäivärahaan, mutta sitä ei makseta. Kelasta selitettiin, että opiskelijalle voidaan maksaa sairausvakuutuslain perusteella 86 prosenttia opintorahasta, jos hän on saanut edellisenä kuukautena opintorahaa. Ongelmana nyt tietenkin tässä tapauksessa oli sairauden alkamisajankohta, joka oli elokuussa.

Opintotukilautakunta alkoi sitten, kun henkilölle oli jo ehditty myöntää oikeus opintotukeen kyseiselle syyslukukaudelle, periä jo aiemmin maksettua opintotukea takaisin.

Käytännössä tälle henkilölle muodostui tilanne, että hänelle oli ilmoitettu oikeus sairauspäivärahaan, mutta päivärahaa ei maksettu, ja samalla hänellä oli myös oikeus opintorahaan, jota ei myöskään maksettu, eli kumpaakaan etua ei loppujen lopuksi henkilölle herunut.

Yksi keskeinen ongelma nimenomaan tässä tapauksessa oli säännös edellisestä kuukaudesta, koska elokuu on opiskelijalle usein sellainen aika, että "edellinen" kuukausi ei ole ollut kuukausi, jolloin on saatu joko opintotukea tai aikuisopintotukea, vaan nimenomaan se on kesäkuukausi ja silloin tätä tukea ei aina opiskelijalle makseta. Käytännössä hän oli tilanteessa, että hän ei saanut mistään mitään rahaa.

Minä sitten tapauksen kuultuani tein asiasta kirjallisen kysymyksen ja sen jälkeen vielä selvittelin asiaa erikseen ministeriöstä. Olen saanut nyt kaksikin vastausta, että näin voi käydä, vaikkakin ministeriön uudessa selvityksessä todettiin, että sinänsä opintotukilautakunnan päätös oli virheellinen, että heidän olisi pitänyt kaksi kuukautta tätä rahaa maksaa periaatteessa, koska tosiasiallisesti opiskelija ei ollut saanut sairauspäivärahaa. — Tämä nyt kuulostaa monimutkaiselta, mutta toivottavasti minä osaan tätä jonkin verran kiteyttää.

Käytännössä ministeriön selvityksessä sanotaan myös se, että koska näin on käynyt, opiskelijalla on mahdollisuus tämän kahden kuukauden aikana, ennen kuin oikeus tarveharkintaiseen tukeen alkaisi, selvitä "entisillään". Millä "entisillään"? Käytännössä se tarkoittaisi opintolainaa tai mahdollisesti toimeentulotukea. Ongelma kiteytyy tässäkin tapauksessa siihen, mikä on opiskelijan oikeus saada toimeentulotukea. Kuten tiedämme, hyvin usein ja hyvin useassa kunnassa toimeentulotukiluukulta opiskelija välittömästi käännytetään pois.

Tämä lakialoite lähtee siitä, että se osaltaan parantaisi tilannetta niin, että jatkossa ei välttämättä näin ongelmallista tilannetta pääsisi syntymään. Aloitteessa esitetään, että sairausvakuutuslain 18 a §:ää muutetaan siten, että kun siinä aikaisemmin on puhuttu "edellisestä" kuukaudesta, niin nyt se muutettaisiin kuulumaan "edeltävän neljän kuukauden aikana". Suomeksi sanottuna se tarkoittaisi sitä, että kesäaika tulisi huomioiduksi mukaan siihen. Jos opiskelija olisi vaikka toukokuussa saanut opintorahaa, hän olisi syksyllä sairauden sattuessa oikeutettu samalla tavalla tähän tulkintaan, kun normaalisti tässä tilanteessa olisi tarvinnut olla edeltävänä kuukautena, eli tämä paikkaisi kyseessä olevan porsaanreiän.

Arvoisa rouva puhemies! Kun eduskunta vuonna 95 viimeksi käsitteli sairauspäivärahaongelmaa opiskelijoiden kohdalla, eduskunta totesi päätöksessään, että tilannetta opiskelijan kannalta seurataan erityisen tarkasti. Mielestäni nyt, jos tällaisia ongelmakohtia, porsaanreikätapauksia löytyy, ei välttämättä olisi kuin hyvästä tahdosta kiinni, että asia voitaisiin korjata. Kustannuksia tästä yhteiskunnalle ei juuri ollenkaan tulisi.

Tärkeintä, arvoisa rouva puhemies, on tietenkin se, miltä yksittäisestä ihmisestä tuntuu, vaikka heitä ei välttämättä montaa ole, jos hän kokee, että järjestelmä on tällainen, että parikin myönteistä päätöstä tulee mutta molemmat myönteiset käytännössä tarkoittavat, että rahaa ei heru jne. Tällaisia koukeroita, mihin täällä aina silloin tällöin törmää, pitäisi varmasti mahdollisuuksien mukaan minimoida juuri sen vuoksi, että ihminen tässä järjestelmässä tuntisi itsensä ihan ihmiseksi eikä vain koneiston uhriksi.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Ed. Viitasen aloite on sinänsä aivan hyvä ja kannatettava, että sairauspäivärahalaissa olevia aukkoja paikataan ja korjataan. Nämä ongelmat tulivat ja pahenivat silloin, kun sairausvakuutuksen peruspäiväraha poistettiin. Silloinhan tähän tuli aukko eikä tullut mikään porsaan mentävä aukko, kyllä se on kokonaisen sian mentävä aukko. Valitettavasti ihmisiä tippuu tähän aukkoon jatkuvasti. Tässä on yksi esimerkki, miten voi käydä.

Tämä on siinä surkuhupaisa laki, että ihmisellä on oikeus sairauspäivärahaan, mutta päivärahan määrä on nolla markkaa. Näin ollen hän voi joutua hyvinkin useassa tapauksessa odotta-

maan eräitä muita etuisuuksia nollan markan päivärahalla. Hänellä on oikeus sairauspäivärahaan, mutta se on nollan markan suuruinen, eli sitä ei makseta.

Koko sairausvakuutuslaki tältä osin kaipaisi korjausta. Silloin kun sitä edellisen kerran muutettiin, sitä muutettiin todella huonompaan suuntaan. Nyt ulkomuistista en muista rahamäärää, paljonko siinä valtio loppujen lopuksi säästi. Se ei ollut loppujen lopuksi kovin suuri määrä. Säästö kohdistui silloinkin pienituloisiin ihmisiin, sillä suurimmat sairauspäivärahan samanaikaisesti nousivat. Tässä oikeus ei alkuunkaan toteutunut.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Viitasen aloitteessa on ihan hyvään reikään puututtu sinällään. Tämä kuvaa toisekseen virkamiehenkin asenteen siinä, että jos asia tuolla tavalla oli, kuten ed. Viitanen korokkeelta asian selitti, kyllä kai virkamies olisi voinut tulla toisenlaiseenkin tulkintaan. Mutta kun ei tulkitse, ei tee virkavirhettä ja on turvallisilla vesillä eikä kukaan pysty haukkumaan perään, että onko tehty jokin virhe. Näinpäin ilmeisesti virkamiehen on turvallisempi tulkita, että ei kuitenkaan mitään maksetakaan, vaikka se olisi jopa mahdollista.

Toiseksi pitää lohdutukseksi todeta, että ei ilmeisesti opintorahan suuruisista ansioista kovin iso päiväraha olisi ollutkaan. Mutta suuruushan ei tässä ole tärkeä vaan se, maksetaanko yleensä vai ei, koska laki on tänä päivänä voimassa. Kuten ed. Kuoppa totesi, kyllä kai isompi virhe on tullut pienituloisten osalta tehtyä. Jos olisi mahdollista, että alaraja olisi säilynyt vähän yli 60 markassa, se olisi ollut huomattavasti parempi. Mutta mennyt mikä mennyt, ja nyt eletään tätä päivää. Tulevaisuus on sitten edessä, ja jospa joskus maailmanajassa sekin vielä korjaantuu siihen suuntaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Ed. Viitasen lakialoite osoittaa tietysti hyvää tahtoa, mutta asia on vähän siihen suuntaan kuin ed. Lahtelakin antoi ymmärtää, että ei tässä mitään lainmuutoksia tarvita. Tämä asia on päättävien viranomaisten tulkinnalla ratkaistavissa aivan positiiviseen suuntaan.

Keskustelin tänään eduskunnassa tämän aloitteen pohjalta erään sosiaalialaa tuntevan henkilön kanssa, ja hän katsoi, että tämä ei ole ongelma vaan kysymys on siitä, kuinka asia päättävien viranomaisten taholla tulkitaan, ja mitään lakimuutoksia ei tarvittaisi. Mutta voidaanhan tässä lakiakin muuttaa. Ei minulla mitään sitä vastaan ole. Sitä vartenhan tämä talo on, että niitä täällä tehtaillaan, mutta se ei ole lainkaan tarpeellista. Kysymys on väärästä tulkinnasta viranomaispiireissä.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa rouva puhemies! Ensinnäkin ed. Aittoniemelle. Totta, näin varmasti on, että se on tulkintakysymys. Kyllähän ministeriön vastauksessakin sanottiin, että esimerkiksi opintotukiviranomainen on menetellyt virheellisesti. Mutta juuri sen takia, että tällaisia tulkintamahdollisuuksia ei käytettäisi väärin tai ettei syntyisi eri alueille erilaisia tilanteita, mielestäni tällainen pienen pieni korjaus lakiin voisi estää ainakin jatkossa, ettei tällaisia ikäviä tilanteita syntyisi.

Siinä mielessä olen ed. Lahtelan ja ed. Kuopan kanssa samaa mieltä, kun ed. Kuoppa totesi, että tässä taitaakin olla ihan sian mentävä aukko. Kyllähän se totta on, että kokonaisuudessaan tämä on hyvin ongelmallinen. Ymmärsin, kun eduskunta vuonna 95 nimenomaan edellytti seurantaa, että ehkä nyt sitten jossakin vaiheessa tulisikin sen paikka, että ruvettaisiin tosissaan katsomaan, mitä tämä on aiheuttanut ja mitä voisimme asioille tehdä, että tulevaisuudessa hieman järkevämpää lainsäädäntöä saataisiin aikaan.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Vastauspuheenvuoro tai ei, mutta oikeastaan paremmin sopii vastauspuheenvuoroksi sikäli, että eihän se, että lakia tulkitaan väärin, välttämättä tarkoita muutosta, kyllä tässä maailmassa muutenkin lakeja joudutaan tekemään. Tässä on kysymys siitä, että jos lakia on viranomaisten taholta tulkittu väärin, se on tehtävä valituksen alaiseksi ja korjattava. Jos joka asiassa, jossa viranomaisten päätöksestä valitetaan, aina muutettaisiin lakia, eihän tämä talo selviäisi millään siitä urakasta.

Ed. V i i t a n e n : Arvoisa puhemies! Periaatteessa olen täsmälleen samaa mieltä kuin ed. Aittoniemi. Kyseinen henkilö asiasta valittelikin jne. Mutta minusta nyt tuntuu, että ed. Aittoniemi ei ymmärrä sitä asiaa, että mikäli lainsäädäntö tässä tapauksessa olisi ollut niin, että "edeltävän kuukauden" sijasta olisi ollut "neljän edeltävän kuukauden aikana", tällaista tilannetta ei ylipäätään olisi voinut syntyä. En sitten tiedä, jos ed. Aittoniemestä on parempi se, että ruuhkautetaan

kaikki valitusviranomaiset ja kaikki vain valittavat ja valittavat, vaikka pienellä yksinkertaisella muutoksella voitaisiin saada jo isoja aikaiseksi ihmisten oikeusturvaan.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

14) Lakialoite vuoden 1999 veroasteikkolaiksi

Lähetekeskustelu
Lakialoite 28/1998 vp (Esko-Juhani Tennilä /var ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Tennilä: Rouva puhemies! Ei tarvitse olla mikään erikoisen hyvä ennustaja, kun voi varmuudella ennustaa, että ennen vaaleja Suomessa syntyy todella iso verokeskustelu. Senkin voi varmuudella ennustaa, että siinä isossa verokeskustelussa ajautuvat entistä jyrkemmin vastakkain uusliberalistinen suuntaus ja sosiaalivaltion kannattajat. Näin siksi, että sosiaalivaltiota, hyvinvointivaltiota, miten vain, ylläpidetään verorahoilla.

Uusliberalismin iso idea taas on kaikenlaisen sääntelyn purkaminen ja toisaalta valtion ja kuntien toimintojen alasajo. Kaikki se, mitä valtio sosiaaliturvan puolella hoitaa, koetetaan minimoida, ja tilalle tuodaan vakuutuksen tuomia etuuksia, joita isotuloiset voivat tietysti itselleen ottaa. Uusliberalismin tavoitteena on esimerkiksi kuntien toimintamahdollisuuksia kaventamalla tehdä tilaa yksityiselle bisnestoiminnalle, jossa on vain se vika, että se ei ole kaiken kansan saatavissa.

Tämä iso verokeskustelu on edessä, ja odotan, toivon ja uskon, että vasemmisto siihen kunnolla valmistautuu, sillä kysymys on nyt ihan perimmäisistä asioista. Voipa sanoa niinkin, että seisotaan kuilun partaalla tai ainakin selkä seinää vasten, sillä kaikki se, mitä hyvinvointivaltioksi sanotaan, on saatu aikaan monen vuosikymmenen työllä ja taistelulla, jossa ovat olleet mukana vasemmistopuolueet, ay-liike, usein vasemmisto ja keskusta ovat hallituksessa olleet näitä ratkaisuja toteuttamassa. Tässä siis tullaan vääjäämättä kysymykseen veroista. Keskustelu on jo käynnissä ja sitä pitää käydä nytkin.

Tällä vaalikaudellakin verolinja henkilöverotuksen osalta on puoltanut isotuloisia ihan viime kädessä. Se on selvästi nähtävissä. Nyt esitetyt ratkaisut ovat jonkin verran solidaarisempia, parempia kuin vuonna 97 toteutetut. Nythän henkilöverotuksen osalta pääesitykset ovat seuraavat: 2 prosentin inflaatiotarkistus asteikkoihin, 0,5 prosenttiyksikön alennus marginaaliveroprosentteihin, kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen laajentaminen, sairausvakuutusmaksun tuloporrastuksen poistaminen, eläkeläisten ylimääräisen sairausvakuutusmaksun 0,3 prosenttiyksikön alennus. Ne ovat pääkohdat henkilöverotuksen puolella.

Niin kuin sanottu, tuloveropaketti ei ole samalla tavalla suurituloisia suosiva kuin vuoden 1997 verohelpotukset, sillä nythän ei ylimmän veroluokan marginaaliveroprosenttia alenneta, mikä on ihan oikein. Toisaalta kunnallisverotuksen ansiotulovähennyksen muutos suosii pienipalkkaisia. Tässä kuitenkin se ikävä pukinsorkka Niinistöltä nyt selvästi näkyy, että hyväpalkkaiset hyötyvät joka tapauksessa sairausvakuutuksen korotuksen poistamisesta eniten. Korotus 0,45 prosenttiyksikköä on koskenut nimittäin yli 8 000 markan verotettavia tuloja.

Joitakin ongelmia tämäkin ratkaisu tuottaa ennen muuta kuntatalouteen, sillä kunnallisen verotuksen ansiotulovähennyksen suurentaminen syö kuntien veropohjaa. Kysymys on noin miljardista markasta. Vikana minä pidän sitä, että ansiotulovähennystä lisätään varsin suurillakin tulotasoilla. Muutetun vähennyksen vaikutus yltää nimittäin 360 000 markan vuosituloihin saakka. Se ei ole enää siis pelkästään pienituloisten vähennys. Vikana pidän myös sitä, että ansiotulovähennys koskee vain työtuloja eli siitä eivät pääse osallisiksi työttömät, eläkeläiset, sairauspäivärahan saajat, lasten kotihoidon tuella olevat ja muut tämäntapaiset ryhmittymät.

Sitä paitsi koko veropakettiin sisältyvä kiinteistöveron prosentin korotus voi johtaa asumiskustannusten nousuun. Sekin pitää selvästi nähdä. Kunnat ovat suurissa vaikeuksissa ja saattavat hanakastikin käyttää mahdollisuutta korottaa kiinteistöveroa. Siinä ei ole muuta ongelmaa kuin että se sattuu myös kaikkein pienituloisimpiin, jopa niihin, jotka itse asiassa muuten eivät ole verotuksen kohteena lainkaan, esimerkiksi pelkkää kansaneläkettä saaviin, joilla sattuu olemaan mökki, jossa asua. Olemme laskeneet, että jos kunnat tekevät maksimaalisen korotuksen

kiinteistöveroprosentteihinsa, siis sen, mitä esitetään lisättäväksi, kiinteistöveron tuotto kasvaa noin 500 miljoonaa markkaa. Se on aika iso summa, kun siinä maksumiehinä ovat myös pienituloiset.

Rouva puhemies! Jos me katsomme koko vaalikautta, sittenkin on mennyt niin, että isotuloiset ovat verohelpotuksista eniten hyötyneet. Prosentti on suuri huijari, sillä se antaa sittenkin ehkä palkankorotuksien osalta eniten niille, joilla eniten on, ja verohelpotuksissakin se antaa eniten markkoja käteen niille, joilla suurimmat tulot ovat. Jos katsotaan koko vaalikautta, myyjän tulotasolla, 80 000 markan palkkatulo vuodessa, verohelpotus on koko vaalikaudella 2 640 markkaa. SAK:laisella, keskipalkka 120 000 markkaa vuodessa, veroalennus vaalikaudella on 4 613 markkaa. Kun mennään johtotasolle eli 200 000 markan tuloihin, siellä tuleekin jo markkoja käteen lisää vaalikaudessa 7 826 markkaa, ja kun mennään pääjohtajatuloihin 600 000 markkaan vuodessa, siellä tuleekin markkoja käteen vaalikaudessa lisää 22 226 markkaa. Sittenkin on niin mennyt, että markkoja saavat eniten lisää ne, jotka saavat muutenkin suurimpia tuloja. Siis prosentti on joskus tasa-arvoisen näköinen, mutta on se iso huijari, koska markoiksi muuttuessaan prosentit puoltavat niitä, joilla on isoja tuloja muutenkin.

Olen jättänyt lakialoitteen uusiksi veroasteikoiksi, ja tässä esityksessä on se perusidea, että isotuloiset eivät mielestämme tarvitse verohelpotusta lainkaan. Minä vedän rajan 200 000 markkaan. Mennään alapäässä samassa tahdissa kuin hallitus mutta 200 000 markkaan raja ja siitä ylöspäin ei enää verohelpotusta nykytilanteeseen verrattua. Minusta tämä on solidaarisempi linja, ja näin löytyy myös varaa tehdä verohelpotuksia niille ryhmille, jotka sitä eniten tarvitsevat ja joita minusta ovat juuri ne ryhmät, jotka jo tulivat mainittua, eli esimerkiksi juuri työttömät, jotka ovat menettäneet tupovähennyksen ja joiden verotus on kiristynyt, tai eläkeläiset, joille sittenkin jää vielä korotettua sairausvakuutusmaksua.

Kun pannaan raja 200 000 markkaan tuloveroasteikossa, mistä eteenpäin ei verohelpotuksia anneta, löytyy tilaa tehdä verohelpotuksia kaikkein pienituloisimmille ilman, että vaarannetaan kokonaisveron tuotto, josta minä ihan päähuoleni kuitenkin kannan, sillä niin kuin sanottu, koko sosiaalivaltio, hyvinvointivaltio on sittenkin verotuksen varassa. Minä en rohkene sanoa niin kuin eräät toverit ovat sanoneet, että veroja pitää rakastaa. Se on rohkeasti sanottu. Mutta veroja pitää olla valmius maksaa niin paljon, että me pystymme pitämään yllä sosiaaliturvan ja julkiset palvelut. Se on minusta selvää, ja tästä lähtökohdasta me emme voi lipsua yhtään.

Ed. Aittoniemi: Rouva puhemies! Alkiolaisen keskustan lisäksi tässä talossa vain vasemmistoryhmästä kuuluu vähäosaista ihmistä tukeva ääni. Vasemmistoliitto sellaisenaan on myynyt nahkansa kapitalismin alttarilla jo ajat sitten. Sieltä ei kuulu enää niitä ääniä kuin joskus silloin, kun oli ed. O. Ojala ja ed. Rimmikin vanhaan aikaan.

Tämä aloite, joka ei varmaan koskaan tule menemään läpi, vastaa hyvin pitkälti niitä ajatuksia, joita minulla itselläni on. Tällä korjattaisiin tämän hallituksen edellistä veroratkaisua, joka oli aivan räikeästi ja selvästisuurituloisia suosiva. Siinä mielessä, rouva puhemies, puuttumatta asiaan enempää totean ikään kuin kannatuspuheenvuorona, että tämä on oikeata linjaa ja tämä kuuluu keskustasta ja vasemmistoryhmästä. Mistään muualta ei enää kuulu kuin kapitalistin ääni.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

15) Lakialoite laiksi tuloverolain 105 a §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 29/1998 vp (Mikko Kuoppa /va-r ym.)

Toinen varapuhemies: Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. Kuoppa: Arvoisa puhemies! Verot ovat välttämättömiä, jotta voidaan pitää hyvinvointipalvelut yllä. Nythän on myös jopa EU:n piirissä esitetty, että kaikkien palkansaajien verotusta tulisi alentaa ja sitä on perusteltu sillä, että se on työllistämiskeino, jolla pyritään ihmisiä työllistämään. Mielestäni verotusta tulee alentaa pienituloisilla ja keskituloisilla ihmisillä, mutta ei enää sillä tavalla, niin kuin esimerkiksi hallitus esittää esityksessään 28/1998 vp, jossa kunnallisverotuksen vähennys ulottuisi aina 361 000 markkaan asti. Tällaisia tuloja saavat

ihmiset eivät ole pienituloisia. Kyllä mielestäni on uskallettava sanoa, että he ovat suurituloisia, hyvätuloisia ihmisiä, eikä sinne verohelpotuksia tarvita.

Myös todetaan, että kansakunta elää kautta aikojen rikkainta aikaa. Varallisuus on kasvanut ennen näkemättömäksi, mutta tämä varallisuus jakautuu tavattoman epätasaisesti, yhä epätasaisemmin. Verotuksella varallisuuden jakoa voidaan tasata, mutta näyttää siltä, että ne hyvätuloiset, joilla on paljon, pystyvät myös paremmin pitämään puoliaan, ja kaikkein heikoimmassa asemassa olevat ihmiset eivät pysty pitämään puoliaan tai heidän äänestään ei välitetä. Näin ollen he joutuvat maksamaan pienistäkin tuloistaan kohtuuttoman paljon veroja, kuten ed. Tennilä edellisessä kohdassa jo totesi. Kaikkein pienituloisimmilla ihmisillä verokevennykset ovat markkamääräisesti kaikkein pienimpiä, suurituloisilla ne ovat suuria, ja kun kuitenkin tavaroita ja palveluita ostetaan markoilla, vuokrat maksetaan markoilla, silloin elintasokuilu entisestään kasvaa.

Verohelpotusten yläraja pitäisi pistää 200 000 markkaan. Sen yli meneville tuloille, suuremmille tuloluokille ei tulisi verohelpotuksia antaa, ja tätä kautta voitaisiin turvata valtion ja yhteiskunnan rahoitusasema, jolloin voidaan myös hyvinvointipalvelut varmasti tulevaisuudessa ylläpitää.

Kun katsotaan, mitä on tapahtunut, niin vielä ed. Tennilän listaan haluaisin lisätä yhden kohdan, koska meillä on todella tämmöisiä todella suurituloisia ihmisiä. Voidaan laskea, että miljoonan markan palkkatuloista nykyisen hallituksen veroratkaisut alentavat veroa noin 36 000 markalla vuodessa eli 3 000 markkaa kuukaudessa. Tämä 3 000 markkaa kuukaudessa on enemmän kuin täysi kansaneläke tai täysi työttömyysturvan peruspäiväraha, josta täytyy maksaa vielä veroa. Eli suurituloinen, miljoonan markan tuloilla oleva ihminen hyötyy tämän 3 000 markkaa kuukaudessa käteen. Se on siis enemmän, reilusti enemmän kuin työttömyysperuspäivärahalla oleva henkilö saa kuukaudessa verotettavaa tuloa. Näin ollen tällaisen henkilön käytettävissä oleviin tuloihin se merkitsee lähes 9 prosentin nousua eli siellä myös prosentti on varsin korkea.

Keskituloisella verohelpotuksista syntyvä käytettävissä olevien tulojen nouse jää noin 4—5 prosenttiin, kun verrataan vuoden 1999 reaalisia veroperusteita vuoden 1995 veroperusteisiin. Pienillä palkkatuloilla veronkevennyksen vaikutus on vielä vaatimattomampi. Tässä tulee selvästi näkyviin se, että niillä, joilla todella menee hyvin, myös jatkossa tulee menemään hyvin. Hallitus edelleenkin tukee näitten todella suurituloisten ihmisten asemaa.

Mielestäni tähän olisi saatavissa korjaus. Sen johdosta olemme tehneet lakialoitteen laiksi tuloverolain 105 a §:n muuttamisesta niin, että yli 200 000 markkaa tuleville tuloille ei enää tulisi antaa lisähelpotuksia vaan se leikkautuisi pois. Pienemmät tulot saisivat tämän helpotuksen, samoin eläkeläisten verotus tulisi tarkistaa niin, että he eivät joutuisi kovemman verokohtelun kohteiksi. Edelleenkin haluan todeta, että eläkeläisten ylimääräinen sairausvakuutusmaksu tulisi vihdoinkin poistaa. On luvattu, että se poistetaan, mutta näyttää siltä, että tämän hallituksen aikana, ellei nyt eduskunta todella ota asioita omiin käsiinsä, näin ei tapahtuisi.

Puhetta on ryhtynyt johtamaan puhemies Uosukainen.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

16) Lakialoite laiksi lapsityövoimalla tuotettujen tavaroiden maahantuonnin estämisestä

Lakialoite 32/1998 vp (Mikko Elo /sd ym.)

Asia lähetetään puhemiesneuvoston ehdotuksen mukaisesti talousvaliokuntaan.

17) Lakialoite laiksi sosiaalihuoltolain 27 b §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 35/1998 vp (Eila Rimmi /vas ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. R i m m i : Rouva puhemies! Vuoden 1997 loppupuolella me hyväksyimme tässä eduskunnassa varsin värikkäänkin keskustelun jälkeen lain omaishoitajan yhdestä vapaapäivästä kuu-

kaudessa. Silloin olimme iloisia siitä, että omaishoitajille, jotka tekevät tämmöistä raskasta työtä, pikkuisen helpotusta elämään saadaan. Laki määrittelee varsin tarkkaan sen, millä edellytyksillä tämmöinen vapaapäivä on mahdollinen.

Nyt kuitenkin, kun lakia on käytännössä sovellettu jonkin aikaa, laki tuli voimaan tämän vuoden alusta, on tullut julki kummallisia vääryyksiä tai hyvin kummallista lain tulkintaa. Tämä laki jostain syystä on näköjään sellainen, että se antaa tulkinnanmahdollisuuksia. Olenkin tämän lakialoitteen tehnyt lähinnä saatuani viestiä kehitysvammaisia hoitavilta ihmisiltä, omaishoitajilta.

Esimerkkitapaus, jonka haluan kertoa, on sellainen, että syvästi kehitysvammaista lasta hoitava omaishoitaja ei ole saanut tätä omaishoitajalle kuuluvaa vapaapäivää ja perustelu on ollut se, että hän ei ole yhtäjaksoisesti sidottu siihen hoitotyöhön, kun tämä kehitysvammainen lapsi on ollut terapiassa tai käy tämmöisessä päiväkeskustoiminnassa, joka hänen henkisen vireytensä kannalta on erittäin tärkeää. Hän käy siellä päivittäin tietyn aikaa, ja tämä omaishoitaja tekee sillä välin kodissa muita töitä. Ja tämä kyseinen lapsi, josta nyt puhun, on niin syvästi kehitysvammainen, että häntä käännetään esimerkiksi yöllä nukkuessa kahden tunnin välein eli käytännössä ollaan sidoksissa koko vuorokausi tähän lapseen. Nyt kuitenkin tämä vapaapäivän mahdollisuus on viety pois tähän meidän hyväksi tarkoittamaamme lakiin nojaten.

Tästä syystä olenkin tätä lakialoitetta tehnyt siihen muotoon, että tätä asiaa voitaisiin korjata ja että asia voitaisiin määritellä niin, että vaikeavammaisen yhtäjaksoisen omaishoidon keskeytykseksi ei katsota tämän lain soveltamisessa hoidettavan kannalta tarpeellisen kuntoutuksen, terapian tai siihen verrattavan hoidon saamista taikka osallistumista päiväkeskustoimintaan tai hoidon saamista päiväsairaalassa tai osallistumista vastaavaan toimintaan ja näihin rinnastettavissa laitoksissa arkisin ja osa-aikaisesti. Lakisääteisen vapaan pitäminen ei vähentäisi hoitopalkkion määrää, ja kunnan olisi huolehdittava hoidon tarkoituksenmukaisesta järjestämisestä hoitajan lakisääteisen vapaan ajaksi.

Miksi tähän olen lisännyt vielä tämän, että lakisääteisen vapaan pitäminen ei vähennä hoitopalkkion määrää, johtuu siitä, että kun tämä laki tuli voimaan, joissakin kunnissa yksioikoisesti, yksittäisillä, yksipuolisilla päätöksillä vähennettiin aikaisemmin saatua hoitopalkkion määrää. Se tarkoittaa käytännössä sitä, että omaishoitaja käytännössä maksaa siitä omasta palkastaan sen saamansa vapaan, jos hän omaishoitajavapaan saa. Vielä senkin jälkeen kun tämän lakialoitteen olen jättänyt sisään, on ilmennyt muitakin puutteita tässä meidän hyväksi tarkoittamassamme laissa.

Minä todella, arvoisat kollegat, toivoisin nyt sitä, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi tämän lakialoitteen käsittelyyn, vaikka tähän nyt sitä yli sataa nimeä ei olekaan kerätty. En usko, että hallitus halusi tehdä tällaista lakia, jossa on tällaisia porsaanreikiä. Samanaikaisesti, jos hyvää tahtoa valiokunnalta ja varmaan myöskin ministeriöltä löytyy, voitaisiin samassa yhteydessä nämä puutteet korjata. Näin tekisimme oikeutta niille omaishoitajille, jotka tekevät erittäin arvokasta työtä tässä yhteiskunnassa.

Ed. A l a r a n t a : Arvoisa puhemies! Haluan lyhyellä puheenvuorolla lämpimästi kannattaa ed. Rimmin tekemää lakialoitetta. Tämä on tärkeä asia, vaikka tämä ei ehkä nauti sellaista tärkeyttä politiikan tärkeyslistoilla kuin monet muut asiat nykyaikana nauttivat. Erikoisesti itselläni on mielessä nyt äitienpäiväjuhlassa tapaamani eräs yli 80-vuotias äiti, joka on hoitanut yli 50 vuotta jo kolmea kehitysvammaista lasta, joista vanhin on äskettäin täyttänyt 50 vuotta ja kaksi muuta ovat vähän nuorempia. Ei hän ole koskaan saanut mitään muuta yhteiskunnan tukea kuin ne kansaneläkkeet, joita nämä kehitysvammaiset omaiset ja hän, äiti, itsekin ovat jo vuosikymmeniä nauttineet. Tällaisia esimerkkejä on varmasti paljon. Olisi toivottavaa, että nämä viestit kaikuisivat eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan jäsenten korviin. Täällä ei taida olla paikalla kuin ed. Kuoppa nyt siitä valiokunnasta, koska koko valiokunta on parhaillaan SAK:n vieraana ja muista tärkeistä asioista siellä neuvottelemassa.

Niin kuin ed. Rimmi totesi, tähän lakiin jäi silloin viime vuoden puolella tällaisia kaavamaisuuksia, joista nyt erään ongelmaryhmän ed. Rimmi on täällä lakialoitteen perusteluissa kuvannut. Näitä puutteita on muitakin. Mielestäni eräs hyvin paha puute ja kaavamaisuus on se, että tämän vapaan saa vain sellainen omaishoitaja, jolla on omaishoitosopimus kunnan kanssa. Me emme ole onnistuneet niinä aikoina, jolloin oma poliittinen viiteryhmänikin on ollut hallituksessa ja valtaa on ollut, mutta sitä on ollut joillakin sitten vielä enemmän, emmekä myöhemminkään tässäkään säätämään tai säilyttämään sellaista

normitusta, jolla olisi saatu kunnat kuriin tässä asiassa.

Me olemme täällä vasta puhuneet muuten kunnallisesta kurinpidosta kouluasioiden yhteydessä. Tässäkin se tulee eteen. Kunnat käyttävät vapaasti niille annettua päätösvaltaa. Monet kunnat jättävät kokonaan tekemättä omaishoitosopimuksia. Nyt kun me säädimme tällaisen lain, jota tulkitaan sillä tavalla, niin kuin nuo pykälät on kirjoitettu, että vain sellainen henkilö, joka on saanut omaishoidon tukea, voi saada myös vapaapäivän, oikeastaan olemme tulleet sellaiseen tilanteeseen, että yhteiskunta rankaisee kaksinkertaisesti sitten eräitä omaishoitajia, niitä, joiden kanssa kunta ei suostu tekemään omaishoitosopimusta ja jotka eivät sen takia saa sitten myöskään vapaata.

Näkisin, että tässä pitäisi pikkuhiljaa päästä sillä tavalla eteenpäin, että tämä normitettaisiin niin, että kuntien on myönnettävä joko tämä omaishoidon tuki, palkkio, tai jos eivät sitä myönnä, vähintään sitten vapaa-aikaa. Tämähän on eräänlaista säästötoimintaa, niin kuin täällä todetaan ja on aikaisemminkin todettu. Laitoshoito on huomattavasti kalliimpaa kuin omaishoito. Mikäli omaiset jaksavat hoitaa sairaita, vanhoja tai vammaisia omaisiaan siellä kodissa tai muuten hoitaa niitä henkilöitä itse, yhteiskunta koko ajan säästää. Varsinkin näinä aikoina, kun on henkilöstöpula ja myöskin henkilökunta on suuren työmäärän takia hyvin stressaantunutta, tämä olisi todella järkevä ja hyvä tapa hoitaa sairaita ja vammaisia ihmisiä kodinomaisesti.

Kun eduskunta hyväksyi edellisen kerran tämän saman lain saman pykälän, täällähän samalla hyväksyttiin tällainen ponsi, ja nyt olisi tietysti toivottavaa, että se joihinkin toimenpiteisiin johtaisi, kun edellytettiin, että jatkossa seurataan omaishoitajien asemaa sekä omaishoidon tuesta hoitajan ja kunnan välillä tehtäviä sopimuksia ja tehtyjen sopimusten toteutumista. Erityisesti tämä koskee vapaan järjestämisen periaatteita. Siis me olemme eduskuntana, tällä eduskunnalla jo aika lyhyt aika sitten hyväksyneet tällaisen hallitusta velvoittavan lausuman, jonka pitäisi sitten johtaa käytännön toimenpiteisiin, että näitä puutteita ja kaavamaisuuksia korjattaisiin.

Arvoisa puhemies! Lopuksi lyhyesti eräästä puolesta, joka liittyy tähän asiaan. Minulla on edessäni Helsingin Sanomien 3. toukokuuta ilmestynyt numero, jossa kerrotaan, että sama laki, jota tässä nyt käsitellään, mahdollistaa myös kunnille tällaisen omaishoidon maksun perimisen. Kun omaishoidon tukea maksetaan tällä hetkellä kuukausittain kolmen kokoisena: 1 300, 1 800 tai 2 300 markkaa, kunnat puolestaan voivat periä tällaisista perheistä, joissa omaishoidon tukea nautitaan, omaishoitomaksua, joko 200, 350 tai 500 markkaa kuukaudessa. Kunnat siis ottavat toisella kädellä takaisin sitä, minkä ovat toisella kädellä juuri perheeseen myöntäneet.

Tässä Helsingin Sanomien artikkelissa on haastateltu kahta omaishoitajaa, jotka maksavat koko ajan omalle kunnallensa omaishoitomaksua. Sitten täällä on sosiaali- ja terveysministeriön ylitarkastajan Leena Kirmasen lausunto, jossa hän toteaa, että tämä kunnille annettu mahdollisuus periä omaishoitomaksua on täysin lain hengen vastainen. Sen ymmärtää kyllä tavallisen kansanedustajan järjenjuoksullakin, että niinhän se on. Vaikka omaishoidon tuen pitäisi tukea omaisten toimesta kotona tapahtuvaa hoitoa, me olemme mahdollistaneet näköjään tällaisen ristiriitaisuuden, että kunnat voivat ottaa toisella kädellä takaisin, mitä ovat juuri antaneet.

Arvoisa puhemies! Tälläkin perusteella, minkä olen tästä lehtiartikkelista lukenut, toivon lämpimästi, että valiokunnalla olisi vielä aikaa kaiken muun kiireen keskellä pohtia tätä asiaa ja säätää sellaisia pykäliä, että se lain henki, mitä me olemme täällä tarkoittaneet, voisi myös pykälien tasolla ja käytännön elämässä toteutua.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Ed. Rimmi kertoi puheenvuorossaan todella riipaisevan esimerkin omaishoitajan tärkeän työn raskaudesta. Eihän siinä voi olla mitään muuta johtopäätöstä, kuin että vapaa-aikaa tarvitaan ja täytyy suorittaa järjestelyjä ja sitten kirjoittaa sellaisia lakeja, jotka tämän mahdollistavat.

Toivon, että siinä käsittelyssä puututaan samalla myös siihen, että kuntien käytäntö ylipäätään omaishoitokysymyksessä vaihtelee tavattomasti. Ei täällä varmasti ole suurta halua palata kovin valtavaan kuntien normiohjaukseen, mutta ei sekään voi olla oikein, että kunnittain asiat hoidetaan kovin eri tavoin ja vielä enemmän — minusta tuntuu joskus — mitä huono-osaisemmista ihmisistä on kysymys.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Rimmi on tehnyt hyvän aloitteen. Mutta oikeastaan ed. Alaranta kuvasi niitä ongelmia jo hyvin laajasti, mitä omaishoidon ja perheen hoidon osalta on. Tämä koskee omaishoidon puolta.

Ed. Rimmin esimerkkiin voisi todeta sen, että ilmeisesti tämä henkilö, joka on näin vaikeavammainen, saa kyllä Kelalta hoitotukea. Todennäköisesti jos kunnassa on jonkin tyyppistä omaishoidon tukea, hän saa myös sitä. Todennäköisesti sitä epäselvyyttä ei ole, mistä ed. Alaranta totesi, että ei ole kelpuutettu hoitoluokituksen piiriin.

Sen sijaan se, mitä ed. Alaranta totesi koko tästä omaishoidon tuen ongelmista, pitäisi saada semmoiseen malliin, jotta me saisimme normiohjauksen. Kun kuntia on vapautettu, että tehkööt, niin kuin haluavat, erityisesti omaishoidon osalta on niin villi tilanne, että on kuntia, joissa käytännössä hyvin vaikeavammaisetkaan eivät saa omaishoitoa, mikä olisi ihan järkevä, edullinen ja monessa mielessä hyvä tapa. Jotkut kunnat hoitavat vähän paremmin asiat.

Ed. Alarannalla oli esimerkki siitä, mitä omaishoidon osalta on ongelmatiikkaa, kun tuki pystytään perimään lain mukaan sosiaalipalvelumaksuna. Omassa kunnassani valtuusto teki enemmistön tahdon mukaisesti päätöksen, jolla käytiin perimään kolmen tasoista sosiaalipalvelumaksua. — Sekin juttu on Helsingin Sanomissa, mutta ei todennäköisesti tuo sama juttu. — Alempi maksuluokka poistettiin kokonaan elikkä kaupunginvaltuusto porvarienemmistön turvin teki päätöksen, jonka mukaan ikävä kyllä uusia ei alimpaan maksuluokkaan oteta. Se tulee pikkuhiljaa purkamaan systeemiä, ja sinne otetaan vain vaikeammat tapaukset, mitkä vaativat enemmän hoitoa. Luokitusta on tiukennettu, elikkä sosiaalipuoli tiukentaa koko ajan sitä puolta.

Tästä tulee kova ja kallis paukku vielä yhteiskunnalle siinä mielessä, että ihmiset joutuvat turvautumaan laitoshoitoon, todennäköisesti hyvin monet. Nämäkään hoitajat, niin kuin ed. Rimmin aloitteessa todetaan, eivät hyvin pitkään, omaiset, jaksa, kun monet ovat vanhempia ihmisiä vielä, toista hoitaa. Itsekin joutuvat mahdollisesti laitoshoitoon, jos me emme järjestä näitä vapaapäiviä.

Sen takia tässä toivoisi systeemiä, joka ei tällä hetkellä laajoille joukoille kuulu, mutta minusta joka viikko pitää saada omaishoitajan vapaapäivä. Se olisi kohtuullista kestämisen ja henkisen kantin kannalta ja myös työllisyyden kannalta.

Ed. R i m m i : Puhemies! Ensinnäkin olen iloinen siitä, että myötätuntoa ja yhteistä näkemystä aloitteen tärkeydestä on tästä salista löytynyt. Ed. Alaranta palautti muistiimme, minkälaisen ponnen kanssa lakia aikanaan teimme. Nyt kun laki on kohta puoli vuotta ollut käytännössä, kyllä siinäkin jo jonkinlainen seurannanpoikanen ainakin on mahdollista suorittaa.

Kuten keskustelussa on tullut esiin ja omassakin puheenvuorossani sanoin, lakialoitteen jättämisen jälkeen olen saanut kuulla uusista puutteista, mitä tässä laissa on. Todella nyt vielä kertaan sen, että toivoisin, että sosiaali- ja terveysvaliokunta ottaisi lain käsittelyyn ja asiantuntijoita kuullessaan voisi mahdollisesti tarkastella puutteita kokonaisuutena laajemminkin.

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Sosiaali- ja terveysvaliokunnalla oli varsin hyvin tiedossa, että tähän lakiin jää monia puutteita. Kuitenkin silloin valiokunta totesi, että on parempi yksi vapaapäivä laissa kuin ei lainkaan vapaapäiviä. Mutta se on tietenkin selvää, että ne epäkohdat, mitkä ilmenevät käytännössä, tulee korjata, ja sosiaali- ja terveysministeriöön päin tämä ponsikin on tehty valiokunnan mietintöön silloin.

Omaishoitajien asiassa on mielestäni yksi pääongelma se, että omaishoitajastatuksen saaminen on tavattoman vaikeata ja virallisia omaishoitajiahan on huomattavasti vähemmän kuin todellisuudessa on omaishoitajia, jotka eivät saa minkäänlaista korvausta omaisensa hoitamisesta, jopa kymmeniä vuosia kestävästä omaisen hoitamisesta. Tämä on se todellinen ongelma, sillä heillä ei ole minkäänlaista mahdollisuutta saada ensimmäistäkään vapaapäivää edes kerran kuukaudessa, millään tavalla aliarvioimatta niitä vaikeuksia ja ongelmia, mitä virallisilla omaishoitajilla on.

Tässä yhteiskunnan kyllä täytyisi tulla näitä yleensä hyvin iäkkäitä ihmisiä vastaan, koska he tekevät monta kertaa voimiensa äärirajoilla tätä työtä ja se kyllä säästää todella paljon yhteiskunnalle, kun vanhukset hoitavat toisiaan. Tyypillinen tilannehan on se, että aviopuoliso hoitaa toista ikääntynyttä aviopuolisoa kotona. Jos näin ei tapahtuisi, jouduttaisiin laitoshoitoon, joka olisi monta kertaa kalliimpi yhteiskunnalle.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Minä voin myös oman eduskuntaryhmäni puolesta antaa täyden tuen tälle ed. Rimmin tekemälle aloitteelle ja todella toivon, että tämä otettaisiin vaikka vähän normaalien pelisääntöjen vastaisesti tai niistä poiketen käsittelyyn kiireesti.

Tässä on ilo muistaa, että viime vaalikaudella laman ja leikkausten keskellä silloinen ministeri

Kuuskoski ajoi omaishoidon tuen aloittamista. Muistan kun itse budjettiriihessä annoin sille tukeni. Se oli aika tärkeää, koska vastustajiakin oli. Meillä oli silloin enemmistö sitä kautta, ja asia lähti eteenpäin muistaakseni 1.7.93 niissä oloissa.

Nyt kun kansantalouden tilanne on ainakin paljon parantunut, tätä kannattaa kyllä viedä eteenpäin ja pitää esillä. Yhdyn siihen ja muistutan myös, että kokonaistaloudellisesti yhteiskunnalle tämä on erittäin edullinen järjestelmä. Kannattaisi tehdä siitä vielä selvempiä laskelmia. Varmasti ne osoittaisivat, että se on todella yhteiskunnalle, perheille ja inhimillisesti erittäin edullinen järjestelmä.

On todella muistettava myös se, että paljon omaisia on hoidossa, vaikeasti hoidettavia omaisia, sillä tavalla, että ei minkäänlaista korvausta hoitajalle tule. Se on arvokasta, inhimillistä, ihmisläheistä työtä, johon on suhtauduttava hyvin myönteisesti, ja olisi syytä saada sekin jonkinmoisen tuen piiriin.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kun kuluvan vuoden alussa voimaan tullutta lomaoikeutta käsiteltiin, joka tämän lakialoitteen pääasiallisen sisällön kohdalla mainitaan, käytin puheenvuoron ja hämmästelin vähän sitä yhtä vuorokautta kuukaudessa, kun omaishoitajat joutuvat olemaan niin kuin rivissä ja vartiossa jatkuvasti. Minä en oikein ymmärrä vielä tänä päivänäkään, kun on puhuttu, että parempi tällainen on olemassa laissa, tämä yksi vapaapäivä, kuin jossakin muualla. Minä katsoisin, että olisi parempi, kun näin vähäistä etua ei olisi edes laissa ja voitaisiin sanoa, että on unohdettu asia. Mutta kun se on laissa, se osoittaa, että se on täällä kyllä käsitelty ja tämä yksi päivä katsottu riittäväksi.

Niin kuin ed. Kankaanniemi totesi, omaishoitajat tekevät erinomaisen tärkeätä työtä yhteiskunnassa ja suorastaan lahjatyötä yhteiskunnassa monellakin tavalla. Jos sitä työtä ei olisi, niin yhteiskunnan kulut olisivat merkittävästi suuremmat.

Tämä ed. Rimmin laajentama aloite on totta kai hyvä, mutta tarkoitan sitä, että yleensä tämä yhden vuorokauden vapaapäivä, lomaoikeus, kuukaudessa on niin vähän, että minä en oikein ymmärrä, että tällä tavalla voidaan tällaista tärkeätä työtä tekeviä ihmisiä käsitellä. Kyllä tämän vapaa-ajan pitäisi olla järjestelmällisempi ja muodoltaan laajempi kuin tässä on ja tässä viitteellisessä laissa on mainittu.

Ed. P e h k o n e n : Arvoisa puhemies! On hämmästyttävää, että laki on saanut tämmöisen tulkinnan, kuin ed. Rimmi on esille tuonut. Eli kyllä minä kannatan lämpimästi myös, että tämä menisi valiokuntakäsittelyyn ja tuottaisi tulosta. Tämä yksi päivä kuukaudessa on niin pieni asia, että kaikki pystyvät tulkitsemaan sitä mielin määrin. Jos olisi kysymys isommasta asiasta, olisi vähemmän ehkä tulkinnan varaa. Kyllä te todella olette hyvällä asialla, ed. Rimmi.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

18) Lakialoite laiksi toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 37/1998 vp (Mikko Kuoppa /va-r ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K u o p p a : Arvoisa puhemies! Kansakunnan sivistystasoa yleensä verrataan siihen, miten se pitää huolta kaikkein heikoimmassa asemassa olevista ihmisistään. Tämä eduskunta päätti kaikessa käsittämättömässä viisaudessaan leikata kaikkein heikoimmassa asemassa olevien ihmisten toimeentuloa heikentämällä toimeentulotukea.

Toimeentulotuen leikkaus saattoi tuntua hyvätuloisista kansanedustajista aika mitättömältä, koska asumistuen omavastuuosuudeksi tuli 7 prosenttia, joka lakiin sisällytettiin. Mutta toimeentulotuen varaan joutuneille ihmisille tämä oli valtavan suuri menetys. Tiedossamme on esimerkki, neljän lapsen yksinhuoltaja, jonka kohdalla toimeentulotuen perusosaa leikattiin 660 markalla ja lisäksi asumiskustannusten tukea 210 markalla. Yhteensä leikkaus oli 870 markkaa kuukaudessa.

Kun nämä ihmiset ovat jo toimeentulominimiin alarajoilla tai jopa sen alla, voi hyvin käsittää, kuinka vaikeaan asemaan heidät on asetettu. Näin ollen heillä ei ole muuta vaihtoehtoa kuin turvata vapaaehtoisjärjestöjen niin sanottuihin leipäjonoihin.

Mielestäni tällainen sosiaalipolitiikka ei voi

olla oikeudenmukaista. Se eriarvoistaa ja jakaa kansalaisia ja erityisen pahasti se nöyryyttää niitä ihmisiä, jotka ovat kaikkein pienituloisimpia tai kaikkein heikoimmassa asemassa. Näitä ihmisiähän oli viime vuonna yli 600 000, jotka joutuivat turvautumaan toimeentulotukeen.

Toimeentulotukeen turvautumisen suurimpana syynähän on työttömyys. Näin ollen nämä kaksi asiaa kulkevat käsi kädessä. Jos pystyttäisiin parantamaan merkittävästi työllisyyttä, voitaisiin myös vähentää toimeentulotukimenoja ja samalla sitä kautta vähentää ihmisten nöyryyttämistä.

Toimeentulotuen leikkaus on todella sellainen kohta, jota ei voi ymmärtää, koska kuitenkin taloudelliset arvot, jotka tässä saatiin säästymään, ovat suhteellisen pieniä. Näin ollen niillä ei ole enempää valtion kuin itse asiassa kuntienkaan talouden kannalta merkittäviä vaikutuksia, vaikka toimeentulotukimenot ovat toki työttömyyden kasvun johdosta myös kasvaneet.

Tämä osoittaa myös sen, koska näin paljon ihmisiä on joutunut toimeentulotuen varaan, että meidän ensisijainen sosiaaliturvamme on riittämätön. Työttömyysturva, sairauspäivärahat ja eläkkeet ovat riittämättömän pieniä, mikä aiheuttaa sen, että ihmiset joutuvat viimesijaiseen toimeentulotukeen turvautumaan.

Toteutetun uudistuksen etuna on, että toimeentulotuen normit on nyt pääosin määritelty laissa eikä vain valtioneuvoston päätöksessä, kuten aikaisemmin. Kuitenkin myös itse toimeentulotukijärjestelmä kaipaa kehittämistä. Jos yhteiskunta ei voimakkaasta talouskasvusta huolimatta pysty turvaamaan kansalaisille toimeentuloa työn ja normaalin sosiaaliturvan avulla, kansalaisilla on oltava oikeus myös kunnolliseen viimesijaiseen turvaan. Viimesijaista turvaa on kehitettävä kunnollisen perusturvan suuntaan vähentämällä siinä olevia harkinnanvaraisia elementtejä.

Toimeentulotuen tasoa tulisi korottaa nostamalla yksinäisen perusosa vähintään täyden kansaneläkkeen määrään. Asumiskustannusten omavastuu sekä huollettavien lasten perusosaan tehdyt rakenteelliset muutokset voidaan hyväksyä, jos ne liitetään toimeentulotuen tason korottamiseen. Rakenteelliset muutokset ovat paremmin puolusteltavissa ja ymmärrettävissä, jos ne liittyvät sosiaaliturvan kehittämiseen sen sijaan, että kyse on vain sosiaaliturvan yksipuolisesta leikkaamisesta.

Esitämmekin, että toimeentulotuesta annetun lain 9 §:ää muutetaan nostamalla yksinäisen yksinhuoltajan perusosa ensimmäisessä kuntaryhmässä kansaneläkettä vastaavalle tasolle, joka on 2 591 markkaa. Näin saataisiin riittävä perustoimeentuloturva.

Toimeentulotukea koskevaan lakiin on syytä tehdä myös muita tarkennuksia ja muutoksia. Esitämme, että indeksitarkistuksia koskeva kohta otettaisiin lain 9 §:n 4 momenttiin. Samoin lisäosaan käytettävistä menoista olisi myös säädettävä laissa eikä vain asetuksessa.

Laki toimeentulotuesta ei sisällä tarkempia määräyksiä siitä, miten suurina asumiskustannukset otetaan huomioon toimeentulotukea määrättäessä. Kunnilla on ollut tässä melko kirjava käytäntö. Jälleen törmätään kuntien itsemääräämisoikeuteen, mikä sinänsä on hyvä asia, mutta nyt itsemääräämisoikeuden käyttäminen näyttää kohdistuvan lähinnä kaikkein heikoimmassa asemassa oleviin ihmisiin ja eri kuntien välillä on tavattoman paljon eroja.

Olisi lähdettävä siitä, että toimeentulotuella korvattavat asumismenot eivät voi olla ainakaan asumistukilain perusteella määriteltyjä kohtuullisia asumismenoja eli niin sanottuja normivuokria pienemmät. Se lienee myös yleisin lähtökohta kuntien käytännössä, mutta niissä on, kuten jo aikaisemmin totesin, suuria eroja.

Lisäksi pitäisi muuttaa myös opintotuen varassa olevien opiskelijoiden asemaa nykyistä parempaan suuntaan nostamalla opintotukea ja mieluummin pienentämällä opintolainaosuutta. Tästä on aiheutunut monia ongelmia. Yksi ongelma tuli ed. Viitasen lakialoitetta käsiteltäessä esille.

Arvoisa puhemies! Toivon, että lakialoite otettaisiin vakavasti ja käsittelyyn, koska vain korjaamalla ja tarkistamalla tehtyä eduskunnan päätöstä, joka merkitsi toimeentulotuen varassa olevien ihmisten toimeentulon selvää leikkausta, voidaan palauttaa ihmisille ihmisarvoinen elämä, minkä myös perustuslaki suomalaisille lupaa. Se pitäisi toteuttaa myös käytännössä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Koko tämän vaalikauden ajan on Lipposen hallitus kovalla kädellä leikannut vähäosaisten ihmisten elinmahdollisuuksia. Sen sijaan hyväosaiset ovat veroratkaisuissa ja kaikissa muissakin olleet ensisijaisessa asemassa. Siitä huolimatta viittaillaan täällä ehtimiseen, niin kuin muun muassa ed. Lahtela muutamia minuutteja sitten, Ahon hallituksen aikana tehtyihin päätöksiin.

Meidän ei tarvitse, rouva puhemies, muuta kuin lukea ed. Kuopan ym. tekemän lakialoit-

teen ensimmäinen sivu, niin siellä on selkeästi nähtävissä yksi niistä monista leikkauksista, mitä Lipposen hallitus on tehnyt. Se tässäkin tapauksessa on neljän lapsen yksinhuoltajalle merkinnyt 870 markan vähennystä kuukaudessa. Se on kova asia silloin, kun on pienistä tuloista kysymys. Näin ollen oikeastaan saisi vähemmän viittailla Ahon hallituksen kauteen, kun katselee Lipposen hallituksen touhuja.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Maaliskuun alussa tosiaan tuli voimaan toimeentulotuen leikkaus asumiskustannusten ja alaikäisten lasten perusosien osalta. Viestit esimerkiksi meille Keski-Suomen kansanedustajille Keski-Suomen sosiaalityöntekijöiden yhdistykseltä ovat olleet yksiselitteisen varoittavia siitä, mihin tämä muutos on johtanut jo nyt, ja vasta on kulunut muutama kuukausi. Tilanne sosiaalitoimistoissa on kärjistynyt ja työntekijät, jotka näitä asioita käytännössä hoitavat, joutuvat siellä tavattoman vaikeisiin tilanteisiin, kun erityisesti monilapsisten perheiden toimeentuloa on leikattu. Se johtaa syrjäytymiseen ja juuri niihin seurauksiin, mitä ed. Kuoppa puheenvuorossaan kuvasi.

Meitä oli täällä silloin joulun aikaan vain kymmenen edustajaa, jotka olimme tästä varoittamassa ja vastustamassa tätä leikkausta, joka kohdistuu todella kaikkein heikko-osaisimpiin tässä yhteiskunnassa ja lapsiin, lapsiperheisiin. Se oli varmasti virhe, johon pitäisi pikaisesti palata. Tiedämme tietysti, että se maksaa, mutta toisaalta ihmisistä ja lapsista ja heidän kasvumahdollisuuksistaan, elämän mahdollisuuksista, pitää meidän olla valmiita myös maksamaan ja samalla katsella jostakin muualta tuloja ja säästökohteita.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään sosiaali- ja terveysvaliokuntaan.

19) Lakialoite laiksi tuloverolain 66 §:n muuttamisesta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 39/1998 vp (Esko-Juhani Tennilä /var ym.)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin valtiovarainvaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Suuri amerikkalainen kirjailija Mark Twain irvaili kerran, että kaikki puhuvat säästä, mutta silti kukaan ei tee mitään sen hyväksi. Optioiden suhteen tuntuu olevan aivan samalla tavoin. Niitä kummeksuvat ja paheksuvat kohta jo kaikki, mutta toimenpiteitä ei vain esitetä. Olen nyt sellaisen toimenpiteen sisältävän lakialoitteen tehnyt ja aion sitä tässä lyhyesti perustella, sillä johonkin on myös ruvettava.

Optiojärjestelyissähän on kyse siitä, että jo ennestään suurituloisille ja hyvässä asemassa oleville henkilöille annetaan etuoikeuksia. Optioiden haltijat voivat hankkia pörssiyhtiöiden osakkeita huomattavasti edullisempaan hintaan kuin tavalliset sijoittajat tai säästäjät. Optiot ovat kaiken lisäksi haltijoilleen täysin riskittömiä, sillä optioita ei ole pakko lunastaa, jos osakkeen kurssikehitys on epäedullinen.

Tavallisten kansalaisten näkökulmasta on täysin käsittämätöntä, että jo muutoinkin miljoonatuloilla elävät yritysjohtajat hankkivat optioiden avulla itselleen jopa kymmenien miljoonien markkojen lisätulot. On täysin mahdotonta käsittää sitä, mistä yritysjohtajille maksetaan 50 000 tai 100 000 markkaa kuukaudessa palkkaa, jos se ei velvoita hoitamaan yritystä hyvin. Pitää olla vielä optioetu, jotta yritystä todella hoidetaan, niinhän selitys kuuluu. Minä en tällaista selitystä käsitä todella ollenkaan, niin kuin eivät ole näköjään käsittäneet useimmat muutkaan.

Optioiden edut ovat kohonneet nyt jo erittäin suuriksi summiksi. Esimerkiksi Nokia-konsernin johtajien optioedut arvioitiin vuoden 1997 marraskuussa 3 150 miljoonaksi markaksi, Taloussanomat 27.11.1997. Henkilökohtaiset optioedut kohoavat nekin erittäin suuriksi. Esimerkiksi Nokian toimitusjohtajan Jorma Ollilan optioedut ovat julkisuudessa olleiden tietojen mukaan 62,2 miljoonaa markkaa, Hartwallin toimitusjohtajan Jorma Länsiön optioedut 43,8 miljoonaa markkaa, Finnlinesin toimitusjohtajan Antti Lagerroosin optiot ovat 33,1 miljoonaa markkaa, Helsingin Sanomat 1.3.1998. Miljoonien markkojen optiovoittoja on luvassa jo useille kymmenille, luulisin jopa sadoille suuryhtiöiden johtaville henkilöille. Siis käynnissä on iso rohmuaminen.

Optiomiljoonat suuryhtiöitten johtajille herättävät huomiota myös siksi, että viime vuosina tavallisilta kansalaisilta on vaadittu uhrauksia

laman ja valtiontalouden velkaantumisen vuoksi. Sosiaaliturvaahan on monilta osin leikattu ja sitä on viety kaikkein pienintäkin etua saavalta; on viety työttömältä, opiskelijalta, lapsiperheiltä. Viimeksi toteutettu toimeentulotuen leikkaus on pahentanut monien pienituloisten väestöryhmien, erityisesti pitkäaikaistyöttömien ahdinkoa eli viimesijaisestakin selviytymiskeinosta, toimeentulotuesta, on viety. Samaan aikaan jotkut rohmuavat miljoonia ja taas miljoonia optioilla isotuloisten yläpäässä.

Optioiden edullisuuteen vaikuttaa osin verolainsäädäntö. Niin sanottujen työsuhdeoptioiden verotusta on viime vuosina muutettu kahdesti. Vuonna 1994 annetulla lailla (1465/1994 vp) optioedut siirrettiin pääomatulojen verotuksesta ansiotulojen verotukseen, siihen saakka ne siis olivat vielä edullisemmassa kohtelussa. Heinäkuussa 1997 voimaan tulleella lailla (584/1997 vp) poistettiin porsaanreikä, joka mahdollisti optiotuen siirtämisen lapsille tai muille lähiomaisille verotuksen kiertämiseksi. Verotuksen muutokset eivät ole, niin kuin näkyy, kuitenkaan pysäyttäneet optiorohmuamista.

Minusta johtajien optiojärjestelyjä tulee rajoittaa verotuksen keinoin, kiristetyn verotuksen keinoin. Olen sitä mieltä, että optioedusta tulisi tietyn markkamääräisen rajan jälkeen maksaa normaalia tuloveroa ankarampi vero. Tällaisena rajana voisi olla vaikkapa 50 000 markkaa. Raja varmistaisi sen, etteivät kohtuullisiksi katsottavat, esimerkiksi koko henkilöstölle suunnatut optioedut tulisi normaalia ankaramman verotuksen piiriin.

Teknisesti verotuksen kiristäminen voitaisiin toteuttaa siten, että optioetu luetaan verotettavaan tuloon 1,5 kertaisena siltä osin kuin se ylittää 50 000 markkaa. Veroaste riippuisi siten optioedun suuruudesta ja samalla henkilön muiden tulojen vaikutuksesta marginaaliveroasteeseen. Mitä suurempi optioetu on ja mitä suuremmat ovat verovelvollisen muut ansiotulot, sitä korkeammaksi veroaste muodostuu lakialoitteessa esitetyssä systeemissä. Kun korkein marginaaliveroaste on nyt keskimääräisellä kunnallisveroprosentilla noin 58,5 prosenttia, hyvin suurten optiotulojen verotus kohoaisi tehdyllä esityksellä lähelle 90:tä prosenttia.

Kovaa keinoahan tässä esitetään, mutta kovia ovat pomot, jotka nyt optioita rohmuavat, eikä niihin millään vetoomuksilla pystytä vaikuttamaan, se on jo nähty.

Olisin erittäin päättäväinen tässä optiokysymyksessä myös sen vuoksi, että muistan 80-luvun lopun, jolloin sen aikaiset kasinopelurit nostettiin arvoon arvaamattomaan, ja siitä sairastui asteittain koko yhteiskunta. Tässä on nyt ilmassa jotakin samaa, kun optiorohmuajat saavat tehdä ihan mitä vain. Viime kädessähän kyse on firmojen puhdistamisesta, sillä sen luokan optiot, joista nyt on puhuttu, ja niiden yhteissummat ovat jo niin suuria, että siinä koko henkilöstön palkatkaan joissakin tapauksissa eivät enää ole kovin paljoa enemmän kuin mitä pomot optioina itselleen rohmuavat.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Tässä illan lopuksi on käyty tietynlaista yhteiskunnallista keskustelua, ja tämä ed. Tennilän nimissä oleva lakialoite on niin kuin pisteenä i:n päälle tälle keskustelulle siinä mielessä, että tämä osoittaa, kuinka pahasti tämän yhteiskunnan tulonjaon vaunut ovat suistuneet raiteilta. Ne kulkevat vallan raiteiden vieressä eivätkä raiteilla enää ollenkaan. Yhteiskunnassa on valtava määrä ihmisiä, jotka ovat täysin syrjäytyneet yhteiskunnasta, vähätuloisia, kurjuudessa, köyhyydessä, syrjäytyneinä eläviä ja sitten on tämä eliittiporukka, joka tavalla, jota ei koskaan olisi aikaisemmin suomalaisessa yhteiskunnassa hyväksytty, rohmuaa hävyttömästi kaiken ja yhteiskunnalla ei ole edes aseita millään tavalla puuttua siihen. Kun taas aletaan mennä alamäkeä huonoon aikaan, eivät siinä Ollilat sun muut ole kyllä markkoinensa välissä. Kyllä ne pitävät sen, mitä ovat saaneet, ja sitten yhteiskunnassa muut näistä laman seurauksista kärsivät.

Tämä on kyllä uskomaton tämä asia. Vaikka ed. Tennilän aloite ei tietysti johda mihinkään, se tiedetään varsin hyvin, mutta on erinomainen asia, että tämä on tuotu esille. Tämä on niin uskomatonta, että tulee mieleen, mihinkä tämä yhteiskunta ja maailma vielä menee tällä systeemillä, mikä on tämänkin esityksen pohjana ja perusteluna.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Tämä optiojuttu on semmoista jotain markkinatalouden hekumaa, joka on noussut pintaan. Tämä tuntuu sillä tavalla järkyttävältä, niin kuin ed. Tennilä tuossa jo kuvasikin, jotta tässähän tapahtuu sillä tavalla, että potkitaan ihmisiä ulos, tehokkuutta nostetaan kaikilla tavoilla välittämättä muusta henkilöstöstä ja sitten johtajat saavat tavallaan ihan tekemättä mitään semmoista oikeata inhimillistä työtä tämmöisiä valtavia voittoja. Se tuntuu kyllä jotenkin oikeustajuun sopimattomalta ajattelulta.

Siinä mielessä tämä jos mikä pitäisi nostaa keskusteluun ja olla 198 nimeä vähintään tässä paperissa ja tämmöinen estää kokonaan. Tämä murtaa oikeuskäsitystä koko yhteiskunnassa. Meillä on hirveän paljon köyhiä ja puutteessa olevia ihmisiä, ja jotkut saavat tämmöisiä summia, millä ei ole mitään merkitystä enää. Eivät ne ihmiset sitä tarvitse omaan elämiseensä. Siinä ei ole mitään järkevää selitystä olemassa. Sen takia tämän tyyppinen pitäisi kyllä saada loppumaan.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Minunkin oikeudentuntoani kovasti loukkaa tämä optiojärjestelmä, joka meillä on käytössä ja näyttää laajenevan jatkuvasti vain. Pidän sitä kohtuuttomana ja jopa moraalittomana tällaisessa tilanteessa ja varmasti joka tilanteessa, mutta erityisesti tällaisessa tilanteessa, kun ihmiset ovat jopa ruokajonoissa tässä maassa. Ei tämä ole sivistysvaltio, kun tällaiset järjestelmät voivat olla rinnan.

Tähän ratkaisuja pyysi muun muassa pääministeri eräällä kyselytunnilla, pyysi, että esittäkää, mitä tehdä. Täytyy antaa kiitos ed. Tennilälle, että hän on yhden vaihtoehdon keskusteluun tuonut ja siinä mielessä erittäin hyvän vaihtoehdon, että näistä tulisi suuri osa veroina valtiolle. Valtio ja toisaalta kunnat, joita valtio tukee, tarvitsevat rahaa. Valtion budjetti on alijäämäinen ja velkamäärä valtava. Eli tällä lailla voitaisiin saada tuloja valtiolle ja hoitaa näitä yhteiskunnallisia syviä ongelmia, jotka syrjäytymisenä ja monena muuna ongelmana näkyvät.

Toinen mahdollisuus tämän asian ratkaisemiseen olisi se, että jollakin tavalla säädettäisiin, että nämä optiot pitäisi jakaa koko henkilöstölle yrityksissä. En minä jaksa uskoa, että yksi tai kaksi tai viisi johtajaa ovat tehneet yhtiön, yrityksen tuloksen. Kyllä sen tuloksen tekemiseen on osallistunut aina koko yrityksen henkilöstö ja koko henkilöstön pitäisi saada osuus myös tulosta. Jos se maksettaisiin normaaleina palkkoina, niin siitä tulisi myös verotuloja kunnille ja valtiolle. Tätäkin kautta yhteiskunta hyötyisi. Eli jotakin tässä on pakko odottaa vaatia tehtäväksi. On hyvä, että tämä keskustelu, valitettavasti näin tyhjälle salille, mutta kuitenkin on käynnissä.

Ed. R a n t a n e n : Arvoisa puhemies! Tämä keskustelu optioasioista on saanut sen sävyn, niin kuin optiot kokonaan olisivat epätervettä asiaa. Pitäisi muistaa myös ihan ensimmäiseksi se, että optiojärjestelmän ovat yhtiöitten omistajat hyväksyneet porkkanaksi johdolle tehdä hyvää tulosta kaiken kaikkiaan. Meillä on myös hyvin hoidettuja yhtiöitä, joissa optiojärjestelmät ovat toiminnassa ja joissa toimivat myös palkansaajarahastot, jotka ovat tästä osansa saaneet, mikä on aivan oikein.

Yhtyä voisin vallan hyvin siihen, että verotus tietysti voisi olla suurempi, mutta on vaikea ymmärtää, että 90 prosenttia voisi olla mikään mittari minkäänlaisesta tulosta.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Minulla on toinen käsitys oikeudenmukaisuudesta kuin edellisellä työväenliikkeen edustajalla tässä salissa. Minä en voi kerta kaikkiaan hyväksyä sitä, että jotkut rohmuavat miljoonia, ajan myötä sitten, niin kuin näkyy, kymmeniin miljooniin markkoihin kohoavia summia firmoista ilman, että heillä itsellään on itse asiassa mitään osuutta koko kehitykseen ihan loppujen lopuksi. Kaiken lisäksi tämä systeemi on riskitön, sillä ei siellä sitten tule, jos lähdetään miinuksen puolelle menemään, mitään nurin käännettyä optiota, että pitää maksaa firmalle. Ei siellä tule mitään semmoista. Se on vain semmoinen nyt keksitty ryöväyskeino. Näin minä sen näen.

Minä tosin esitän, ed. Rantanen, että se raja on 50 000 markkaa, mistä kiristetty verotus alkaa. Eli jos lähdetään tähän koko henkilöstölle suunnattuun optioetuun eli johonkin järjestelmään, jolla koko henkilöstöä palkitaan, niin se kiristetty vero ei siihen porukkaan koske. Näitähän järjestelmiä on ja siellä on kysymys aivan muutamista satasista ja tonneista ollut niissä käytännön järjestelyissä. Minähän siis esitän tätä rajaa, jonka jälkeen lähtee se kovennettu verotus, koska se on epätervettä. Se on sairastumisen piirre tässä yhteiskunnassa, jos tämä meno sallitaan.

Ed. R a n t a n e n : Arvoisa puhemies! Optiojärjestelmähän on asiallisesti ottaen yritysjohdon urakkapalkkaa. Ei tämän kummemmasta asiasta ole kysymys. Kysymyshän on enemmänkin vain siitä, minkä verran siitä pitäisi maksaa veroa, ja tästä nyt kiistellään. Jos ed. Aittoniemi on sitä mieltä, että siitä pitäisi 90 prosenttia vähintään maksaa, niin silloin se tietenkin tulee palkkana eikä 90 prosenttia tule verotuksen piiriin silloin lainkaan. Jokin balanssi haetaan yritysjohdossa, mitä se omistajilleen esittää, jotka sitten hyväksyvät järjestelmän, jos hyväksyvät.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Tennilän aloite on siinä hyvä, että tämä tekee kannattamattomaksi tavallaan tämmöisiä op-

tioita edes kuvitella näin isossa mitassa. Parempi tapahan olisi hoitaa tämä henkilöstörahastojen tai voittopalkkiorahastojen kautta koko henkilöstölle, ja pitemmässä pelissä uskon sillä tavalla, että se johtaisi parempaan lopputulokseen kannustavuuden kannalta, koska ihmiset tekisivät ja kokisivat, että heitä arvostetaan siinä systeemissä, ja he käyttäisivät myös henkistä pääomaansa paremmin hyväkseen kehittämisessä. Tämmöisessä yhden ihmisen palkinnassa on se vaiva, että monet vähät välittävät siitä hommasta, kun näkevät, että voitto valuu jonnekin muuanne, mahdollisesti yhden johtajan taskuun. On luonnollista, että vaikka johtaja kuinka itsensä ajaisi loppuun siinä ja yrittäisi savustaa porukkaa, niin muu porukka ei välttämättä juokse jälessä. Sen takia toivoisi, että päästäisiin semmoiseen ja laaja-alaisempaan suuntaan, että koko henkilöstö pääsisi osallisiksi näistä.

Ed. T e n n i l ä : Rouva puhemies! Haluan vielä vain huomauttaa siitä, että kun ed. Rantanen puhuu urakkapalkasta, tosiasiassa esimerkiksi täällä mainittu Nokian toimitusjohtaja Jorma Ollila, jonka optioetu on nyt siis 62,2 miljoonaa markkaa, saa myös miljoonapalkkaa. Onhan tietysti palkka se, jonka luulisi kannustavan ja velvoittamaan tekemään kaiken voitavansa yrityksen puolesta. En minä ymmärrä, että maksetaan hirmu suurta palkkaa ja se ei muka velvoita vielä mihinkään. Sitten pitää vielä saada tekemään joku jotakin valtavilla lisärahoilla. Tässä on jotakin nyt vinossa. Se on minun oikeustajuni mukaan sanoma minulle, ja varmasti sen jakaa aika moni.

Ed. R a n t a n e n : Arvoisa puhemies! Toteaisin ed. Lahtelalle, että se ajatus, että optiot tai voittopalkkiot jaettaisiin pelkästään palkansaajarahastojen kautta, ei yksistään tietenkään tee autuaaksi, koska yhtiöitten johto ei palkansaajarahastojen piiriin voi kuulua. Sen seurauksena asiallisesti ottaen optiojärjestelmä, joka kieltämättä on verrattain runsaaksi paisunut, on tullut käyttöön kaiken kaikkiaan. Sen sijaan hiukan ihmettelin sitä, että ed. Aittoniemikin lämpimästi kannatti sääntelytaloutta tai suunnitelmataloutta, joka meidän naapurimaassamme aikansa oli käytössä.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kyllä tämä saa ihan asiattomia muotoja. Ei tässä venäläiseen ja neuvostoliittolaiseen suunnitelmatalouteen haluta olla pyrkimässä, mutta jos tällä hetkellä on tällaiset säännökset, jotka mahdollistavat tämän, että jotkut saavat tällaisia optioita, me teemme yhteiskunnassa vastasäännöksen, että tuloon kuin tuloon, tulee se millä tavalla hyvällä, siihen on purtava ankara progressio. Optioista jää siitä huolimatta, vaikka 90 prosenttia menee veroihin, aivan riittävästi normaaliverotuksellisen palkan lisäksi. Siitä ei pääse mihinkään. Ei tässä siitä voida lähteä, että meillä ei ole säännöksiä tämän asian hoitamiseksi. Tehdään säännökset, ja verotussäännökset ovat juuri niitä. Kyllä saa tienata brutto, mutta yhteiskunta sieppaa sen osuuden siitä, mitä yhteiskunnalle kuuluu olemassa olevien yleisten järjestelmien mukaan. 90 prosenttia noista tuloista on ihan sopiva progressio.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään valtiovarainvaliokuntaan.

20) Lakialoite laiksi moottoriveneen käyttömaksusta

Lähetekeskustelu
Lakialoite 41/1998 vp (Toimi Kankaanniemi / skl)

P u h e m i e s : Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetettäisiin liikennevaliokuntaan.

Keskustelu:

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! Olen jättänyt lakialoitteen moottoriveneiden käyttömaksusta, joka pitkälti vastaisi auton käyttömaksujärjestelmää. Meillä Suomessa on huomattavan paljon moottoriveneitä, koska Suomi on järvirikas ja pitkän merirannikon maa. Nämä moottoriveneet ovat nykyisin usein varsin isoja ja tehokkailla moottoreilla varustettuja. Näin ollen ne myös aiheuttavat herkälle järviluonnolle ja saaristoalueille huomattavaa rasitusta, eläimistölle, linnuille ja myös rauhan särkymistä luonnossa mökkirannoilla ja muualla. Tämä ympäristönäkökulma on hyvin keskeinen lakialoitteessani.

Toinen tekijä on se, että liikenteen verotus — jos tätä nyt voi liikenteeksi sanoa, koska moottoriveneily on kuitenkin lähes täydellisesti huvia ja harrastusta siltä osin, mitä tämä maksu koskisi — meillä on hyvin ankaraa autojen osalta. Autoverohan, kun auton ostaa, taitaa olla suunnilleen

120 prosenttia eli yli kaksinkertaiseksi nostaa vero auton hinnan. Lisäksi autossa niin kuin tietysti kaikissa, jopa mopoissa käytettävä bensiini on veronalaista, ja siitä menee ankara vero, niin kuin tiedämme. Samalla tavalla tietysti moottoriveneidenkin polttoaine on veronalaista. Sen lisäksi autoissa on pakollinen vakuutusmaksu ja sen kautta tuleva maksu, jossa on myös vero. Edelleen viime vuosina meillä on ollut ja on edelleen käytössä auton vuotuinen käyttömaksu. Eli autoa ja autoliikennettä verotetaan hyvin ankarasti. Kuitenkaan näitä autoilusta perittäviä veroja ei lähellekään käytetä liikenteen hyväksi. Vastaavasti voidaan todellakin katsoa, että moottoriveneille voidaan ja on perusteltua säätää myös tästä näkökulmasta katsoen vuotuinen käyttömaksu.

Valtiontaloudenkin kannalta tämä maksu on perusteltu. Juuri käydyissä keskusteluissa on tullut esille tärkeitä kohtia, omaishoito, toimeentulotuki jne., joissa tarvittaisiin lisäpanostusta. Mutta kysymys on aina: mistä rahat? Optioista voitaisiin saada jonkin verran, ja toinen keino, joka tässä nyt on hyvä nostaa esille, on todella moottoriveneiden huvittelukäytön verottaminen. Lakialoitteeni lähtee siitä, että ammattikalastajilta tai muutoin elinkeinon harjoittamiseen käytettäviltä moottoriveneiltä tuota maksua ei perittäisi.

Myös maksun raja olisi esityksessä määriteltynä niin, että maksuvelvollisia olisivat omistajat sellaisista veneistä, jotka on rekisteröitävä veneliikenneasetuksen mukaisesti lääninhallituksen pitämään venerekisteriin. Tämän asetuksen mukaan vähintään 20 hevosvoiman perämoottori ja vähintään 50 hevosvoiman keskimoottori on ilmoitettava venerekisteriin. Käytännössä jos, niin kuin lakiesityksessä esitetään, raja on tällä kohdalla, pienimmät moottoriveneet, jotka ovat pienillä järvillä ja yleensä lähes kotikäytössä, jäisivät maksun ulkopuolelle.

Tällaisia veneitä, jotka täyttävät tuon ehdon eli ovat noita hevosvoimalukuja suurempia, on kyselyjeni mukaan rekisterissä 160 000. Toki niistä osa on sen verran vanhoja, että ne ovat ehkä poissa käytöstä eikä ole ilmoitettu poistettaviksi rekisteristä. Rekisteri ilmeisesti ei ole muutoin niin käytössä, että ei ole erityistä intressiä veneen omistajalla tehdä poistoilmoitusta. Kuitenkin niitä on toistasataatuhatta käytössä olevaa, ja osa on erittäin arvokkaita, hienoja, kalliita veneitä.

Nyt kun osa kansasta on päässyt lamasta ja taloudellisista vaikeuksista, on aivan selvää, että veneiden määrät laitureissa kasvavat, määrät lisääntyvät tänäkin kesänä merkittävästi ja tulevina vuosina yhä enemmän yhä kalliimpia, yhä hienompia veneitä yhä enemmän tulee. Aina, mitä enemmän tulee ja mitä suurempia ne ovat, mitä nopeakulkuisempia, mitä tehokkaampia, sitä enemmän ne käyttävät nestemäisiä polttoaineita ja näin ollen saastuttavat. Muukin vaikutus on tietysti. Mitä nopeampia, sitä enemmän ne aiheuttavat aalto- ja muuta häirintää kasveille, eläimille ja ympäristölle.

Nämä perusteet hyvinkin kohtaavat näissä suurissa veneissä juuri niin, että puoltavat tällaisen maksun asettamista, joka toisaalta ympäristöllisesti suojelisi ja hillitsisi määrän kasvua ja liikennöintiä ja toisaalta toisi valtiolle tuloja, joilla voitaisiin ympäristövahinkoja ja -haittoja ehkäistä.

Olen esittänyt, että vuotuinen käyttömaksu olisi vähintään 500 markkaa, enintään 5 000 markkaa, ja sen valtioneuvosto päättäisi esimerkiksi kolmiportaisesti moottorin tehon perusteella. 500 markkaa on varsin pieni, mutta tosin 20-hevosvoimainen moottorivene 500 markan käyttömaksulla voisi olla aika kohtuullinen, kun taas sitten miljoonaveneistä, joita joillakin on ja joiden polttoaineen kulutuskin lähentelee jo sataa litraa tunnissa, jopa 5 000 markkaa on vielä aika kohtuullinen maksu. Näissä rajoissa valtioneuvosto voisi tuon maksun määrätä.

Maksun perintä voitaisiin hoitaa venerekisteriä ylläpitävän viranomaisen toimesta. Meillä on viisi lääninhallitusta. Ne voisivat hoitaa maksun perinnän ilman, että tarvittaisiin mitään uusia järjestelmiä. Koska venerekisteri kerran on ja sitä ylläpidetään, se menisi aika kätevästi siinä ilman suuria lisäkustannuksia, eikä mitään suurta uutta byrokratiaa tässä suhteessa tarvittaisi.

Jos on 160 000 venettä ja jos maksu olisi keskimäärin 1 000 markkaa venettä kohti vuodessa, 160 miljoonaa markkaa tulisi varoja valtiolle. Se on kohtuullinen tuotto näinä aikoina, kun ajatellaan, kuinka monesta verosta valtio joutuu nyt EU:n myötäkin luopumaan. Tällaisia hyviä kohteita tarvitaan tuottamaan valtiolle lisää verotuloja, jolloin voidaan myös hoitaa monia muita asioita siinä ohessa, kuten ympäristökysymys, mikä tässä nousee hyvin keskeisesti esille.

Ed. H o l o p a i n e n : Arvoisa puhemies! Ed. Kankaanniemen lakialoite moottoriveneen käyttömaksusta on mielestäni varsin mielenkiintoinen. Yleensähän me täällä eduskunnassa teemme aloitteita menojen lisäämiseksi, mutta tässä nyt

on kysymyksessä tulojen lisääminen, ja se on hyvä asia. Olisi tietenkin ollut suotavaa, että tähän olisi ed. Kankaanniemi kerännyt nimiä enemmän, varmaankin niitä olisi kertynyt.

Itselläni oli myös samasta aiheesta lakialoite, mutta viivyttelin sen verran, että ed. Kankaanniemi kerkesi edelle. Mutta ei se mitään. Hyvä asia, että tämän joku edustaja nosti esille.

Olen tehnyt tästä aiheesta itse kirjallisen kysymyksen. Ministeri Skinnari vastasi lyhyesti ja ytimekkäästi 2.4.1998. Kysymyksen olin jättänyt 26.2. tänä vuonna ja sain vastauksen siis 2.4.1998. Vastauksessa ministeri Skinnari toteaa: "Mahdollisuuksia veneveron käyttöönottoon on kyllä selvitetty. Yleensä on katsottu, että venerekisterin tietopohjan puutteellisuus on esteenä tällaisen veron käyttöönotolle. Valtiovarainministeriö selvittää, olisiko verohallinnolla mahdollisuuksia veneiden verotuksen toimittamiseen. Tämän jälkeen kysymykseen voidaan palata uudelleen." — Näin siis ministeri Skinnari vastauksessaan tekemääni kirjalliseen kysymykseen moottoriveneiden verolle asettamisesta.

Rouva puhemies! Kun kuitenkin joudumme miettimään, mistä saataisiin valtiolle lisää verotuloja, tästä olemme keskustelleet myös tänä päivänä liittyen optioihinkin, olisi tietenkin varsin perusteltua, että myös moottoriveneet saataisiin verolle. Onko veron nimi sitten moottoriveneen käyttömaksu tai moottorivenevero, molemmat sopivat.

Moottoriveneiden käyttö kuluttaa yhteisiä luonnonvaroja ja saastuttaa ympäristöä yhtä lailla tai enemmänkin kuin autot. Näin ollen myös niille kuuluu osavastuu saastuttamisesta, ympäristöstä ja luonnonsuojelun kustannuksista.

On myös tavattoman epäoikeudenmukaista, että vanhasta, muutaman tuhannen markan autosta joutuu maksamaan 500 markan ajoneuvon käyttömaksun, kun samalla satojentuhansien markkojen, jopa miljoonien markkojen arvoiset huviveneet eli niin sanotut muskeliveneet pääsevät ilman moottoriveneveroa tai käyttömaksua. Ironista asiassa on se, että auto on hyvin usein aivan välttämätön kulkuneuvo. Näin esimerkiksi silloin, kun kansalainen joutuu hakemaan palvelunsa haja-asutusalueilla asuessaan taajamista, ja silloin, kun hän käyttää autoa työmatkoihinsa. Näin ollen verotuskohtelu, jos verrataan autoja ja moottoriveneitä, ei tunnu oikeudenmukaiselta. Mielestäni kannattaisi miettiä myös moottorikelkkojen, mönkijöiden ja moottoripyörien verotusta samalla.

Moottoriveneveroa tai käyttömaksua voitaisiin todellakin periä silloin, kun moottori on suurempi kuin 20 hevosvoimaa, ja tätä pienemmät voitaisiin vapauttaa verosta. Ed. Kankaanniemi totesi, että Suomessa yli 20 hevosvoiman moottoreita on noin 160 000. Itselläni oli tieto, että niitä on 200 000, joka tapauksessa tuo suuruusluokka, ja näistä veneistä on 35 000 asuttuja eli sellaisia, joissa voidaan yöpyä.

Mielestäni myös autoissa veron suuruuden pitäisi olla auton hintaluokan tai moottorin tilavuuden mukaan eikä tasaverona auton hintaluokasta tai moottorin tilavuudesta riippumatta.

Ed. Kankaanniemi on lakialoitteessaan ehdottanut, että ammattikalastamiseen tai muuhun elinkeinotoimintaan moottoriveneitä käyttävät voitaisiin vapauttaa veroista. En tiedä, miten on auton käyttömaksun laita taksien ja muiden ammattiautoiluun käytettävien autojen kohdalla. Jos nämä on myös vapautettu, vapautettakoon sitten myös ammattikalastajat tai muuten ammatikseen moottorivenettä käyttävät kansalaiset käyttömaksusta.

Mielestäni ed. Kankaanniemen lakialoite on hyvä, kuten olen tässä todennut. Koska olen itsekin toiminut tämän suuntaisesti, haluan kannattaa esitystä ja toivoa sille mitä parhainta menestystä.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. Kankaanniemen esittämä ajatus on ollut monesti puheen alla eri yhteyksissä täällä eduskunnassakin. Budjettikeskustelujen yhteydessä se on vuosia killunut ilmassa, ja nyt tämä on paperilla lakialoitteena. Ihan hyvä sinällään.

Tähän on tehty porrastus 500—5 000 markkaa. 500 markkaa on ihan hyvä, mutta sitten pitää olla todella juppivene, jos on 5 000 markkaa. Ei 10 000:n eikä vielä 100 000 markan veneestäkään 5 000 markan maksua kukaan sulattele. Se on hurjan iso, kun ottaa huomioon, että ainakin sisämaassa veneilykausi on kovin lyhyt, ja se tekee aika kovan kuukausimaksun. Voi olla yli tonnin kuukautta kohti aktiiviveneilykauden osalta. Se on kova hinta.

Mutta tämähän ei tämmöisenä menekään läpi, vaan tämä menee hallituksen viisaisiin pöytiin. Valiokuntaan aloite tietysti hautautuu, mutta hallitukselle hyväksi vinkiksi, että tämmöistä voidaan tehdä ja toivon mukaan tuleekin hallituksen esityksenä.

Sitten tähän liittyen on toinenkin puoli. Ed. Kankaanniemi puheessaan totesi, että veneilijät maksavat veroa myös polttoaineen osalta, mut-

ta polttoaineethan eivät ole kaikki yhtä kovasti verotettuja. Se on minusta isompi ongelma siinä mielessä, että kaikki juppiveneet pitää saada käyttämään kovemmin verotettua polttoainetta, koska siellä käytetään hyvin matalaa veroastetta. Se nostaisi kustannuksia ja samalla olisi ympäristöhaittojen osalta ihan hyvä korvaus. Kertamaksu ei välttämättä ajon määrään vaikuta, vaan sen pitäisi olla polttoaineeseen kytketty.

Ed. R a n t a n e n : Arvoisa puhemies! Pari kommenttia käytettyihin puheenvuoroihin.

Varmaankin on näin, kuin ed. Lahtela totesi, että ei valtiovarainministeriö kovin isoja vinkkejä kaipaa, kun sieltä ehdotuksia tulee. Tässä on sarjassamme yksi niitä, jotka sinänsä eivät ole hyväksyttäviä. Yhtään lisäveroja tämä kansakunta ei enää kaipaa. Kyllä nämä rupeavat riittämään, mitä meillä tällä kertaa voimassa on.

Ed. Holopainen perusteli myös veron hyvyyttä ja oikeutusta sillä, että nämä ovat maksukykyisiä ihmisiä. Näin varmaan onkin, mutta kun lähdetään maksukykyisiä ihmisiä hakemaan, niin kyllä katseet pitäisi kääntää pursiseuroihin. Siellähän se maksukykyinen porukka on, joka viilettelee pitkin vesiä ihan ilmaiseksi eikä maksa edes polttoaineveroja kaiken kaikkiaan.

Mutta, rouva puhemies, varsinaisesti pyysin puheenvuoron tämän lakiehdotuksen perusteluiden vuoksi. Sen 1 §:ssä sanotaan, että maksun suuruudeksi on kuitenkin määrättävä vähintään 500 markkaa, enintään 5 000 markkaa ja että se koskisi vähintään 20 hevosvoiman perämoottoria. Kun samalla perustellaan, että se on venerekisterissä, näinhän asianlaita ei ole, vaan se on yli 20 hevosvoimaa eikä vähintään 20 hevosvoimaa. Tässä on virhe.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Hämmästyksellä kuuntelin keskustelua. Nimittäin monet esitetyt asiat ovat juuri päinvastoin kuin täällä kerrottiin. Otetaan esimerkiksi saasteet. Eivät isot veneet saastuta vaan pienet veneet, nimenomaan kaksitahtiveneet. Nehän tupruttavat koko ajan öljyä mereen.

Mitä tulee häiriköintiin, pienet veneet ajavat rantaan linnustusaikana. Ei suuri voi edes ajaa rantaan. Suuret seilaavat jossain ihan muualla.

Sitten turvallisuus. Meripelastusjärjestelmä on vuosikymmeniä pyrkinyt siihen, että pyrittäisiin pois 20 hevosvoimaa ja sitä pienemmistä veneistä, koska lähes sataprosenttisesti kaikki hukkumisonnettomuudet tapahtuvat niillä, ja nyt on päästy pikkuisen isompiin veneisiin.

No, mitä tulee sitten 160 miljoonaan, pitäisikö tässä nyt tuhota Suomen veneteollisuutta? Se on tappiota paljon suurempi. Ed. Kankaanniemi haluaa venealalle ja kaikkeen siihen liittyvään varusteluasiaan työttömyyttä ilmeisesti. Ei tuo 160 miljoonaa sitä kompensoi.

Entä sitten kalastus? Okei, mihin vedetään kalastuksen ja huvin raja? Kun kalastaja Eemeli lähtee verkoille ja siitä jatkaa Ruusalan tansseihin ja saattaa vielä poiketa johonkin työhön tai ei, minkä tankin hän panee kiinni? Nimittäin tämä tulee dieselverokysymyksessä esiin, joka on myös erittäin mutkikas.

Sitten pikkuveneistä kakit heitetään mereen. Isoissa on septitankit. Kaikki tämä maksaa. Telakointi maksaa, käyttö maksaa. Koko lakialoite osoittaa hämmästyttävää tietämättömyyttä veneilyalasta, ja mielestäni tätä ei kannattaisi viedä mihinkään eteenpäin. Minä olen sitä mieltä, ed. Kankaanniemi, että suutari pysyköön lestissään.

Ed. A i t t o n i e m i : Rouva puhemies! Kirjallisia kysymyksiä on näistä asioista, muskeliveneistä, tehty jo vuosia sitten, kun köyhyys alkoi meitä ahdistaa. Silloin vastattiin etupäässä niin, että maksamisen valvonta ja yleensä perintä on suuri ongelma ja juuri siitä syystä, että venerekisteri ei ole ajan tasalla. Toisaalta, jos lähdetään siitä, että valvotaan niin kuin aikoinaan autoja sillä tavalla, että katsotaan, onko merkki ikkunassa vai ei, sekin merellä ja rekisterissä olisi vähän vaivalloista. Se on selvä, että venerekisteri tulisi samalla kuntoon. Jos veneiden omistajat tietäisivät, että aletaan venerekisterimerkintöjen mukaan lähettää laskuja, sieltä olemattomat veneet katoavat hyvin nopeasti. Se ei tietysti ole ongelma.

Toisaalta minä katson, että 20-hevosvoimaisten ja pikkuisen päälle veneiden verottaminen tällä tavalla jollakin tavalla tuntuu huonolta suussa. Muskeliveneitä, isoja vehkeitä, joissa on 100 heppaa ja joihin majoitutaan ja muuta, voisi vähän rangaistakin. Niissä on jotakin huvia. Mutta en minä tiedä nyt sitten, kun meillä on järviä niin paljon, pitäisikö ihan normaaliveneillä tapahtuvaa liikennöintiä lähteä tällaisilla käyttömaksuilla pilaamaan. Hiukan tässä nyt on tekemisen maku.

Ed. Kankaanniemelle muuten tuli ehkä vähän kiire, kun tiesi, että ed. Holopainen on samaa tekemässä, hän ei ehtinyt tarkistaa 1 §:ää.

Siinä tuli pieni fiba, mutta ei sillä väliä ole, voitto mikä voitto kilpajuoksussa. Mutta en minä ihan pikkuveneiden, 20 hevosvoimaa ja vähän päälle, osalta ole ihan puoltamassa tätä näkemystä mutta isojen osalta kyllä. Mutta kun valtiovarainministeriö on tietoinen, se varmasti iskee. Ministeri Niinistö iskee sieltä kuin kobra tai oikeastaan ministeri Skinnari, kun saa vihjeen tästä.

Ed. K a n k a a n n i e m i : Arvoisa puhemies! 500—5 000 markkaa on ala- ja yläraja lakiesityksessä, ja valtioneuvosto niissä puitteissa määrittelee, eli ei välttämättä 5 000 markkaa eikä välttämättä tietysti 500 markkaakaan. Yli 20 hevosvoiman raja tulee siitä, että venerekisteriin on merkittävä sellaiset veneet. Se on johdonmukainen sen kanssa.

Sitten puhuttiin verollisen polttoaineen saamisesta pakolliseksi. Se olisi varmaan ihan paikallaan näissä, jolloin edes sitä kautta tulisivat verotkin tuosta huvittelusta, joka luontoa rasittaa.

Ed. Rantanen, joka poistui, totesi, ettei uusia veroja enää missään tapauksessa. Mielestäni työn verotusta pitää alentaa ja vastaavasti huvittelun verotusta ja tällaisia kohteita pitää etsiä ja sillä tavalla verotuksen rakennetta uudistaa todella järkevällä tavalla. Jos näin menetellään, tulee varmasti paljon enemmän uusia työpaikkoja kuin tämä pieni maksu vie veneteollisuudesta työpaikkoja. Se oli aivan mahdotonta liioittelua, ed. S. Kanerva.

Samaten oli vain meriturvallisuuteen viittaaminen. Meillä on järviä kymmeniätuhansia, ja niillä ovat pienehköt moottoriveneet käytössä. 20—50 hevosvoiman veneet ovat siellä käytössä, ja ne aiheuttavat varsinkin pienehköillä järvillä suurta ympäristörasitusta.

Ammattikalastuksen taas määrittelee verottaja jo muutenkin eli sen, kuka saa EU:n kalastustukea ja muuta tällaista, joten sitä kautta tulevat ihan yksiselitteisen selkeät rajat, ketkä katsotaan ammatikseen kalastusta harjoittaviksi ja ketkä taas ovat vain harrastelijoita, joita tämä maksu koskisi.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Moottoriveneiden dieselpolttoainehan on sellainen, että siitä menee vain osittainen vero, mutta ne, jotka käyttävät bensiiniä, maksavat aivan saman täyden veron, jonka maksavat autoilijat, ettei siinä sen kummemmin ole mitään eroa.

Sattuneesta syystä entisessä työssäni jouduin seuraamaan valtakunnallisia tilastoja, ja järvialueilla tapahtuvat pahimmat onnettomuudet. Merten rannikkojen väki on jo oppinut varustautumaan riittävän isoilla vehkeillä ja muullakin riittävällä varustuksella. Järvillä ne onnettomuudet tapahtuvat juuri pienillä vehkeillä. Siihen suuntaan nyt sitten lakiesityksen tekijä haluaa suunnata tällä verolla kaluston käyttöä, yhä pienempään ja riskialttiimpaan kalustoon.

Ed. L a h t e l a : Arvoisa rouva puhemies! Ed. S. Kanervalle voisi todeta, että juuri polttoainekysymyksessä se ero onkin. Pikku paatit käyttävät bensiiniä, ja he ovat köyhempiä ihmisiä, jotka maksavat jo suoraan veron. Mutta isot paatit, jotka ovat turvallisia, joissa on tankkeja ja kaikkia välineitä hirveän paljon, käyttävät halpaa polttoainetta, jossa on vähän veroa. Nehän juuri käyttävätkin paljon polttoainetta, ja heillä on varaa maksaa, ja ne kuormittavat ympäristöä. Siinä tapauksessa niille pitää minusta laittaa sellainen vero kuin on muillakin kulkuvälineillä. Minusta se olisi ihan kohtuullista.

Sitten ammattikalastajakysymyksestä. Se raja on hyvin häilyvä. Siitä taitaa olla 10 prosenttia pääasiallista toimeentuloa. Se taisi jäädä aika väljäksi rajaksi valiokunnassa, kun otettiin kantaa. 90 prosenttia voi olla huvia ja 10 prosenttia ammattia. Siis pitäisi täsmentää se ajattelu, jos tällaista tulisi ajoksi. Mutta en nyt usko, että tämä heti tulee sieltä. Voi olla, jos ammattikalastajanimike tulee, että ammattikalastajana saa vähentää tulostaan kaikki, myös sen osuuden, joka on hänen ammattiinsa liittyvää menoa. Näin olen käsittänyt, että verkot ja välineet vähennetään kokonaan tulosta.

Ed. S. K a n e r v a : Arvoisa puhemies! Ed. Lahtela, juuri tällä verohelpotuksella, jolla on pyritty saamaan ihmisiä hankkimaan suurempia, turvallisia veneitä, on päästy nyt siihen, että on turvallisempia, isompia veneitä. Nyt tämä koko homma aiotaan nuijia taas toisin päin, että nyt aletaan niitä rokottamaan, joita on suosittu juuri turvallisuuskysymyksissä. Halutaan taas pieniä veneitä ja ihmisuhreja, hukkuneita, kaikkea sitä, mitä meillä oli 70—80-luvulla. Ei tässä ole mitään järkeä.

Keskustelu julistetaan päättyneeksi.

Puhemiesneuvoston ehdotus hyväksytään ja asia lähetetään liikennevaliokuntaan.

P u h e m i e s : Eduskunnan seuraava täysistunto on huomenna keskiviikkona kello 14.

Täysistunto lopetetaan kello 21.25.

Pöytäkirjan vakuudeksi:

Jouni Vainio